

UNIVERZITA KARLOVA

Pedagogická fakulta

Katedra psychologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Cesta k otcovství

The Road to Fatherhood

Bc. Václav Škvařil

Vedoucí práce: PhDr. Pavla Presslerová, Ph.D.

Studijní program: Psychologie

Studijní obor: Psychologie

2019

Odevzdáním této diplomové práce na téma Cesta k otcovství potvrzuji, že jsem ji vypracoval pod vedením vedoucí práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 17.4.2019

Poděkování

Rád bych poděkoval všem účastníkům za ochotu podílet se na výzkumu a za otevřenost, kterou projevili v průběhu rozhovorů. Dále děkuji PhDr. Pavle Presslerové, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady při zpracování této práce.

ABSTRAKT

Diplomová práce je zaměřena na zkušenost mužů s přechodem k otcovství v období těhotenství partnerky a prvních měsíců života dítěte. Cílem práce je prozkoumat jejich zkušenost s tímto obdobím a porozumět, jak je v procesu stávání se otcem utvářena otcovská identita. Teoretická část v úvodu pojednává o tématu generativity, jakožto předpokladu pro rodičovství a psychologických koncepcích zaměřených na proces stávání se otcem. Dále se zabývá problematikou stávání se otcem z hlediska různých časových období: příprava na rodičovství, období těhotenství, porod a první rok života dítěte. Následně je popsáno, k jakým biologickým a psychologickým změnám u mužů v procesu stávání se otcem dochází a jaké změny se objevují v partnerském vztahu. Praktická část představuje kvalitativní výzkum uskutečněný s muži, kteří se v nedávné době stali otci. Jejich zkušenost je zjišťována pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Výzkum je realizovaný v rámci přístupu interpretativní fenomenologické analýzy. Analýzou rozhovorů se ukázalo, že významnými tématy, která vystupují v průběhu procesu stávání se otcem, jsou téma zodpovědnosti a závazku k dítěti, utváření otcovské identity, otcovství a mateřství, změny v partnerském vztahu a zvládání otcovské role. V praktické části je také popsána jedinečná zkušenost každého účastníka výzkumu. V závěrečné části jsou výsledná data podrobena komparaci s teoretickými a empirickými poznatky odborné literatury.

KLÍČOVÁ SLOVA

Otcovství, přechod k otcovství, stávání se otcem, otcovská identita, rodičovství

ABSTRACT

This master's thesis is focused on the experiences of men with the transition to fatherhood during the pregnancy period of the partner and the first months of the child's life. The aim of the study is to explore their experience with this period and to understand how the father identity is formed in the process of becoming a father. The theoretical part introduces the topic of generativity as a prerequisite for parenting and psychological concepts focused on the process of becoming a father. It also discusses the subject of becoming a father in terms of different time periods: preparation for parenthood, pregnancy, childbirth and the first year of the child's life. Subsequently, it is described which biological and psychological changes occur in men in the process of becoming a father, and what changes occur in a relationship with a partner. The practical part presents qualitative research of men who have recently become fathers. Semi-structured interviews were conducted to discover their experience. The research is done within the framework of the interpretative phenomenological analysis. Analysis of the interviews has shown that the topic of responsibility and commitment to the child, the formation of father identity, fatherhood and motherhood, changes in the relationship, and the management of paternal role are important themes in the process of becoming father. The practical part also describes the unique experience of each participant of the research. In the final part, the resulting data are compared with theoretical and empirical findings of literature.

KEY WORDS

Fatherhood, transition to fatherhood, becoming a father, father identity, parenthood

Obsah

Úvod.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 CESTA K OTCOVSTVÍ.....	9
1.1 Generativita jako předpoklad rodičovství	9
1.2 Přejchod k otcovství – teoretické koncepce	10
1.3 Příprava	12
1.4 Těhotenství.....	12
1.5 Porod.....	15
1.6 První rok.....	16
2 PROMĚNA MUŽE V OTCE	20
2.1 Biologické změny	20
2.1.1 Hormonální změny	20
2.1.2 Neuropsychologické změny	22
2.2 Psychologické změny.....	23
2.2.1 Emocionální změny	24
2.2.2 Osobnostní změny	25
2.2.3 Otcovská identita a role.....	26
2.3 Změny v partnerském vztahu	28
EMPIRICKÁ ČÁST	32
3 CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	32
3.1 Metoda výzkumu	33
4 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	34
4.1 Kritéria výběru účastníků	34
4.2 Výběr účastníků výzkumu a jejich charakteristika	35

4.3	Etické zásady výzkumu.....	36
5	PRŮBĚH SBĚRU DAT A REALIZACE VÝZKUMU.....	37
5.1	Příprava oblastí výzkumu a otázek pro rozhovor.....	37
5.2	Pilotní rozhovor.....	38
5.3	Realizace rozhovoru.....	38
6	POSTUP ANALÝZY DAT.....	40
7	VÝSLEDKY A INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT.....	41
7.1	Matouš a jeho zkušenost.....	41
7.2	Marek a jeho zkušenost.....	44
7.3	Jan a jeho zkušenost.....	48
7.4	Lukáš a jeho zkušenost.....	52
8	IDENTIFIKOVANÉ FAKTORY PŘECHODU K OTCOVSTVÍ.....	56
8.1	Otcovská identita.....	56
8.1.1	Vynořující se otcovská identita.....	57
8.1.2	Vzory otcovství.....	58
8.1.3	Vlastní otcovský model.....	59
8.1.4	Nové vnímání sebe sama.....	60
8.1.5	Reakce okolí.....	61
8.2	Zodpovědnost a závazek.....	61
8.2.1	Zodpovědný přístup.....	61
8.2.2	Přijetí zodpovědnosti.....	62
8.2.3	Trávení času s rodinou.....	64
8.3	Partnerství a rodičovství.....	65
8.3.1	Partnerský vztah v novém světle.....	65
8.3.2	Opora a ochránce.....	66

8.4	Otcovství a mateřství	68
8.4.1	Matka jako významnější rodič	68
8.4.2	Větší význam otce v pozdějších fázích vývoje dítěte	70
8.5	Zvládání otcovské role	71
8.5.1	Radost i starost	71
8.5.2	Největší problém.....	72
8.5.3	Pomoc a podpora od druhých.....	73
8.5.4	Obavy	74
	DISKUZE	76
	ZÁVĚR	86
	Seznam použitých informačních zdrojů.....	87
	Seznam příloh	94

Úvod

Cesta k otcovství představuje významné období v životě muže. Muž má devět měsíců na to, aby se připravil na výraznou životní změnu, nicméně proces stávání se otcem trvá mnohem delší dobu. Muži postupně začínají vnímat sebe sama jako otce, prožívají výrazné změny a v průběhu času se adaptují na svou novou roli a požadavky s ní spojené. S příchodem dítěte na svět se muž stává zodpovědným nejen sám za sebe, ale i za vlastní dítě. Narození dítěte přináší velké změny v dosavadním způsobu života a má vliv i na prožívání partnerského vztahu. Adaptace na tuto novou situaci klade na muže velké nároky, když si s ní však poradí, tak v sobě mohou rozvinout nové stránky své osobnosti a pokročit ve svém vývoji na vyšší úroveň. Otcovská identita se s postupem času stává stále větší součástí identity muže.

Předkládaná práce je věnována tématu otcovství, konkrétně zkušenosti mužů s procesem stávání se otcem. Cílem práce je prozkoumat zkušenost mužů na cestě k otcovství a zjistit, jak se během ní utváří otcovská identita.

Práci tvoří teoretická a empirická část. Úvod teoretické části pojednává o tématu generativity, jakožto předpokladu pro rodičovství a psychologických koncepcích zaměřených na proces stávání se otcem. Dále budou představena významná období na cestě k otcovství z chronologického hlediska: příprava na rodičovství, období těhotenství, porod a období prvního roku života dítěte. Následuje část, která je zaměřena na biologické a psychologické změny, ke kterým u mužů při přechodu k otcovství může docházet a na změny, které se mohou objevit v partnerském vztahu.

Empirická část představuje cíle výzkumu a výzkumné otázky, charakteristiku výzkumného souboru, metodologický přístup a průběh výzkumu. V rámci kvalitativního paradigmatu byl realizován výzkum prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů se čtyřmi muži, kteří se v nedávné době stali otci. Prostřednictvím interpretativní fenomenologické analýzy byla jejich reflektovaná zkušenost analyzována a výsledky dány do souvislosti s teoretickými a empirickými poznatky odborné literatury. V závěru se zamýšlím nad limity práce a možnými doporučeními pro další výzkum.

TEORETICKÁ ČÁST

1 CESTA K OTCOVSTVÍ

1.1 Generativita jako předpoklad rodičovství

Rodičovství patří mezi významná témata v oblasti vývojové psychologie. Narození dítěte není prvním krokem na cestě rodičovství, předchází mu určité psychické procesy a fenomény, které směřují k přání mít dítě. Mnozí autoři se opírají o Eriksonův pojem generativity (Langmeier & Krejčířová, 2006; Říčan, 2004; Vágnerová, 2007). Langmeier a Krejčířová (2006, s. 180-181) generativitu vymezují jako potřebu „*mít někoho, o koho mohu pečovat, kdo je na mně závislý a kdo mě absolutně potřebuje*“. Říčan (2004, s. 258) schopnost být generativní vymezuje jako „*spontánně, iniciativně, z vlastní vůle, radostně, z podstaty své bytosti plodit a starat se o to, co jsme zplodili*“. Samotnou touhu po dítěti můžeme chápat jako projev generativity. V lidech s přibývajícím věkem roste potřeba, aby tu po nich něco zůstalo i po smrti a aby jejich self skrze potomky pokračovalo (Diamond, 1986). Erikson (2007, s. 65) dodává, že „*generativitu doprovází prokreativita (plodnost), produktivita a kreativita (tvořivost), a tím i generace nových bytostí stejně jako nových výtvorů a myšlenek ...*“.

Téma generativity v posledních desetiletích přitáhlo značnou pozornost výzkumníků a bylo rozpracováno několik nových teoretických koncepcí (Blatný, 2016). V rámci této práce bych chtěl zmínit především pojetí Johna Kotra (1984), který rozdělil generativitu na 4 typy, mezi nimiž se vyskytuje i rodičovská forma generativity, související s péčí a výchovou dětí a předáváním rodinných tradic. Generativitu nevnímá pouze jako vývojové období, ale jako určitý popud, který se může vyskytnout v různých fázích životního cyklu. McAdams & kol. (1992) zkoumali, zda jsou v generativitě rozdíly mezi pohlavími. Došli ke zjištění, že ženy dosahovaly vyšší úrovně generativity i v případě, že byly bezdětné, naproti tomu mužům se míra generativity výrazně zvýšila po narození dítěte. Ukazuje se tedy, že u mužů dochází po narození dítěte k nárůstu tendence starat se a pečovat o druhého člověka.

1.2 Přejchod k otcovství – teoretické koncepce

Výzkum rodičovství se tradičně zaměřoval především na téma mateřství. Ačkoliv bylo v poslední době téma otcovství prozkoumáváno z mnoha různých úhlů pohledu, samotnému přechodu k otcovství bylo věnováno poměrně málo pozornosti. Do nedávné doby na něj bylo nahlíženo především skrze poznatky o přechodu k mateřství (Dragona, 2012). V této části budou představeny některé psychologické přístupy k procesu stávání se otcem.

Proces stávání se otcem je součástí životního cyklu a tvoří jej komplexní soubor zkušeností a přizpůsobení se, které muži podstoupí na cestě k rodičovství. Tento proces je určený sociálními a kulturními vlivy, stejně jako vztahovou dynamikou a nevědomými procesy (Dragona, 2012). Diamond (2007) pojímá proces stávání se otcem jako zdlouhavý, sotva patrný a velice složitý vývojový proces, který začíná již dlouho před početím nebo porodem. Tvrdí, že u otců lze základy pro citovou vazbu k dítěti nalézt již v rodící se otcovské identitě malého chlapce. Současně říká, že touha mít dítě se vyvíjí již od raného dětství a ve své psychoanalyticky orientované koncepci (Diamond, 1986) popsal 8 přání, která se na ní podílí¹.

Přejchod k otcovství lze chápat rovněž z hlediska teorie separace-individuace Margaret Mahlerové (1968). Celý životní cyklus lze chápat jako více či méně úspěšný proces vzdalování se od objektů, na kterých jsme závislí. Proces separace-individuace je v průběhu života mnohokrát opakovaně zažíván za různých okolností (Mahler, 1968). Dragona (2012) v návaznosti na Mahlerovou dodává, že při přechodu k otcovství leží před muži vývojový úkol, kdy mají prokázat vlastní autonomii a zvládnout odtržení od původní rodiny s cílem založit rodinu vlastní. Založení nové rodiny lze tedy rovněž chápat jako součást separačně-individuačního procesu. Tento nikdy nekončící scénář je v průběhu přechodu k otcovství opakovaně přehráván.

---

¹ Patří mezi ně: infantilní přání rodit děti (vyskytující se v preoidipální fázi), přání oplodnit svou matku (v oidipální fázi), přání pramenící ze závisti nebo úžasu nad schopností žen rodit děti, přání po závislosti, generativní přání pro pokračování self, touha po „primární iluzi“, přání expanze self a přání rozšířit partnerský vztah skrze větší vzájemnost (Diamond, 1986).

Colarusso & Nemiroff (in Cath, Gurwitt & Ross, 1988) předpokládají, že muž, který se odděluje od vlastní rodiny, za účelem založení nové rodiny, pocítuje vinu a má potřebu tyto pocity viny odčinit. Z psychoanalytické perspektivy těchto autorů lze touze mužů po vlastním dítěti rozumět na symbolické rovině jako přání odčinit skutečnost, že už jako samostatní dospělí jedinci pro rodiče nemohou být dětmi, a tak jim poskytnou dítě nové.

Jiný pohled nabízí Draperová (2003), která se ve své práci dívá na přechod k otcovství jako na přechodový rituál. U žen je cesta k mateřství doprovázena tělesnými změnami, účastí na lékařských vyšetřeních, případně odchodem ze zaměstnání. U mužů k tak výrazným změnám nedochází, přesto lze nahlížet na období těhotenství jako na přechodové i pro muže. Z perspektivy teorie přechodového rituálu se cesta k otcovství skládá z fáze separace, přechodové fáze a fáze inkorporace. Fáze separace se na rozdíl od Mahlerové (1968) chápe jako oddělení od známého způsobu života, odloučení se od minulého statusu a „běžného“ sociálního života. Tato fáze začíná zjištěním, že je partnerka těhotná a veřejným ohlášením těhotenství, čímž se muž posouvá ke statusu nadcházejícího otce. Přechodová fáze je obdobím, kdy jedinec již nenáleží k minulému statusu, ale stále ještě nepokročil k novému. V rámci přechodu k otcovství se jedná o období těhotenství. Muži účastníci se výzkumu (Draper, 2003) se v tomto období cítili opomíjení, neznalí a měli obavy z porodu. Během fáze inkorporace se muži přizpůsobili nové otcovské roli.

Zoja (2017, s. 23) ve svém pojetí otcovství zdůrazňuje důležitost přijetí dítěte za své, což se nestane automaticky, ale musí být vědomým rozhodnutím: *„K otcovství, a to nepřestaneme opakovat, nestačí na rozdíl od mateřství zplodit dítě. Je třeba také jasného vyjádření vůle. Každé otcovství je rozhodnutím, a proto vyžaduje adopci, a to i biologického a právoplatného dítěte“*. Otcovství je charakterizováno záměrem a volbou a je třeba se mu v průběhu života teprve učít (Zoja, 2017).

Jessner, Weigert & Foy (in Anthony & Benedek, 1970) vnímají otcovství jako krok směrem k větší osobní zralosti, jako příležitost k rozvoji osobnosti a potencialit člověka. Nastávající otec, který se chystá přijmout velkou zodpovědnost a nevyhnutelné omezení svobody a posouvá se k větší zralosti jak v oblasti autonomního self, tak i ve vztahu k druhým.

1.3 Příprava

Je-li rodičovství plánované, tak pohlavnímu styku (případně metodě umělého oplodnění) předchází záměr mít dítě. Říčan (2004, s. 259) se domnívá, že motivace skrytá za tímto přáním je složitá, a může být částečně nevědomá: *„přání stát se matkou nebo otcem postupně dozrává a mění se – pokud příroda nebo nějaké nevědomé motivy nezaskočí milence dříve – v záměr. Ale předivo motivů (jen zčásti vědomých), jež vedou k přání mít dítě, je složité“*. Diamond (2007) ve své psychoanalytické koncepci rovněž tvrdí, že přání stát se otcem je částečně nevědomé, současně však zastává pohled, že toto přání se vyvíjí již od raného dětství.

Shapiro (in Diamond, 1986) uvádí, že vědomá složka společného rozhodnutí partnerů počít spolu dítě se vztahuje k načasování, připravenosti, financím, kariéře, rozdělení práce a představám o výchově dětí. Toto počáteční období na cestě k otcovství je chápáno jako více „racionální a kontrolované“, než období, která následují (Herzog in Cath, Gurwitt, & Ross, 1988).

Herzog (in Cath, Gurwitt, & Ross, 1988) je názoru, že je rozdíl v prožívání při pohlavním styku za účelem mít dítě a pohlavním styku „klasickém“. Shoduje se s ním Říčan (2004, s. 260-261) který píše, že pohlavní styk za účelem zplození dítěte *„bývá silným, vrcholným a citovým zážitkem“*, při kterém téma generativity navazuje na téma intimity. Na druhou stranu však může být prožíván i s napětím. V některých případech se objevuje nátlak jednoho partnera na druhého nebo strach z rodičovství (Říčan, 2004). U mužů je v tomto období často patrná výrazná ambivalence a mohou se u nich vyskytovat obavy týkající se například neplodnosti, selhání, zajištění rodiny, neznámosti a novosti situace (Diamond, 1986).

1.4 Těhotenství

Těhotenství je významným přechodovým obdobím v životě budoucího rodiče (Deave & Johnson, 2008). Potvrzení těhotenství lékařem je obvykle prožíváno jako okamžik naplnění a extáze. Typickou emocí je radost (Diamond, 1986). Zároveň okamžik, kdy muži zjistí, že jejich partnerka otěhotněla, v mnoha z nich vyvolává smíšené pocity

(Jordan, 2007). Mohou se vyskytovat současně pocity radosti, strachu, nejistoty a úzkosti z blížíící se zodpovědnosti (Wulf, 2015).

Gurwitt (1976) popsal, že toto období představuje důležitou vývojovou výzvu pro nastávajícího otce a přináší s sebou zvraty a změny. Muži vnímají, že život svobodného muže je u konce a že před nimi leží velká zodpovědnost za dítě (Fägerskiöld, 2008). S tím souvisí také obava, zda dokáží po narození dítěte naplnit roli zaopatřovatele rodiny (Wulf, 2015).

V případě, že žena otěhotní, následuje období těhotenství, kdy se partneři připravují a postupně adaptují na nadcházející rodičovství (Vágnerová, 2007). Budoucí otcové postupně přijímají skutečnost, že se jim narodí dítě a musí se na to připravit psychicky, emocionálně i prakticky – např. *sháněním informací o těhotenství, porodu i výchově nebo zařizováním vybavení pro dítě* (Kowlessar, 2012).

Na počátku těhotenství ještě nelze pozorovat známky života dítěte, a tak může být dítě pouze projekčním plátnem pro představy a přání budoucích rodičů (Vágnerová, 2007). Kowlessar (2012) ve své metaanalýze výzkumů zjistil, že mnozí muži těhotenství ze začátku nedokázali vnímat jako reálné, jelikož na partnerce ještě nebylo vidět a zažívali ho pouze zprostředkovaně skrze její výpovědi. Někteří muži prožívali velký rozpor mezi tím, že o těhotenství věděli, ale nedokázali mu ještě věřit. S růstem břicha partnerky začínají muži vnímat těhotenství jako skutečnější (Kowlessar, 2012). Pro muže se dítě stane reálnějším v průběhu druhého trimestru, jelikož na ženě začne vidět známky těhotenství a také může cítit dítě kopat (Gurwitt, 1976). Mnoho autorů (Diamond, 1986; Draper, 2002; Gurwitt, 1976; Kowlessar, 2012; Vágnerová, 2007) se shoduje v tom, že mužům v přijetí skutečnosti, že je partnerka těhotná, mohou pomoci zážitky jako např. *zhlédnutí fotografie z vyšetření ultrazvukem a vnímání pohybů dítěte přes břišní stěnu partnerky*. Draperová (2002) tyto okamžiky nazývá jako *momenty zprostředkované tělem*². Důležitost těchto zážitků pro nadcházející otce byla kvalitativně zkoumána (Draper, 2002; Kowlessar, 2012). Bylo zjištěno (Draper, 2002; Kowlessar, 2012), že možnost přijít do kontaktu s dítětem hrála při přechodu k otcovství významnou roli, ať už přímo, např. *cítit jeho pohyby v děloze přes břišní stěnu*, nebo nepřímo, *skrze snímky ultrazvuku nebo výpovědi*

---

² Překlad z ang. „*body-mediated-moments*“ (Draper, 2002).

partnerky. Walsh & kol. (2014) i Wulf (2015) došli k závěru, že účast budoucích otců na vyšetření ultrazvukem přispívá k utváření vztahu k nenarozenému dítěti a napomáhá jim tak v přípravě na otcovství. Kowlessar (2012) navíc zjistil, že pro některé nastávající otce bylo ještě silnějším zážitkem přijít do kontaktu se svým nenarozeným dítětem prostřednictvím těla partnerky.

Gurwitt (1976) uvádí, že v prvních měsících těhotenství u nastávajících otců může docházet ke krizi, během které přepracovávají vztah se svou partnerkou, rodiči, sourozenci a současně u nich dochází k posunu v sebepojetí. Kowlessar (2012) popsal, že někteří muži mohou mít v průběhu těhotenství k partnerce blíže. Vyvinou si soucitnější porozumění pro to, jak těhotenství jejich partnerku ovlivňuje nebo přemýšlí, jak narození dítěte dlouhodobě ovlivní jejich vztah. Nastávající otcové, kteří v prvním trimestru mluvili o negativním vlivu těhotenství na partnerský vztah, se postupem času s partnerkou více sladili.

V období těhotenství se mohou vynořit neukončené vývojové úkoly, jako jsou dosud nevyřešené intrapsychické konflikty, zejména s vlastními rodiči. Úkolem mužů je znovu navázat vztah s vlastním otcem, konkrétně s jeho symbolizovanou dobrou stránkou (Diamond, 1986). Dragona (2012) ve svém výzkumu potvrdila, že nevyřešené konflikty s vlastními rodiči mohou působit potíže v přijetí otcovské role.

V průběhu těhotenství si muži utváří představy o životě po narození dítěte, které vycházejí z minulých zkušeností s dětmi, vzpomínek na vlastní dětství, příběhů přátel a příbuzných či filmů (Wulf, 2015). Höfner, Schadler & Richter (2011) zjistili, že muži v období těhotenství často vyjadřovali touhu trávit s dítětem čas, což bylo obvykle doprovázeno vymezením se vůči přístupu vlastního otce, který se v péči příliš neangažoval. Metaanalýza výzkumů (Kowlessar, 2012) ukázala, že někteří nastávající otcové, motivováni pocitem zodpovědnosti a představou otce, kterým by se chtěli stát, udělali změny ve své životosprávě, například omezili alkohol a cigarety.

Mnoho mužů se v určitém období těhotenství může cítit od své ženy a nenarozeného dítěte odstřiženo, a dítě mohou vnímat jako konkurenci (Gurwitt, 1976). Žárlivost může

znamenat předzvěst *Laiova komplexu*³, který se projevuje soupeřením s dítětem o matku a hostilitou vůči němu. Ve fantazii se objevují sadistické pocity vůči partnerce nebo přání dítěti ublížit (Herzog in Cath, Gurwitt, & Ross, 1988). Někteří nastávající otcové mohou závidět partnerce, že v ní vzniká život a její možnosti spojené s rolí matky, což může brzdit jejich vlastní schopnosti pečovat a vychovávat. U mnoha mužů dochází k tvořivé sublimaci v podobě nových projektů a pracovních aktivit (Diamond, 1986).

1.5 Porod

Porod může být považován za přechodový rituál, během kterého se ženy mění v matky a muži v otce; nastává pro ně významná životní změna (Wulf, 2015). V posledních několika dekádách se stalo v mnoha zemích běžné, že otcové jsou přítomni při porodu, často v podporující roli (Deave & Johnson, 2008; Wulf, 2015). Muži, kteří se porodu zúčastnili, o něm vyprávějí jako o intenzivní zkušenosti, která je obohatila a měla pozitivní dopad na jejich citový vztah k matce i dítěti, a vedla i k prohloubení jejich vztahu k životu. Pro matku dítěte může jejich přítomnost znamenat úlevu a oporu (Říčan, 2004). Podle Thorové (2015) přítomnost blízké osoby při porodu zvyšuje pocit bezpečí u matky, snižuje strach a vnímání bolesti. Mnoho mužů vnímá, že se díky porodu s partnerkou sblížili (Wulf, 2015). Výzkum Fägerskiöld (2008) doplňuje, že muži pociťovali během porodu k partnerce obdiv a došlo k prohloubení vztahu.

Lidé prožívají v souvislosti s porodem různé emoce: nejistotu, bolest, vztek, strach, štěstí, zlost i euforii. Často zažívají ambivalentní pocity (Thorová, 2015). Říčan (2004) zmiňuje, že mnozí muži potřebují na porod zvláštní psychologickou přípravu, aby ho zvládli. Muži se mohou při porodu cítit více jako přihlížející než aktivní účastníci, mohou si připadat přehlížení a cítit se nepotřebně (Deave & Johnson, 2008; Fägerskiöld, 2008; Wulf, 2015). Výzkumnice Deave & Johnson (2008) píše, že muži účastníci se jejich výzkumu byli při porodu ponecháni v nejistotě, kdy nevěděli, co mohou dělat a jaká je

---

³ Komplex Laiův. Termín německého psychiatra R. Kausena (1973, in Hartl & Hartová, 2010, s. 257) „*pro utlačování syna otcem; syn je potom k otci reaktivně agresivní; vyvoláno žárlivostí otce na matku, která příliš miluje své dítě a agrese otce tento vztah dále posiluje; podle Oidipova otce Laia.*“

jejich role. Současně netušili, co se děje s jejich partnerkou nebo zda jsou matka a dítě v pořádku.

1.6 První rok

Narození dítěte a péče o ně jsou dle Říčana „jedním z hlavních životních témat“ (Říčan, 2004, s. 258). O rodičovství píše že „*vychovat tělesně i duševně zdravé, zdatné děti, předat jim to nejlepší, co jsme sami převzali od rodičů a z jiných zdravých zdrojů, pomoci jim začlenit se do společnosti jako její platní a tvořiví členové – to je smysl celého našeho dosavadního vývoje a velký test osobní zralosti*“.

Diamond (2007) zastává pohled, že když muž v tomto období vidí, že matka s dítětem tvoří samostatnou soběstačnou jednotku, je nucen, aby sebe sama upozadil a přijal spíše pasivnější roli. V tomto období vnímá hlavní roli otce v dohlížení na vztah *matka – dítě* a jejich ochraně před okolním světem. Rizikem v tomto období je, že bude muž přehlížet potřeby matky a dítěte, aby uspokojil svá narcisticky orientovaná přání mít věci pod kontrolou. V takovém případě se může orientovat příliš na práci, neplnit svou roli ochránce, být nevěrný nebo dokonce opustit rodinu. Je důležité, aby si otec uvědomil, že přijetím této pasivnější role přispívá nejen k dobrým vztahům v rámci rodiny, ale také ke zdravému vývoji vlastního dítěte. Matce takto poskytuje prostor a bezpečí pro to, aby si mohla vytvořit s dítětem bezpečnou citovou vazbu. Aktivnější role se bude moci otec ujmout v batolecím období, kdy bude jeho úkolem pomoci dítěti v separaci od matky a zprostředkovat mu zkušenost s širším světem mimo dyádu *matka – dítě*.

Některé výzkumy popsaly první reakce mužů na své novorozené děti (Deave & Johnson, 2008; Fägerskiöld, 2008; Greenberg & Morris, 1974). Muži mluvili často o silných emocích, které k dítěti pociťovali během prvních několika týdnů: *úžas, láska, pocit velké zodpovědnosti, překvapení a zmatek*. Narození dítěte vnímali jako událost, která jim změnila život (Deave & Johnson, 2008). Otcové děti popisovali s pocitem velké hrdosti a štěstí. Někteří muži uvedli, že to je jedna z nejlepších věcí, která je v životě potkala (Fägerskiöld, 2008).

Otcové účastníci se výzkumu Greenberga & Morrise (1974) poctovali velké překvapení z toho, jak moc se na své dítě dokázali citově napojit. Greenberg & Morris (1974) uvádí, že utváření pouta otce k dítěti má svá specifika. Toto pouto otce k novorozenci nazvali *pohlčení dítětem*⁴ a popsali několik složek, z kterých se skládá:

1. Vizualní – otec dítě vnímá jako krásné, roztomilé a nádherné
2. Taktilní – má touhu se dítěte dotýkat a držet ho, což považuje za velmi příjemné
3. Všímavost k různým rysům dítěte
4. Vnímání novorozence jako „*dokonalého*“
5. Silná náklonnost k novorozenci

Po návratu z nemocnice je nutné postarat se o všechny potřeby novorozence. Dítěti musí být podřízen veškerý chod domácnosti včetně volnočasových aktivit. První dítě ovlivňuje zásadním způsobem život rodiny a nese s sebou úkol se na změny adaptovat, zpracovat je a vyrovnat se s nimi. Rodičovství přináší v době po porodu nejrůznější pocity a prožitky, které jsou často ambivalentní (Vágnerová, 2007). Langmeier a Krejčířová (2006, s. 182) tvrdí, že dítě „*vyžaduje úplnou změnu denního rozvrhu rodičů, znamená pro ně řadu závažných povinností, nedovoluje už tak volné sledování vlastních zájmů a nutně vyvolává i mnoho starostí, obav a konfliktů*“.

Výzkumnice Premberg, Hellström & Berg (2008) zjistily, že po narození a v období prvního roku péče o dítě získala v rodině výsadní postavení. Všechny aktivity byly naplánovány a přizpůsobeny času, kdy dítě potřebovalo jíst nebo spát a muži se cítili svázanější než předtím. Vlastní aktivity bylo třeba přizpůsobit rozpoložení dítěte a také probrat s partnerkou. Otcové se mezi sebou lišili v tom, jak moc nechali dítě řídit svůj každodenní život. Nicméně otcové byli odhodlaní podílet se na aktivitách, které dítě bavily. Příchod dítěte na svět změnil priority otců – zájmy a volnočasové aktivity byly odloženy v zájmu péče a trávení času s dítětem.

V prvním roce života dítěte bylo úkolem otců podřídit své zájmy potřebám dítěte, které řídily novou rodinu. To bylo otci někdy vnímáno jako frustrující, jelikož měli potřebu mít prostor i pro vlastní aktivity a zůstat v kontaktu s dřívějším životem a zájmy. Muži

---

⁴ Překlad z ang. *engrossment*

popisovali proces stávání se otcem jako ohromující, převážně pozitivní událost, která zároveň vyžaduje značné přizpůsobení se novým okolnostem (Premberg, Hellström & Berg, 2008).

V náročném počátečním období je důležité, aby měla matka dítěte patřičnou pomoc, zejména od partnera. Jestliže péče o novorozence spočívá pouze na bedrech matky, prožívají ji ženy jako těžko zvládnutelnou zátěž a mohou mít pocit, že jim partneři nepomáhají tolik, kolik očekávaly. Menší zapojení otce v tomto senzitivním období může být interpretováno jako projev lhostejnosti nebo nezájmu. Mnohdy může jít o neznalost nebo pohodlnost muže, který přesně neví, co se od něj očekává nebo co by měl dělat (Vágnerová, 2007).

Výzkumy ukazují, že v počátcích péče o dítě muži zažívají pocity bezmoci (Goodman, 2005; Henderson & Brouse, 1991; Kowlessar, Fox & Wittkowski, 2015). Muži se péči učí metodou pokus – omyl a skrze pozorování partnerky, kterou vnímají jako zkušenější (Kowlessar, Fox & Wittkowski, 2015). To je ve shodě s výzkumem Carneiro (2014), která zjistila, že v prvních 48 hodinách po porodu měli noví otcové pocit, že toho moc dělat nemohou, a tak se učili pozorováním. Svou roli viděli jako doplňkovou a méně významnou než matčinu. Kowlessar, Fox & Wittkowski (2015) se domnívají, že je to způsobeno představou otců, že pouto mezi matkou a dítětem je biologické povahy, kterou jejich vztah s dítětem postrádá či skutečností, že matka s dítětem tráví více času, a tudíž měla možnost se novým úkonům lépe naučit. S postupem času se však muži začali cítit v otcovské roli a v péči o dítě sebevědoměji.

Jako klíčovým faktorem pro celkovou spokojenost s prvním rokem péče o dítě se ukázalo pozitivní hodnocení své schopnosti poradit si s novou situací a stresem, který je s rolí otce spojený. Pocit, že roli otce dobře zvládají, např. v činnostech jako je *ukládání dítěte ke spánku nebo uklidňování dítěte*, byl pro muže stěžejní. Když se jim to podařilo, tak jim to přinášelo uspokojení. Pro muže bylo důležité dokázat se postarat o dítě bez pomoci ženy (Premberg, Hellström & Berg, 2008).

Otcové se liší v míře angažovanosti a zapojení v péči o dítě a v tom, kolik mu věnují času. Míra zapojení otce do péče dle výzkumů souvisí s investicí do otcovské role a silou závazku k dítěti (Dickie in Berman & Pedersen, 1987), schopností adaptovat se a mírou

vnímavosti (Levy-Shiff & Israelashvili, 1988), či kvalitou manželského vztahu (Dickie in Berman & Pedersen, 1987; Feldman, Nash & Aschenbrenner, 1983; Goldberg, Michaels & Lamb, 1985). Množství času, které otcové věnují péči o dítě, mohou ovlivňovat potíže v komunikaci s novorozencem, kdy jeho signály pro otce nemusí být čitelné a pevný vztah s dítětem navážou, až se dítě naučí komunikaci pomocí slov (Langmeier & Krejčířová, 2006). K jinému zjištění však došly Premberg, Hellström & Berg (2008), v jejichž výzkumu se otcové úspěšně naučili rozpoznávat signály dítěte, současně s rozvojem trpělivosti a vnímavosti.

Na míru angažovanosti v péči má vliv také zkušenost s vlastním otcem. Habibová (2012) na základě analýzy velkého množství výzkumů zjistila, že výsledky výzkumů podporují dvě hypotézy. První hypotéza (založená na modelování) říká, že muži napodobují míru zapojení do péče svého otce, ať už byla dostatečná či nedostatečná. Druhá hypotéza (kompenzační) tvrdí, že muži se stanou angažovanějšími v péči než jejich otcové, jejichž míru zapojení vnímali jako nedostatečnou.

Höfner, Schadler a Richter (2011) ve svém výzkumu zjistili, že muži, navzdory svému minulému rozhodnutí trávit s dítětem mnoho času, a být v péči angažovanými rodiči, byli překvapení, jak málo času s dítětem skutečně tráví a jak nerovnoměrně jsou povinnosti mezi nimi a partnerkami rozděleny. Naopak muži účastníci se výzkumu Fägerskiöld (2008) tvrdili, že v době, kdy byli doma, tak pečovali o dítě ve stejné míře jako matky, s výjimkou kojení. Někteří z nich měli pocit, že jakmile období kojení skončilo, tak si byli jako rodiče více rovni. Také ve studii Höfner, Schadler a Richtera (2011) většina mužů vnímala kojení jako příčinu nerovného rozdělení péče o dítě. Argumentovali, že matky kojení opravňuje vykonávat i jiné aktivity, které oni nemohou a tím pádem za ně mají větší zodpovědnost.

Kontakt otců s dítětem se zvyšoval s tím, jak dítě rostlo. Čas strávený s dítětem, především o samotě, byl popsán jako klíčový pro navázání pouta mezi otcem a dítětem. Otcové dítě vnímali jako zdroj lásky, štěstí a hrdosti. Trávit čas s dítětem bylo pro otce zdrojem zábavy a vidět pokroky dítěte každý den popisovali jako velmi vzrušující. Vztahy otců s dítětem byly láskyplné a pozorné, ačkoliv jejich hra byla obvykle drsnější povahy než hra dítěte a matky (Premberg, Hellström & Berg, 2008).

2 PROMĚNA MUŽE V OTCE

V průběhu přechodu k otcovství dochází u mužů ke změnám v různých oblastech. V této kapitole se zaměříme na biologické, psychologické i vztahové změny, které se v období těhotenství a v prvních měsících po narození dítěte u mužů mohou objevovat. Nejprve budou představeny hormonální a neuropsychologické změny, které byly u mužů po narození dítěte pozorovány. Dále budou popsány změny psychologické, zejména emocionální, osobnostní a změny v identitě, ke kterým může u mužů v tomto významném životním období docházet. V rámci části věnované otcovské identitě budou představeny některé koncepty pojednávající o otcovské roli. Kapitola bude zakončena tématem proměny partnerského vztahu ve vztah rodičovský.

2.1 Biologické změny

V této kapitole budou představeny některé výzkumy, které zkoumaly fyziologické změny u mužů v průběhu přechodu k otcovství. Tyto výzkumy nasvědčují, že i muži mají vrozené biologické mechanismy, které je připravují k rodičovství – pomáhají jim v adaptaci na příchod dítěte, utváření citové vazby a porozumění signálům dítěte. Výzkumy ukazují, že již samotná interakce s dítětem může způsobovat hormonální a neuropsychologické změny (Feldman, 2012; Gettler & kol., 2011; Gordon & kol., 2010; Pilyoung & kol., 2014; Rilling, 2012; Storey & kol., 2000; Swain & kol., 2014). Nedávné výzkumy poskytují přesvědčivé důkazy o tom, že hormonální změny hrají významnou roli v budování a udržování otcovské péče (Bokulić & Mikulec, 2017).

2.1.1 Hormonální změny

Ukazuje se, že péče o dítě u mužů má vliv i na množství hormonů v krvi. Výzkumy zabývající se touto souvislostí objevily především změny v množství oxytocinu⁵,

---

⁵ Oxytocin je hormon, který bývá dáván do souvislosti s utvářením vztahů k významným druhým, dětem a přátelům (Feldman, 2012). Nárůst množství oxytocinu byl nalezen u matek i otců šest měsíců po porodu (Rilling, 2012). Má se za to, že nárůst oxytocinu ovlivňuje motivaci k rodičovství (Bokulić & Mikulec, 2017).

prolaktinu⁶ a testosteronu⁷. Výsledky nasvědčují tomu, že množství času, které muži tráví se svým dítětem, má vliv na množství těchto hormonů v krvi a může mít vliv na rodičovské chování mužů a jejich schopnost reagovat na signály dítěte (Feldman, 2012; Gettler & kol., 2011; Gordon & kol., 2010; Rilling, 2012; Storey & kol., 2000).

Gordon & kol. (2010) zjistili, že množství oxytocinu u otců souvisí s množstvím výskytu chování stimulujícího dítě, např. *prezentování vizuálního podnětu, změnění pozice dítěte v prostoru a dotek*, kdežto u matek má souvislost s mírou výskytu láskyplného rodičovského chování, např. *objímání, zpívání dítěti a mluvení vysokým hlasem*. Ve výzkumu J. Rillinga (2012) otcové, kterým byl uměle navýšen oxytocin, projevovali více podpory v učení a objevování u svých dětí batolecího věku a méně hostility v porovnání s otcí, kterým bylo dáno pouze placebo.

Jiné výzkumy ukazují také na význam prolaktinu v otcovské péči. Ve výzkumu Storey & kol. (2000) v Kanadě bylo zjištěno, že otcové, kterým bylo naměřeno vyšší množství prolaktinu, reagovali s větším zaujetím, když slyšeli pláč kojence. Podobně studie realizovaná v Izraeli (Gordon & kol., 2010) ukázala, že otcové s větším množstvím prolaktinu v krvi trávili se svým dítětem více času při hře (Gordon & kol., 2010). Výzkum Gettlera & kol. (2011) nasvědčuje tomu, že otcové mají větší množství prolaktinu v krvi než bezdětní muži a největší množství tohoto hormonu se vyskytuje u otců dětí v kojeneckém věku (Gettler & kol., 2011).

Empiricky byl zkoumán také vztah mezi množstvím testosteronu a rodičovským chováním u mužů (Booth & Dabbs, 1993; Fleming, 2003; Mazur & Michalek, 1998; Gettler & kol., 2011; Storey a kol., 2000). Ačkoliv může být testosteron nápomocný při získávání partnerky, ukazuje se, že chování způsobené tímto hormonem může být v rozporu se stabilitou ve vztahu a rodičovstvím. Některé výzkumy (Booth & Dabbs, 1993; Mazur & Michalek, 1998) zjistily, že muži s vyšší hladinou testosteronu mohou mít s větší

---

⁶ Prolaktin je hormon, který hraje klíčovou roli v období po porodu u žen, kdy se podílí na laktaci a podporuje mateřské pečující chování (Bokulić & Mikulec, 2017). Vztah mezi množstvím prolaktinu a rodičovským chováním u otců začal být zkoumán až v poslední době.

⁷ Testosteron je nejvýznamnějším z mužských pohlavních hormonů. Podmiňuje např. *růst zevních pohlavních orgánů, vývoj sekundárních pohlavních znaků, tvorbu spermií nebo zvýšení metabolismu* (Šmarda & kol., 2007).

pravděpodobností problémy v manželství a rozvést se. Jiné výzkumy ukazují, že muži se zvýšenou hladinou testosteronu v krvi tráví méně času se svými manželkami (Gray, Yang & Pope, 2016) nebo projevují méně empatie k plačícím novorozencům a méně na ně reagují (Fleming, 2003).

Gettler & kol. (2011) si položili otázku, zda se u mužů snižuje hladina testosteronu, když se začnou starat o své děti. Opírali se mimo jiné o zjištění, že druhy zvířat, u kterých se samci starají o mláďata, mají hladinu testosteronu často vyšší během období říje, ale jakmile pečují o potomky, tak se snižuje. V longitudinálním výzkumu, kterého se zúčastnilo 624 mužů, se ukázalo, že muži s vyšší hladinou testosteronu se během měřeného období 4,5 let častěji stávali otci. Jakmile tito muži vstoupili do stabilních partnerských vztahů a stali se otci, bylo u nich zaznamenáno výrazné snížení hladiny testosteronu oproti nezadaným a bezdětným mužům za stejnou dobu. Současně bylo zjištěno, že otcové, kteří se starali o dítě denně tři hodiny a více měli méně testosteronu než otcové, kteří se tolik v péči o dítě neangažovali, což podporuje hypotézu, že interakce s dítětem snižuje hladinu testosteronu (Gettler & kol., 2011).

Tyto výsledky dokládají, že množství testosteronu zvyšuje šanci, že se muži stanou otci. Zároveň ukazují, že poté, co se muži otci stanou, tak jejich hladina testosteronu výrazně klesne. Gettler & kol. (2011) na základě výsledků tohoto výzkumu předpokládají, že mužům se v průběhu evoluce vyvinula neuroendokrinní struktura, která souvisí s angažovaným rodičovstvím a pomáhá mužům stát se pro své děti pečujícími osobami.

2.1.2 Neuropsychologické změny

V průběhu přechodu k otcovství dochází u mužů také k různým neuropsychologickým změnám. Výzkumy naznačují, že adaptace na otcovství je možná díky neuroplasticitě mozku, která umožňuje přetváření různých neurálních drah (Feldman, 2015; Pilyoung & kol., 2014).

Neuropsychologické koreláty otcovské péče se nachází v korových strukturách, kdežto dráhy zodpovědné za mateřskou péči spoléhají více na podkorové a jiné vývojově

starší oblasti. Korové oblasti podílející se na interakci *otec – dítě* jsou tedy evolučně mladší než oblasti související s rodičovstvím u matek (Feldman, 2015; Pilyoung & kol.). Tyto oblasti se mohou proměňovat v závislosti na vlivu prostředí a zkušenostech, hormonech nebo jiných faktorech (Swain & kol., 2014).

Existují výzkumy, které pomohly určit oblasti mozku podílející se na rodičovském chování matek. V poslední době se začali výzkumníci z různých oblastí zabývat otázkou, zda se mužský mozek a tělo s přechodem k otcovství také mění (Pilyoung & kol., 2014). Průlomový výzkum se uskutečnil v roce 2014, když se Kim Pilyoung a její kolegové (2014) rozhodli zkoumat, k jakým strukturálním změnám v mozku otců dochází na začátku rodičovství. Výzkumu se zúčastnilo 16 biologických otců, kteří podstoupili vyšetření magnetickou rezonancí 2-4 týdny po narození svého dítěte a znovu zhruba o 10 týdnů později. Výsledky ukazují nárůst objemu šedé kůry mozkové, především v hypotalamu, který se podílí mj. na hormonálním řízení, amygdale, která souvisí s emočními procesy a laterálním prefrontálním kortexu, který souvisí s pamětí a rozhodováním (Pilyoung & kol., 2014). Tyto oblasti hrají klíčovou roli v tvorbě attachmentu a vztahovém chování (Lee & Brown, 2007). Pilyoung & kol. (2014) se domnívají, že nárůst šedé kůry mozkové v amygdale a hypotalamu zjištěný u otců může napomáhat v adaptaci na novorozené dítě, zvyšovat rodičovskou motivaci a míru důležitosti, jakou dítě pro otce má. Tento výzkum jako první zaznamenal strukturální změny v mozku při přechodu k otcovství.

Biologické koreláty otcovství jsou relativně novou oblastí výzkumu. Výše uvedené výzkumy ukazují na to, že u mužů dochází s narozením dítěte k hormonálním i neuropsychologickým změnám. Tyto změny mužům pomáhají v adaptaci na dítě, utvoření citového pouta a zvyšují jejich angažovanost v péči.

2.2 Psychologické změny

Během proměny muže v otce dochází k psychologickým změnám v různých oblastech. Výrazné jsou změny emocionální, mohou se dostavit změny osobnostní nebo změny v sebepojetí, v důsledku integrace otcovské identity.

2.2.1 Emocionální změny

Emocionální změny mohou nastat ve frekvenci, kvantitě i kvalitě emocí, případně se mohou objevovat nové a neznámé pocity. Výzkumy ukazují na změny v povaze a intenzitě emocí v průběhu přechodu k otcovství. Objevuje se celá škála negativních pocitů jako např. *úzkost, hostilita, zmatení, ambivalence nebo pocity odcizení a odstrižení od procesu těhotenství* (Barclay & kol., 1996; Buist, Morse & Durkin, 2003; Kao & Long, 2004). Nežádka byl u nastávajících otců vysledován výskyt depresivních symptomů (Ballard & kol., 1994; Condon & kol., 2013; Matthey, Barnett & Ungerer, 2000). K podobným výsledkům dochází Parfitt (2014), která zjistila, že v období těhotenství i po porodu se mohou u mužů objevovat příznaky deprese a úzkosti. Parfitt (2014) uvádí, že s psychickými obtížemi po porodu nejvíce souvisel nedostatek podpory od partnerky, pocity rodičovské nedostatečnosti a vzteku. Bylo zjištěno, že současně v této době u mužů také dochází k nárůstu radosti, prohloubení pocitů náklonnosti, naplnění či úžasu (Bader in Shapiro, Diamond & Greenberg, 1995; Greenberg & Morris, 1974).

Z Kowlessarovy metaanalýzy výzkumů (2012) vyplývá, že nastávající otcové prožívali mnoho silných a často ambivalentních emocí. Pocity se proměňovaly podle situace a pokročilosti těhotenství. Objevovalo se celé spektrum emocí od radosti, až po zklamání.

Všichni muži napříč výzkumy (Kowlessar, 2012) reagovali na těhotenství prožitkem obav nebo úzkosti. Týkaly se změn v průběhu těhotenství, rodičovských záležitostí, financí nebo sociálních a vztahových změn. Mnoho obav se týkalo zdraví partnerky a/nebo zdraví nenarozeného dítěte. Tyto obavy v některých mužích probudily pocit větší blízkosti a potřebu partnerku chránit. Někteří nastávající otcové měli obavy z toho, že uvidí při porodu svou partnerku v bolestech, nebudou s tím moci nic dělat a budou se cítit přebytečně.

Lépe porozumět tomu, jaké obavy se u nastávajících otců vyskytují, a v jaké míře způsobují stres, můžeme díky výzkumu Devi (2016) která zjistila, že největší stres nastávajících otců plynul ze strachu z porodu a následně sestupně ze strachu o zdraví dítěte, finančního zajištění dítěte, strachu z neznámého a obav o zdraví partnerky. Condon & kol. (2013) došli k závěru, že největší stres zažívají muži na počátku třetího trimestru.

Nastávající otcové prožívali obavy ze zodpovědnosti a pochybovali, zda dokáží naplnit očekávání spojené se svou novou rolí. Mnoho mužů se cítilo nejistě, měli ze své nové role rozporuplné pocity a v jejich vyprávění se objevoval velký strach z budoucnosti (Kowlessar, 2012). Tento strach se objevil i u mužů účastnících se výzkumu Deave & Johnson (2008), z něhož vyplývá, že ačkoliv byli muži nadšeni z toho, že se stanou otci, zároveň měli obavy z péče o dítě a na svou novou roli se necítili dostatečně připraveni. Vágnerová (2007) výsledky těchto studií doplňuje předpokladem, že těhotenství u nastávajících otců může vyvolat pocity nejistoty a rozpaky ze ztráty privilegií a pozornosti partnerky. Tyto pocity jsou výraznější, jestliže muž není dostatečně zralý a chování partnerky se k němu v průběhu těhotenství výrazněji změnilo.

2.2.2 Osobnostní změny

V procesu stávání se otcem dochází u mužů k nejrůznějším osobnostním změnám. Tyto změny nastávají především po narození dítěte, kdy dochází k proměně ve způsobu života mužů a musí se na tuto změnu adaptovat.

Rodičovství s sebou přináší nové nároky na rodiče a výzvy, které prověří psychickou a emoční zralost, ochotu obětovat své pohodlí a potřeby ve prospěch dítěte a schopnost nové situace zvládnout (Vágnerová, 2007). Thorová (2015, s. 442) považuje rodičovství za „nejtěžší typ zodpovědnosti“, na který se mladý člověk připravuje a je v procesu zrání zásadní zkušeností.

Nové situace a výzvy, které dítě do života rodičů přináší, mohou pomoci rodičům rozvinout nové kompetence, osobnostní postoje nebo vlastnosti, např. *schopnost empatie, trpělivost nebo odložení vlastního uspokojení* (Vágnerová, 2007). Habibová (2012) ve své přehledové studii uvádí, že během přechodu k otcovství dochází ke změnám v sebepojetí i sebeúctě. Ukazuje se, že pro otce je v prvním roce dítěte důležité zpracovat nové pocity a současně rozvinout dosud neznámé části vlastní osobnosti (Premberg, Hellström & Berg, 2008). Péče o dítě dává otcům impulz k rozvoji, který obohacuje jejich osobnost a pomáhá jim rozvinout různé schopnosti a dovednosti, především v oblasti sociální a emoční inteligence (Lamb & Lewis in Lamb, 2004). V souladu je i pohled Jessner, Weigert & Foy

(in Anthony & Benedek, 1970), kteří vnímají otcovství jako příležitost posunout se k větší osobní zralosti a možnost rozvoje osobnosti a potencialit člověka. Dokládají to rovněž zjištění Premberg, Hellström & Berg (2008), v jejichž výzkumu muži zmiňovali, že u nich došlo k uvědomění, že jsou dospělí a zodpovědní a společně s posunem k větší zodpovědnosti se u nich snížil sklon riskovat. Proces stávání se otcem pro muže znamenal stát se zralou osobou, přičemž zralou osobu vymezovali jako člověka schopného upozadit sebe sama a udělat to, co je nejlepší pro dítě. Přesto se ukázalo pro muže důležité, aby v tomto procesu neztratili kontakt se svým „*minulým já*“ a zůstali ve spojení se svým dřívějším životem a zájmy. Langmeier a Krejčířová (2006) píší, že rodičovství podporuje osobnostní vývoj rodičů, probouzí v rodičích ochranný postoj, který přináší jejich životu nový smysl a obohacuje život o mnoho radostí, které vychází ze vztahu s dítětem, sledování jeho pokroků a ze společného každodenního soužití.

Způsob, jakým muži vnímají sebe sama v otcovské roli a jak na tuto novou skutečnost emocionálně reagují, je ovlivňován postojem k otcovství, jenž byl utvářen postojem vlastních rodičů i dalšími životními zkušenostmi (Scott-Heyes, 1982). Při vnímání vlastního otcovství se muži opírali o hodnocení toho, jak si dokázali poradit s novou situací a stresem, který je s rolí otce spojený. Pocit, že otcovství zvládli, byl pro muže klíčový, a když zažili v určité situaci úspěch, měli pocit uspokojení. Pro muže bylo důležité dokázat si, že se umí postarat o dítě i bez pomoci ženy (Premberg, Hellström & Berg, 2008).

2.2.3 Otcovská identita a role

Navzdory vzrůstajícímu vědeckému zájmu o otcovství bylo věnováno velmi málo pozornosti tomu, jak se otcí sami vnímají v souvislosti s vynořující se otcovskou identitou v průběhu procesu stávání se otcem (Habib & Lancaster, 2006). Otcovství byla věnována pozornost například z hlediska teorie identity. Teorie identity má své kořeny v symbolickém interakcionismu. V tomto pojetí je identita chápána z hlediska toho, jaký význam (který je odvozovaný z interakce s druhými) jedinec přisuzuje self v konkrétním společenském postavení - např. *kamarád, otec, zaměstnanec* (Thoits & Virshup in Ashmore & Jussim, 1997).

Přesto, že existuje obecná shoda v literatuře, že otcovství je svou povahou multidimenzionální, ne vždy se výzkumníci shodovali v tom, které dimenze jsou důležité, a tudíž popisovali účast otce na péči a výchově různými způsoby (Habib, 2012). Pravděpodobně nejstálenější pojetí v literatuře představuje model Lamba, Plecka, Charnova a Levina (in Lancaster & kol., 2010), kteří navrhli tři dimenze zapojení otce do péče: *angažování se (čas strávený péčí a hrou)*, *dostupnost (časová dostupnost)* a *zodpovědnost (dělat rozhodnutí za dítě)*.

Muži si v průběhu přechodu k rodičovství osvojují různé otcovské role. Literatura pojednávající o teorii i výzkumech otců opakovaně potvrzuje pohled, že role otce jsou komplexní, proměňující se a různorodé (Habib, 2012). Vše nasvědčuje tomu, že otcové jsou zapojení do života svých dětí mnoha různými způsoby. Někteří autoři vytvořili typologii otců podle míry zapojení do péče. Habibová (2012) sloučením typologií jiných autorů přichází s pěti typy rolí:

1. Odtahitá role – vyznačující se malým zájmem o dítě
2. Role živitele – role „tradičního otce“, kdy hlavní povinností je být živitelem rodiny
3. Role pomocníka nebo sekundárního rodiče – otec jako pomocník matky
4. Sdílená role pečovatele – sdílení úkolů a povinností víceméně rovnoměrně s matkou
5. Primární pečovatel – má hlavní zodpovědnost za péči o dítě

Habibová & Lancasterová (2006) ve svém výzkumu zjistily, že většina mužů se vnímala skrze více společenských postavení, např. *partner/manžel, zaměstnanec, kamarád* a mezi nimi i prostřednictvím vynořujícího se statusu otce. Muži považovali otcovskou roli jako druhou nejdůležitější pro definování sebe sama (první byla role manžela). Současně bylo zjištěno, že muži se identifikovali s různými typy otcovské role současně, např. *emoční podpůrce, pečovatel, živitel*.

Vágnerová uvádí (2007), že v období těhotenství se mění otcovská identita méně ve srovnání s identitou mateřskou. Pro otce může být adaptace náročnější v tom, že není ve fyzickém kontaktu s plodem tak jako matka, nikdy nezažije vlastní dítě jako součást sebe sama. Ani v období po porodu otcovství nepřináší tak zásadní změnu života jako mateřství.

Společnost tradičně bere otce jako méně významného rodiče, což se může odrazit v nižším sebehodnocení mužů ve vztahu ke své rodičovské roli, a může působit komplikace v jejím přijetí. Chování otce k dítěti může být ovlivněno jeho představou, že pro dítě není tak významný jako matka. Tuto představu může podpořit skutečnost, že biologicky nejsou v tak blízkém vztahu a také to, že je v rané fázi dítě primárně v matčině péči. Muži však obvykle bývají na své otcovství pyšní a může pro ně znamenat splnění biologického úkolu a potvrzení mužské hodnoty (Vágnerová, 2007).

Kowlessar ve své metaanalýze výzkumů (2012) zkoumajících přechod k otcovství zjistil, že si muži během třetího trimestru představují, jakými otci by se chtěli stát a snaží se toho dosáhnout. Začnou přehodnocovat, co je pro ně důležité, představovat si sebe sama s dítětem a přemítat nad svými zkušenostmi s otcovstvím. Mnozí zmiňovali, jak je blížící se rodičovství donutilo změnit své hodnoty, pohled na život a pomohlo jim k lepšímu sebepoznání. Přemýšleli nad zkušenostmi s vlastním otcem a někteří porovnávali tyto vzpomínky s představami sebe sama v roli otce.

Podle Kowlessara (2012) je přemítání nad zkušenostmi s vlastním otcem přirozenou reakcí na blížící se otcovství, a slouží k upevnění představy otce, jakým by se muž chtěl stát. Muži také zmínili potřebu vyhnout se chybám, které dělali jejich otcové. Ve výzkumu Deave & Johnson (2008) se muži vymezovali vůči vlastnímu otci a chtěli se stát otcem jiným.

Höfner, Schadler & Richer (2011) zjistili, že muži vyjadřovali touhu být s dítětem a trávit s ním čas a současně odmítali způsob výchovy vlastního otce. Tvrdí, že jestliže je otcovská identita utvořená v opozici k několika významným osobám jako je vlastní otec, partnerka nebo vrstevnická skupina, tak to může posilovat fragmentaci mužské identity. Mnoho mužů vědělo, že se chce chovat jinak než jejich vlastní otcové, ale nevěděli, jak se chovají otcové jiní, což je vedlo k znejistění.

2.3 Změny v partnerském vztahu

Během těhotenství může docházet k transformacím rolí a partnerského vztahu a pro samotný vztah toto období může znamenat zkoušku (Vágnerová, 2007). Diamond (2007)

vidí hlavní roli mužů v období těhotenství v poskytování podpory a ochrany partnerce. Oporu vidí především v tom, že se muži postarají o povinnosti a eliminaci rušivých vlivů, aby se partnerka mohla plně soustředit na těhotenství. Muži začnou vykonávat různé povinnosti a práce, které původně měla na starost partnerka a pomáhají ji zvládat a zpracovat úzkosti a jiné silné emoce. Stejně tak Kowlessar (2012) vnímá roli otce v období těhotenství především v opoře partnerce.

Výzkumnice Premberg, Hellström & Berg (2008) ve svém výzkumu zjistily, že po narození dítěte se mezi některými partnery vyvinul nový druh blízkosti, navzdory skutečnosti, že na sebe měli méně času. Vztah byl popsán jako klidnější, hlubší a u mužů se zlepšila pozornost k potřebám ženy odpočívat a mít volný čas.

Nejvíce prozkoumanou oblastí přechodu k rodičovství jsou změny v manželském vztahu. Habibová (2012) ve své přehledové studii zjistila, že po narození dítěte dochází k úbytku manželské spokojenosti a nárůstu konfliktních interakcí týkajících se například rozdělení domácích prací, dělání rozhodnutí nebo sexuální oblasti. Naproti tomu některé výzkumy ukázaly, že rodičovství bylo pro manželství prospěšné. Čím je nastávající matka spokojenější ve vztahu s partnerem a čím je partner v manželském vztahu kompetentnější, tím lepší bude adaptace na rodičovství. Vágnerová (2007) uvádí, že nárůst nespokojenosti v manželství po narození dítěte je přímo úměrný množství problémů, které se vyskytovaly v manželství již předtím. To hovoří proti tvrzení, že by dítě pomohlo vyřešit vztahové problémy, zpravidla je naopak zvýrazní a prohloubí.

Dle Kluwer & Johnson (2007) má křivka vyjadřující subjektivně prožívané kvality manželství tvar písmene U. Jelikož není dostatek času na pozitivní interakce, tak klesá jejich počet, a naopak narůstá množství konfliktů, které se týkají zvládnání nových situací.

Obvykle i mezi přiměřeně zralými rodiči, kteří se na dítě těšili a připravovali, po narození dítěte spokojenost v manželství výrazně klesá. Souvisí to především s novými nároky, reorganizací partnerského soužití a nedostatkem času na péči o sebe a partnerský vztah. Z dlouhodobého hlediska však jde o pozitivní zkušenost a pokles v manželské spokojenosti je pouze dočasný (Langmeier & Krejčířová, 2006). Jiné výzkumy naznačují, že vývoj manželské spokojenosti v průběhu přechodu k rodičovství může být různý.

Zatímco v průměru má manželská spokojenost po narození dítěte tendenci klesat, u některých párů se manželská spokojenost zvýší nebo zůstává stabilní (Belsky & Rovine, 1990; Shapiro, Gottman & Carrère, 2000).

Manželskou spokojenost ovlivňuje například míra shody mezi původní představou o rozdělení času mezi partnery a realitou (Gallie & Russell, 2009; Wicki, 1999). Vliv na ni mají také očekávání, která mají rodiče od života s dítětem. Radostné čekání na příchod dítěte může někdy vést až k přílišnému optimismu. Po narození dítěte jsou tito rodiče někdy, aniž by to čekali, donuceni upravit své závazky k zaměstnání a rodinné povinnosti, a to může v partnerském vztahu zvyšovat množství konfliktů a snižovat manželskou spokojenost (Doss & kol., 2009; Twenge, Campbell & Craig, 2003).

Výzkumy potvrzují, že kvalita manželského vztahu úzce souvisí s mírou zapojení otce v péči (Dickie in Berman & Pedersen, 1987; Feldman, Nash & Aschenbrenner, 1983; Goldberg, Michaels & Lamb, 1985). Otcové nespokojení v manželství si drží spíše odstup, jak od partnerky, tak od dítěte. Langmeier a Krejčířová (2006) zmiňují, že to funguje i naopak a píší, že úspěšné otcovství je na dobrém partnerském vztahu závislé, dokonce více než mateřství.

Jestliže mají rodiče své emoční potřeby v manželství uspokojené, mají větší šanci porozumět potřebám dítěte a nehledat u něj uspokojení svých vlastních potřeb. Matky, které jsou v manželství spokojenější, bývají ve vztahu k dítěti citlivější. Partnerský vztah prochází změnou a může dojít k prohloubení intimity a vztahu mezi partnery, většinou tomu ovšem předchází několik krizových období, při kterém se alespoň jeden z partnerů necítí dobře, cítí se nepochopený a frustrovaný. U mužů je rizikem, že si partnerčin zájem o dítě budou interpretovat jako úbytek lásky k nim. U matek může vztah ohrožovat pocit nepochopení pro zátěž spojenou s rolí matky od partnera či pocit ztráty atraktivity a s tím spojená obava z poklesu zájmu partnera (Vágnerová, 2007).

Ke změnám dochází také v sexuálním životě. Není neobvyklé, že dojde k jeho narušení a do své původní podoby se vrací až po několika měsících po porodu (Vágnerová, 2007). Jessner, Weigert, & Foy (in Anthony & Benedek, 1970) u nadcházejících otců zaznamenali změny během těhotenství partnerky v psychosexuální oblasti. Muži se

vyrovnávali se změnami ve fyzickém vzhledu své ženy, což vedlo u některých z mužů ke zvýšení sexuální touhy a u jiných až k úplnému útlumu sexuálních pocitů.

EMPIRICKÁ ČÁST

3 CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Cílem výzkumu bylo porozumět vlastní zkušenosti mužů s procesem stávání se otcem v době těhotenství partnerky a prvních měsíců života dítěte. Výzkum byl realizován v rámci kvalitativního paradigmatu, které je „v *psychologických vědách přístupem využívajícím principů jedinečnosti a neopakovatelnosti, kontextuálnosti, procesuálnosti a dynamiky*“ (Miovský, 2006, s. 18). Kvalitativní výzkum pracuje s nízkým počtem účastníků, u kterých je do hloubky a detailně zkoumán určitý fenomén. Metody využívané v tomto přístupu umožňují hlubší porozumění a vhled do problematiky (Čermák, Hytych, Řiháček & kol., 2013).

Ke kvalitativnímu výzkumu lze přistupovat různými způsoby. Mezi čtyři nejužívanější přístupy patří interpretativní fenomenologická analýza, metoda zakotvené teorie, narativně orientovaný výzkum a diskurzivní analýza (Čermák, Hytych, Řiháček & kol., 2013). Vzhledem k cílům výzkumu jsem zvolil přístup **interpretativní fenomenologické analýzy** (dále pouze pod zkratkou IPA).

IPA je přístup vhodný v situacích, kdy chceme porozumět tomu, jak jedinci vnímají danou zkušenost, jak jí rozumí a jaký jí přisuzují význam. Výzkumná otázka je z toho důvodu zaměřena na porozumění zkušenosti jedince a jejímu významu, je obvykle formulována široce a otevřeně (Osborn & Smith in Smith, 2007). Čermák, Hytych, Řiháček & kol. (2013) však doporučují, aby výzkumník otázku nepokládal příliš široce, aby ji byl schopen ve své práci obsáhnout.

Na základě výše uvedených doporučení byly formulovány tyto výzkumné otázky:

- 1. Jaká je zkušenost mužů s procesem stávání se otcem v období těhotenství partnerky a počátečních měsících života jejich prvního dítěte?*
- 2. Jakým způsobem je utvářena otcovská identita⁸ při přechodu k otcovství?*

---

⁸ Hartl a Hartlová (2010, s. 212) definují identitu jako „*prožívání a uvědomování si sebe samého, své jedinečnosti i odlišnosti od ostatních; soubor rysů, podle nichž je jedinec znám konkrétní skupině*“. V práci užívám pojem *otcovská identita* pro označení muže, který do svého sebepojetí integruje novou roli – roli otce.

3.1 Metoda výzkumu

Pro potřeby výzkumu byla zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru. Jedná se o kompromis mezi metodou strukturovaného a nestrukturovaného rozhovoru. Dle Osborna & Smithe (in Smith, 2007) je polostrukturovaný rozhovor vhodnou metodou v přístupu IPA.

Miovský (2006) uvádí, že polostrukturovaný rozhovor je zřejmě nejvyužívanější metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu. Na rozdíl od nestrukturovaného rozhovoru vyžaduje náročnější přípravu, při které jsou vytvořeny určité okruhy a s nimi spojené otázky, které budeme účastníkům pokládat.

Osborn & Smith (in Smith, 2007) dodávají, že výhodou tohoto způsobu vedení rozhovoru je flexibilita v pokládání otázek, není nutné otázky pokládat v předem připraveném pořadí, ale podle potřeby. Výzkumník má větší volnost prozkoumat oblasti, které se během rozhovoru vynoří, což mu může usnadnit hlubší porozumění zkušenostem účastníků výzkumu. Oproti strukturovanému rozhovoru je zde větší prostor pro navázání vztahu s účastníky. Tento vztah může napomoci k navození důvěrné atmosféry, která může vést k větší sdílnosti účastníků.

Výzkumník se snaží co nejvíce proniknout do světa zkoumané osoby. Na rozhovor přichází s představou o oblastech, které ho zajímají, a má připravené otázky, na které hledá odpověď. Vzhledem k volnějšímu charakteru rozhovoru se může stát, že se v jeho průběhu vynoří i témata, která výzkumník nepředpokládal, ale mohou jeho výzkum velmi obohatit (Osborn & Smith in Smith, 2007).

4 VÝZKUMNÝ SOUBOR

Výzkumy realizované v přístupu IPA se snaží porozumět určitému fenoménu do hloubky a z toho důvodu pracují s nižším počtem účastníků. Není cílem dospět k obecným tvrzením, ale spíše porozumět žité zkušenosti určité skupiny (Osborn & Smith in Smith, 2007). Pro potřeby diplomové práce Smith, Flowers & Larkin (2009) doporučují počet 3-6 účastníků. Tento počet umožňuje výzkumníkovi, aby se mohl každému případu do detailu věnovat, a dává mu prostor pro následné podrobné prozkoumání rozdílů a podobností mezi případy. Důležitou zásadou výběru účastníků pro výzkum realizovaný v přístupu IPA je homogenita souboru. Úkolem výzkumníka je vybrat takové účastníky, kteří dané téma dobře reprezentují a mají s ním zkušenost (Smith, Flowers & Larkin, 2009).

4.1 Kritéria výběru účastníků

Cílem výzkumu bylo do hloubky porozumět tomu, jaká je zkušenost mužů s životním obdobím, kdy se stávali otcí. Nejprve byla stanovena kritéria výběru účastníků výzkumu. Zvolená kritéria jsou následující:

- Pohlaví: muž
- Věk: 18 let a více
- Vztah k dítěti: biologický
- Zkušenost s rodičovstvím: první
- Věk dítěte: 3-12 měsíců
- Forma vztahu: partnerství/manželství
- Forma soužití: ve společné domácnosti s partnerkou

Zvolená kritéria nyní budou podrobněji objasněna. Důležitým kritériem výběru bylo, že se jedná o první dítě, jelikož cílem výzkumu bylo prozkoumat první zkušenost s rodičovstvím a samotné zrození otcovské identity u muže. Věk dítěte byl zvolen

z důvodu, aby muži měli již nějakou zkušenost s dítětem po narození a zároveň měli události čerstvě v paměti a mohli o nich vyprávět. Podmínkou také bylo, že muži vychovávají své vlastní biologické dítě ve společné domácnosti, kde žijí s partnerkou (biologickou matkou dítěte). Tento výzkum se nevěnoval formám rodičovství, které zahrnují rodiče žijící odděleně, otce samoživitele, střídavou péči a náhradní rodinnou péči.

4.2 Výběr účastníků výzkumu a jejich charakteristika

Účastníci byli vybíráni na základě záměrného, nepravděpodobnostního výběru (Reichel, 2009) podle předem stanovených kritérií. Výběr účastníků probíhal od června do prosince roku 2018. Osloveno bylo dohromady 15 mužů vhodných pro účely výzkumu. Během prvního kontaktu bylo účastníkům představeno téma výzkumu a byly jim sděleny všechny potřebné informace, včetně zásady anonymizování údajů. Následně bylo znovu ověřováno, zda skutečně splňují všechna kritéria výběru. V případě, že souhlasili s účastí ve výzkumu, obdrželi informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a zpracování údajů.

Pro účast ve výzkumu se z 15 oslovených mužů rozhodli čtyři. Tito muži kromě výše uvedených kritérií výběru sdílejí následující znaky: všichni pocházejí z úplných rodin, mají vysokoškolské vzdělání, jsou zaměstnaní a žijí v dlouhodobém vztahu. Všem bylo v době rozhovoru méně než třicet let.

Tabulka č. 1. – *Základní informace o účastnících výzkumu*

	Matouš	Marek	Jan	Lukáš
Věk	28	28	29	25
Věk partnerky	30	28	25	27
Nejvyšší dosažené vzdělání	Vysoká škola	Vysoká škola	Vysoká škola	Vysoká škola
Povolání	Programátor	Projektant	Středoškolský učitel	Aplikační inženýr

Typ svazku	Nemanželský vztah	Manželství	Manželství	Manželství
Délka manželství	X	1,5 roku	3 roky	2,5 roku
Délka vztahu	2,5 roku	4,5 roku	7 let	6,5 roku
Věk dítěte v době rozhovoru	4 měsíce	6 měsíců	10 měsíců	5 měsíců

4.3 Etické zásady výzkumu

V rámci výzkumu jsem se také zamýšlel nad některými etickými aspekty. Postupy byly v souladu s etickými zásadami anonymity, zpracování údajů a dobrovolnosti na účasti ve výzkumu. Byl kladen důraz na to, aby všichni účastníci obdrželi důležité informace s předstihem a aby pro ně byly srozumitelné. Součástí tohoto postupu byl i informovaný souhlas o účasti ve výzkumu. Účastníkům byl rovněž předán kontakt na mou vedoucí práce v případě dotazů, či stížností. Případnému zneužití dat bylo zamezeno tím, že byly nahrávky po přepisu smazány. Ve své práci nepoužívám pravá jména mužů, ani osob zmíněných během rozhovoru. Údaje, podle kterých by byli účastníci rozpoznatelní, byly upraveny nebo smazány. Tyto změny ovšem nemají žádný dopad na obsah dat.

5 PRŮBĚH SBĚRU DAT A REALIZACE VÝZKUMU

5.1 Příprava oblastí výzkumu a otázek pro rozhovor

Důkladná příprava polostrukturovaného rozhovoru hraje velmi důležitou roli. Jsme nuceni přemýšlet o tom, jaké oblasti by měl rozhovor pokrýt, jaké se mohou objevit obtíže nebo na jaká citlivá témata lze v průběhu rozhovoru narazit. Jestliže jsme na rozhovor dostatečně připraveni, tak se můžeme lépe soustředit na to, co člověk říká (Osborn & Smith in Smith, 2007).

Osborn & Smith (in Smith, 2007) doporučují si nejprve vymežit oblasti, které chceme v rozhovoru prozkoumat a poté si určit, v jakém pořadí bude nejlepší se na ně ptát. Následně je třeba vymyslet otázky vztahující se k jednotlivým oblastem. Vhodné je i přemýšlet, jakým směrem se po takových otázkách může rozhovor ubírat a připravit si i otázky, které na ně budou navazovat. Otázky, které budeme pokládat, by neměly být sugestivní a uzavřené, naopak by měly účastníka podněcovat k spontánnímu vyprávění o svých zkušenostech.

Na základě doporučení Osborna & Smithe (in Smith, 2007) byly připraveny okruhy, na které jsem se chtěl ve výzkumu zaměřit. Vzhledem k povaze zkoumaného tématu byly otázky pokládány tak, jak na sebe události na cestě k otcovství chronologicky navazují. Zde jsou uvedeny hlavní zkoumané oblasti a příklady otázek v rozhovoru:

- **Zjištění těhotenství partnerky**
  - „*Jak jste se dozvěděl, že je partnerka těhotná?*“
  - „*Jaké myšlenky vás v ten moment napadaly?*“
  - „*Jak na to reagovalo okolí?*“
- **Období těhotenství**
  - „*Jak jste se připravovali na rodičovství?*“
  - „*Co pro vás bylo v tomto období náročné?*“
  - „*Jaké jste měl představy o tom, jaký byste chtěl být otec?*“
- **Porod**
  - „*Jak porod probíhal?*“
  - „*Jaké pro vás bylo poprvé spatřit vaše dítě?*“

- „*Jaké to bylo, když se partnerka vrátila s dítětem poprvé domů?*“
- **Období po porodu**
  - „*Co se pro vás narozením dítěte v životě změnilo?*“
  - „*Jak to ovlivnilo váš vztah?*“
  - „*Jaké pro vás je sledovat první pokroky dítěte?*“
- **Otcovství**
  - „*Co vás napadne, když se řekne otec?*“
  - „*Jaký by podle vás měl být ideální otec?*“
  - „*Jaký si myslíte, že jste otec s porovnáním s vaším otcem?*“
- **Budoucnost**
  - „*Jaké si myslíte, že to bude být otcem v následujících letech?*“
  - „*Co od budoucnosti z hlediska otcovství očekáváte?*“

5.2 Pilotní rozhovor

Před realizací výzkumu byl proveden pilotní rozhovor, který prověřil, jak na otázky účastník může reagovat, které oblasti se otázkami otevírají a zda plní svůj účel. Po rozhovoru jsem využil zpětné vazby a nápadů účastníka pilotního rozhovoru k tomu, abych mohl některé otázky lépe formulovat, upravit jejich pořadí nebo přidat otázky nové.

5.3 Realizace rozhovoru

Osborn & Smith (in Smith, 2007) informují, že na místě rozhovoru taktéž záleží a lidé se obvykle cítí nejpříjemněji v prostředí, které je jim známé, jako je např. jejich domov. Na základě tohoto doporučení jsem účastníkům rozhovoru přenechal možnost výběru místa, kde jim bude příjemné o tématu otcovství hovořit. Většina mužů se rozhodla pro neutrální půdu (kavárna, prostory univerzity), jeden z účastníků vybral vlastní domov.

Ferjenčík (2000, s. 180) zmiňuje fenomén distančního odstupu, který hraje roli při navazování kontaktu mezi účastníky rozhovoru: „*v psychologii nejde jednoduše skočit rovnou do cílového tématu*“. Za tímto účelem jsem v úvodu setkání používal otázky, které Ferjenčík (2000) nazývá jako zahřívací a slouží k postupnému přibližování se obou

účastníků rozhovoru. Tyto otázky byly zaměřeny především na oblast zájmů nebo práce: „*Čemu se věnujete ve volném čase?*“.

Rolí výzkumníka v polostrukturovaném rozhovoru je účastníka spíše navádět než diktovat, co přesně se v průběhu setkání odehraje. Pokud se naučil otázky dopředu, tak se může soustředit na to, co účastník říká a příležitostně monitorovat, které oblasti rozhovoru již byly pokryty (Osborn & Smith in Smith, 2007). Vzhledem k tomuto doporučení jsem měl otázky naučené nazpaměť, nicméně během rozhovoru jsem u sebe měl jejich seznam pro případ, že je zapomenou a poznamenával jsem si, které oblasti jsme spolu již prošli. Pokud se objevily nějaké nejasnosti, tak jsem se doptával. V několika případech jsem účastníky korigoval, když se mi zdálo, že se příliš oddalují od výzkumného tématu. Po skončení rozhovoru jsem účastníkům poděkoval za to, že si udělali na rozhovor čas a zadal jim krátký dotazník týkající se demografických údajů.

6 POSTUP ANALÝZY DAT

V přístupu IPA hraje klíčovou roli význam a cílem je porozumět obsahu a složitosti významů spíše než spočítat, jaká je jejich frekvence. Výzkumník by měl zaujmout k textu interpretativní vztah. Významy nejsou transparentně přístupné, ale musí se k nim dostat skrze setrvalé zaujetí textem a proces interpretace (Osborn & Smith in Smith, 2007).

Rozhovory byly přepsány a vytištěny. Na základě doporučení Čermáka, Hytycha, Řiháčka & kol. (2013) jsem každý rozhovor pečlivě přečetl, abych se s nimi důkladně seznámil. V první fázi jsem psal komentáře a poznámky k pasážím, které mě zaujaly. Během této fáze jsem si již všiml, jaká témata se objevují a opakují a přemýšlel jsem nad tím, jestli se nějakým způsobem vztahují k výzkumným otázkám.

Následně jsem si poznamenával vynořující se názvy témat. V této fázi jsou počáteční poznámky transformovány ve stručné a zhuštěné fráze, které se snaží vystihnout podstatu toho, co se nacházelo v textu. Tato témata posouvají odpovědi na vyšší míru abstrakce a mohou obsahovat více psychologické terminologie (Osborn & Smith in Smith, 2007).

Následující postup je inspirován postupem Čermáka, Hytycha a Řiháčka & kol. (2013). Byl vytvořen seznamu témat a následovalo hledání souvislostí mezi nimi. V této fázi byly vytvořeny kategorie, které se ukázaly jako zvláště významné. Následně bylo zkontrolováno s přepisem, zda souvislosti dávají smysl i v primárním zdroji – mezi skutečnými slovy účastníků. Během tohoto procesu byla některá témata vyřazena – témata, která nepasovala do vzniklé struktury nebo ta, které se neopírala o dostatek příkladů v přepisu. Tento postup byl opakován pro každý rozhovor. Poté byla hledána společná témata napříč rozhovory, čímž vznikl seznam kategorií tvořících větší celky skládající se z několika podkategorií.

Posledním krokem bylo převádění témat do narativní podoby. Zde se analýza opět rozšíří během toho, jak výzkumník čtenáři témata vysvětluje, dokládá příklady a ukazuje jemné rozdíly. Popis jednotlivých témat a argumentace se střídá s doslovnými příklady z rozhovorů (Osborn & Smith in Smith, 2007).

7 VÝSLEDKY A INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT

7.1 Matouš a jeho zkušenost

Matouš je osmadvacetiletý muž, který žije se svou o dva roky starší přítelkyní a jako jediný z účastníků výzkumu není v manželském svazku. Jejich partnerský vztah trvá 2,5 roku. Matouš vystudoval vysokou školu a v současné době se živí jako programátor. V době rozhovoru byly jeho dceři čtyři měsíce. Komunikace s Matoušem probíhala přes e-mail, kde jsme se domluvili na setkání. Rozhovor proběhl v prosinci roku 2018 v kavárně ve městě, kde Matouš pracuje. Matouš působil přátelským dojmem a od počátku rozhovoru bylo znát, že mu nedělá potíže svůj příběh sdílet. V následujících řádcích bych rád představil, jak jeho přechod k otcovství vypadal.

Matouš se svou přítelkyní se rozhodli, že jejich vztah je již dostatečně kvalitní a trvá přiměřeně dlouho k tomu, aby zvládli společnou péči o dítě. Ve srovnání s ostatními páry ve výzkumu ovšem vyvíjeli nejmenší iniciativu: *„Tak jsme si řekli, že se známe ... že si prostě sedíme a že není důvod to nějak oddalovat, ale říkali jsme si, že se nebudeme tak nějak extra snažit“*. Otěhotnění přišlo velmi rychle, což oba partnery zaskočilo a objevily se u nich i pochybnosti: *„chvilkovéj zásek ... v ten moment jsem nevěděl, jestli je to dobrá nebo špatná zpráva“*, *„Přítelkyně si v ten moment nebyla úplně jistá, jestli to tak chce“*. Matouš přemýšlel především nad praktickými změnami, které bude muset zařídit: *„uvědomoval jsem si, že bychom se měli asi přestěhovat blíž k rodičům, protože to dítě potřebuje nějaký názor staršího, přemýšlel jsem nad tím, jak to mám vyřešit v práci a s hledáním bytu“*. Představa, že s narozením dítěte vznikne rodina, vedla Matouše k úvaze požádat partnerku o ruku. Současně si Matouš uvědomoval, že se blíží životní změna, která přináší pozitiva i nejistotu: *„cejtíl jsem se hodně napumpovaně ... říkal jsem si, že je tady další etapa života ... těšil jsem se, že to bude něco novýho a budu mít další věc, pro co žít. Takže jsem byl strašně šťastnej a taky jsem se trošku bál.“*

Z počátku těhotenství pocíťoval radost, nicméně si připouštěl možnost, že by mohli ještě o dítě přijít: *„většinou se říká, že do třetího měsíce se může stát cokoliv“*. Byli opatrnější, aby se dítěti případně nic nestalo a Matouš se snažil být přítelkyni oporou. Zaměřili se na plánování budoucí rodiny a začali budovat pro dítě zázemí. S přibývajícím

časem začalo být stále zřejmější, že je partnerka těhotná, což vedlo Matouše k přemýšlení nad pohlavím dítěte. Za významné chvíle považoval vyšetření ultrazvukem nebo okamžiky, kdy cítil dítě kopat. V těchto momentech zažíval pocity zvláštnosti, radosti a dojetí: „*to jsem byl vyloženě šťastnej*“, „*v ten moment jsem byl i trošku naměkko*“, „*zajímavej hezkej pocit, že už cítíš, že tam něco žije*“.

Při konstrukci vlastního pojetí otcovství Matouš vycházel především ze zkušeností s vlastním otcem a starším bratrem. Oba mu byli částečně vzorem, ale zároveň byl rozhodnutý dělat některé věci jinak: „*Takže jsem si říkal, že si budu vyloženě vybírat věci ... to nejlepší od každýho ... no a takovej chci bejt*“. Svého otce vnímal jako živitele rodiny. Na rozdíl od něj chtěl trávit s dítětem více času, stejně jako to dělal jeho bratr se svými dětmi. Zkušenosti s neteřemi mu pomohly v přijetí vlastní otcovské role: „*já jsem se úplně těšil, až budu moct dělat to, co dělá brácha s jeho dcerama*“. Některé zážitky pro něj byly natolik významné, že si na ně vzpomene i během péče o vlastní dceru: „*Když jsme byli poprvé v bazénu, tak ta jeho dcera přeplavala celej bazén a když to přeplavala, tak byla úplně nadšená. A já jsem viděl to nadšení v jejích očích a to si vybavuju vždycky, když Natálka něco novýho ukáže a umí*“. Otcovská postava by podle něj měla plnit především funkci živitele rodiny a zároveň se starat o vzdělávání dětí. Otec by měl být přiměřeně přísný, spravedlivý, měl by umět přiznat chybu a dítě dokázat určitým směrem vést.

Během porodu se snažil být Matouš přítelkyni oporou. Porod vnímá jako silný zážitek a zkoušku, kterou provázely obavy a po níž následovaly pocity radosti a úlevy: „*to je prostě nezapomenutelněj zážitek ... připravuješ se na to devět měsíců společně s tou přítelkyní a pak je to velká zkouška*“.

Cestou z porodnice si Matouš začal uvědomovat svou novou zodpovědnost: „*když jsem jel tím autem z porodnice domů, tak to bylo takový jako, když má člověk poprvé řidičák. Teď je prostě úplně natěšenej v tom autě ... ale uvědomuje si: ,tyjo nesmím jen tak rychle, protože už vím, že na mně někdo závisí*““. Vnímá to tak, že už není zodpovědný jen sám za sebe, ale i za osud rodiny: „*že už musím být i opatrněj na sebe ... kdyby se mi něco stalo, tak budou trpět i ostatní*“. Matouš očekával, že nastanou změny v jeho režimu a bude mít méně volného času: „*spíš jsem si uvědomoval, co se bude očekávat ode mě ... že budu muset svůj čas nějak upravit, abych se věnoval víc dětem i přítelkyni*“. Vnímá, že

s narozením dítěte dosáhl větší zralosti: „už nejsem takovej, Jakej jsem byl dřív ... už jsem trošku dospěl ... že už nejsem jenom nějaký kluk ... že teď už jsem táta“.

Po příjezdu z porodnice přemýšlel, jak upraví svůj režim, aby mohl dostatek času věnovat rodině: „abych trávil čas s níma ... prostě nějaký čas s rodinou, nějaký čas s kamarádama a nějaký čas vyloženě pro sebe“. Nově také trávil také více času s příbuznými. Péče o dítě ho baví, i když přiznává, že ze začátku to bylo náročné a musel vyvinout více energie, aby se vše naučil a zvládal. Obzvláště rád pozoruje pokroky, které jeho dcera dělá: „člověka to pak dojme“. Jako dobrý otec se cítí, když dítě reaguje pozitivně: „když ji přebaluju a nebrečí ... a když si s ní hraju a usmívá se“, naopak pocity selhání má, když dítě hlídá a nezvládá to. Když nedokáže dceru uklidnit, tak se u něj dostávají pochybnosti: „Já jsem hlídal a byl jsem u její mamky ... neměl jsem, jak ji utiřit. Tak si ji vzala její mamka a ta ji utišila za chvilku ... tak si říkám ... tady je asi u mě něco špatně“.

Pro Matouše je těžké, že je matka pro dítě důležitějším rodičem a má k dítěti blíže, ale doufám, že v budoucnosti jeho význam vzroste: „trošku mi vadí, že se na mámu víc směje ... ale to je tím, že s ní tráví víc času, no. Asi to s ní mamka umí trošku víc než já, no ... protože přece jen jsou spolu celý den a tak ... ze začátku to bylo tak, že jsem byl ten pán, kterej chodí večer domů ... teď je to dobrý, ale jak říkám ... ji má prostě radši, což je jako normální ... je to matka, no. Ale to přejde, až bude větší ... pak to bude úplně o něčem jiným. Teď toho dělat tolik nemůžu, potom toho můžu dělat víc“.

Jeho představy o otcovství se týkaly především období, kdy už bude jeho dcera starší, první dva roky vnímá především v roli matky. Představoval si, že v budoucnu bude s dcerou trávit více času, pomáhat jí s přípravou do školy a nějak ji vést. Těší se, až bude s dětmi chodit kempovat nebo plavat. Matouš posuzuje svou roli otce podle množství času, které tráví s dítětem: „Snažím se s ní trávit čas ... ale samozřejmě ne úplně všechno, kterej mám ... zatím si nikdo nestěžoval, takže asi dobrý“. Není si však jistý, zda se v budoucnu opravdu dokáže dceři věnovat více: „Možná si to plánuju trochu jako Hurvínek válku“.

7.2 Marek a jeho zkušenost

Marek je osmadvacetiletý muž, který žije se svou manželkou ve společném bytě. Jsou spolu 4,5 roku, z toho 1,5 roku v manželství. Dcera se jim narodila po 4 letech vztahu. Marek i jeho žena vystudovali oba vysokou školu, Marek je profesí stavař, jeho žena je v současné době na mateřské dovolené. Na termínu a místě rozhovoru jsme se s Markem domluvili prostřednictvím sociální sítě. Rozhovor se uskutečnil v prosinci roku 2018 u něj doma. Marek na mě působil sympatickým dojmem a při sdělování svého příběhu byl velmi otevřený. V jeho projevu se odrazila snaha mi předat svou zkušenost co nejpřesněji a nejdůkladněji. Níže uvádím, jak jeho cesta k otcovství probíhala.

Marek se svou manželkou rodičovství plánovali. K tomuto významnému kroku v jejich vztahu přistupovali zodpovědně, což se projevovalo tak, že podnikli určité kroky k tomu, aby byli finančně zabezpečeni a plánovali založení rodiny tak, aby předešli případným komplikacím. Okolnosti zjištění těhotenství a jeho průběhu si Marek pamatoval velmi podrobně. Když se dozvěděl, že je jeho manželka těhotná, tak zažíval radost, nicméně se obával pocity radosti a štěstí projevovat naplno. Uvědomoval si totiž, že během těhotenství a porodu může dojít k různým komplikacím, které mohou ohrozit život a zdraví dítěte, a chtěl tak předejít případnému zklamání.

Původ zdrženlivosti v projevoování radosti můžeme hledat jednak v tom, čemu Marek u sebe říká *„pověřivá povaha a nutkání něco nezakřiknout“* a také v příbězích Markových přátel a známých, kteří během těhotenství nebo porodu o dítě přišli: *„Znám holku, která naopak byla taková, že na rozdíl od nás to třeba rychle rozhlašovala, když byla těhotná ... a všichni potom teda věděli, že o to dítě přišla ... a ona se nepoučila a podruhé to udělala znovu ... a zase o to dítě přišla“*.

Tendence *„to radši nezakřiknout“* se projevila výrazně tím, že rodičům a svým blízkým sdělil, že s manželkou čekají dítě *„někdy v době, kdy je to vidět ... abych to s nima nemusel řešit, kdyby to nevyšlo“*. Marek také uvedl, že se mu, na rozdíl od jeho manželky, nechtělo kupovat vybavení pro dítě až do doby, kdy bude jistější, že se jim skutečně narodí. Obavy, že by mohli o dítě přijít, Marka provázely od samotného počátku těhotenství až do ukončení porodu a během těhotenství nastalo několik situací, kdy se o život dítěte velmi obával.

V průběhu těhotenství se Marek snažil co nejvíce zapojovat a být pro svou ženu oporou. Doprovázel manželku na veškerá vyšetření a těšil se na ně, s partnerkou vymýšleli jména pro dítě, každý týden si sháněl informace o těhotenství a sdílel je s manželkou. Vysokou míru jeho angažovanosti lze demonstrovat na skutečnosti, že během předporodního kurzu se Marek zajímal i o část zaměřenou na kojení: „*jsem nakonec šel i na to kojení a takový věci ... i když to je zaměřené pro ty mámy*“. Manželku chtěl doprovázet i na běžné kontroly: „*Já jsem měl tu tendenci chodit s Káťou i na ty běžný, protože jsem tak dopodrobna ty zkušenosti s tím těhotenstvím neměl a měl jsem za to, že bude v pořádku, když budu chodit i na ty běžný kontroly. To mi bylo vysvětlený, že ty gynekologický prohlídky tady neprobíhají za účasti otce, takže jsem říkal, že budu čekat v čekárně. To mi bylo oznámeno, že ne ... že se to nehodí*“.

Výrazným znakem, který provází Markovo vyprávění o průběhu těhotenství, je sloučení otcovské a mateřské identity v jednu a tu samou. To se projevuje v opakovaném vyjadřování se v množném čísle: „*vzhledem k tomu chatrnému stavu, kdy jsme se báli, že potratíme...*“, „*kolem sebe mám málo lidí, kteří fakt otěhotněli, když chtěli, pak porodili v pohodě a tak dále*“, „*mám kolem sebe spoustu lidí, kteří potratili...*“, „*narážíš na lidi, kteří se ptají, jestli nejsme těhotný...*“. Domnívám se, že takové vyjadřování by mohlo být výrazem Markovy snahy participovat na těhotenství a nějakým způsobem se roli matky vyrovnat a chránit se před pocitem méněcennosti: „*Chtěl jsem být stejně důležitý a říkal jsem si, že to musí začít od začátku ... že prostě budu chodit k těm doktorům a budu tam vždycky pro ni. Hrozně jsem doufal, že se mi podaří, abych ... když to přeženu ... byl pro to dítě stejně důležitý jako ta máma*“.

Pro Marka bylo velmi důležité, aby byl přítomen při příchodu své dcery na svět, přestože měl velkou obavu z toho, aby během porodu neomdlel nebo nějakým způsobem neselhal v roli opory partnerce. Různé okolnosti však zapříčinily, že u porodu nemohl být, což pro něj bylo psychicky velmi náročné: „*Bylo to pro mě hrozně zlé, že tam nemůžu být s ní. No ... a byl jsem z toho nervózní a štvalo mě to, že tam musí být sama. Přišlo mi to hrozně blbý ... trošku jsem byl zklamanej, že jsem přišel pozdě a že jsem malou neslyšel poprvé zakřičet. To mně bylo hrozně líto a asi vždycky bude*“. Když následně do porodnice přijel a mohl své dítě poprvé spatřit, byl to pro něj velmi intenzivní moment doprovázený

pocity radosti a zároveň neuvěřitelnosti: „*Přišlo mi to úplně neuvěřitelný ji takhle vidět ... že najednou je to skutečný. Něco, na co jsme čekali a připravovali jsme se na to, tak má najednou obličej a kouká to na tebe, to je úžasný*“.

V období po porodu se u Marka dostavovaly silné pocity a stále mu připadalo neskutečné, že se stal otcem. Emocionální prožitky se dostavovaly postupně a obsahovaly v sobě i něco nového: „*Ty okamžiky jsou samozřejmě silný zážitky ... jsou takový zvláštní, takový nový pocity ... vůbec to neumím k něčemu přirovnat a ... bylo to jako neuvěřitelný, že teda opravdu tu holčičku máme. Takový to dojetí, kdy jsme se objímali a já jsem brečel ... takovej ten nával těch totálních pocitů, tak to přišlo až druhý den, když jsem za ní přijel*“. Silné a nové pocity Marka provázely i v pozdější době, například v situacích, kdy zaznamenal u dítěte pokroky „*Je to vlastně i nový pocit, což je třeba takový zvláštní, že člověk si myslí v nějakým věku, že asi v podstatě není tolik nových pocitů, co zažíváš ... asi nějakou lásku znáš vůči různým lidem. Oproti tomu ta láska k dítěti je úplně jiná a ... to je jakoby se vším. Ty pokroky ... to je taková pýcha ... zase jiná, než když se podaří třeba něco tobě. Je to hrozně zvláštní. A je to nový pocit*“.

Představy o tom, jaké to bude stát se otcem, a jakým otcem by chtěl být, se u Marka utvářely již před těhotenstvím a v jeho průběhu. Ačkoliv při zjištění, že jeho manželka očekává dítě, pociťoval radost a štěstí, tak si zároveň uvědomoval, že to bude také starost a bude na něj klást určité nároky. Rozhodl se, že chce být otcem, který je dítěti oporou, věnuje mu čas, neupřednostňuje před ním své zájmy a je dostupný i v pro něj náročných situacích: „*Hlavně mám stanovený, že ona u mě musí být vždycky na prvním místě ... nikdy ji nechci odsouvat do pozadí. Ted' je čas, kdy to asi neví, ale snažím se zatím být u všech doktorů a bez ohledu na časovou náročnost tady vždycky být. Kdykoliv bude mít cokoli, kde by ten rodič měl být, tak tam rozhodně chci být ... chci, aby ve chvíli, kdy přijdu z práce, aby věděla, že jsem tady pro ni, i když je to náročný ... a mnohdy jsem vypnutej prostě ... a hlava mi tolik nefunguje ... tak chci, aby věděla, že mi může všechno povídat a že jsem tady pro ni.*“, „*Chci si ji postupně zařadit na první místo, aby nenastala chvíle, kdy řeknu, že nemůžu přijet z práce pomoci, i když půjde o stříhání nehtů ... když to řeknu blbě. Chtěl bych za ní přijet, i když bude v 11 dopoledne v práci, tak skončím a jedu domů, i když je*

potřeba ostříhat jí nehty ... to je ta věc, kam bych to chtěl dotáhnout, když to řeknu s trochou nadsázky“.

Markův model otcovství vznikl během dlouhodobého procesu, který započal ještě před otěhotněním partnerky. Byl utvářen především prostřednictvím zkušeností s vlastním otcem a dalšími otcovskými postavami (tchán, bratr, přátelé). Otec by měl podle Marka být člověk, na kterého je spolehnutí, a který vždy pomůže. Pro Marka je podstatné věnovat dítěti co nejvíce času a angažovat se ve výchově. Při konstrukci otcovského modelu vycházel především ze zkušenosti s vlastním otcem a tchámem. Jeho tchán mu byl pozitivním vzorem v tom, jaký má vztah se svou dcerou (Markovou manželkou), kolik času jí věnuje a jak velkou je jí oporou. Naopak vlastní otec se z Markova pohledu do výchovy zapojoval spíše méně a věnoval se hodně práci: *„U nás to bylo o tom, že táta, když jsem byl malej, tak rozjížděl firmu a chodil z práce do práce a v podstatě nás vychovávala máma“.* Vůči vlastnímu otci se vymezuje nejvíce v tom, že by se rád v péči a výchově více angažoval a přál by si být méně přísný. Zároveň si Marek není jistý, zda jeho nový přístup k výchově nebude mít na jeho dceru negativní dopad: *„Snad to v celým dopadu na tu její osobnost nebude špatně. Doufám, že ne. To mě na tom trochu šťve, že se pouštím do nějaký neprobádaný vody ... že třeba ji nějak rozmazlíme nebo bude měkčí prostě ... třeba nebude dostatečně tvrdá“.*

Když se po porodu Markovy představy setkaly se skutečností, šlo o poměrně tvrdou konfrontaci s realitou, a byl donucen je upravit: *„Najednou zjišťuju, že to není tak snadný ... najednou není snadný přijít po celým dni z práce a být veselej a skvělej vždycky. Došlo mi, že nějaký hlášky, který jsem kdysi prohlašoval o tom, jak bych to nedělal jako rodič, tak jako ... začínal jsem chápat, že to není vždycky tak jednoduchý“.*

Markovo přání, aby byl pro dítě stejně důležitý jako matka, se ukázalo jako nenaplnitelné, a péče jako náročnější, než čekal. Zjistil, že matka je pro dítě mnohem významnější, než si dokázal představit, narazil na omezení ve schopnosti regulovat své chování a potýkal se s časovou náročností, kterou péče o dítě obnáší. Uvědomil si jednak svou biologickou nedostatečnost v péči o dítě a limity svých schopností dítě uklidnit: *„Možná jsem si třeba myslel, že budu ten táta, kterej v noci bude k tomu dítěti vstávat a teď jsem zjistil, že ona vlastně usíná po nějakým kojení, a já tohle nedokážu nahradit. Odmítal*

jsem to, že bude závislá na tý matce zcela a zjistil jsem, že to není tak snadný. Zjistil jsem, že je na tý mámě závislá víc, než jsem jako asi chtěl“, „Hrozně vnímám, že ji nechci rozmazlovat a říkal jsem, že když bude brečet, tak ji nechám brečet ... jako když budu vědět, že jí nic není ... a to jsem netušil, že ona se umí tak rozkřičet, že jsem nedávno volal manželce, ať přijde, že ji neuklidním, že to je hrozný. Je to určitě náročnější, než jsem si myslel“.

Přesto se Marek snaží do péče zapojovat – dítě chová, přebaluje, pomáhá při koupání, stříhá mu nehty atd. Náročnost péče mu však výrazně komplikuje cestu k tomu, aby naplnil své představy ideálu otcovství. Snaží se být „dobrým tátou“, ale vnímá, že má ještě prostor pro zlepšení, a naopak má tendenci se cítit jako „špatný táta“, obzvláště v situacích, kdy nemá kapacitu se o dítě starat. Nejobtížnější je pro Marka poradit si se situacemi, kdy dítě brečí a on přichází unavený z práce nebo není v dobrém rozpoložení. Náročnost péče se dle Marka odvíjí také od toho, v jaké náladě je aktuálně dítě: *„Je to asi hodně o tom, jak to vnímá ona ... když prostě ji převlíkám a ona je v dobrém rozmaru a usmívá se, tak je to skvělý ... a když se nám něco podaří nebo když zvládneme něco bez řevu, tak je to určitě skvělejší pocit. A někdy je to náročný, otravný. Takže ty pocity jsou různé ... taky podle toho, co se zrovna děje“.*

V otázce výchovy přemýšlí Marek i daleko do budoucnosti. Uvažuje nad tím, jaký bude rodič a přál by si pro dceru být autoritou, a to i v období dospívání, kdy vliv rodičů bývá zastíněn vlivem vrstevnické skupiny: *„No z budoucnosti mám obavu asi nejvíc z období puberty ... kdy se bojím ... a pak mám největší strach z toho, co jsem viděl u těch spolužáků, že se třeba i chytrý děti zkaží ... a třeba nestudují, protože ti rodiče na ně nemají takovej vliv, aby je dokázali jakoby donutit.“* Marek doufá, že dobré rodinné zázemí a pevné vztahy budou sloužit jako prevence rizikového chování, a proto klade důraz na zvládnutí vlastní rodičovské role.

7.3 Jan a jeho zkušenost

Janovi je dvacet devět let a s manželkou vstoupili do manželského svazku před třemi lety. Celková doba jejich partnerského vztahu trvá sedm let. Oba mají vystudovanou

vysokou školu. Jan se věnuje učitelství, jeho žena je optometristkou. Jan a jeho žena jsou katolického vyznání. Jejich synovi bylo v době rozhovoru 10 měsíců. Zkontaktovali jsme se přes e-mail a následně se domluvili na setkání. Rozhovor proběhl v lednu roku 2019 v prostorách univerzity ve městě, kde Jan bydlí. Jan na první pohled působí seriózním dojmem. Již od počátku rozhovoru hovoří o tématu otevřeně a nedělá mu obtíže zmiňovat i intimnější informace. Níže bych se rád věnoval jeho příběhu, jak se stal otcem.

Jan s manželkou založení rodiny plánovali. Přípravovali se tak, že se bavili o rodičovství a výchově a domlouvali se na jméno dítěte. Jan vnímá, že péče o partnerský vztah a vzájemné poznávání je pro rodičovství významné: *„to je důležitá součást té role ... že jsme se docela dobře poznávali a že víme, s kým máme tu čest ... což si myslím, že je velice dobrý pro tu trojici“*.

V momentě, kdy mu manželka sdělila, že očekává dítě, se cítil zaskočený. Uvědomoval si nadcházející změny a radost byla zastíněna pocitem zodpovědnosti: *„převažovala šílená zodpovědnost nebo výhled velké zodpovědnosti a úplné změny nějakého stavu žití ... nevěděl jsem, jestli jsem z toho víc zneklidněnej, čemu musím dostát ... nebo jestli z toho mám větší radost“*. Tento moment, který byl provázen silnými emocemi, Jan považoval za okamžik, kdy se stal otcem. Tato nová role představovala závazek, který Jan hodnotil jako kladný: *„stav, že jsem s něčím svázaný ... ale v pozitivním smyslu“*. Téma zodpovědnosti a pocit závazku Janovi bránily v prožívání radostných pocitů, v čemž mu ale pomohla reakce jeho manželky: *„reagovala asi třikrát radostněji než já ... to mi pomohlo si uvědomit, že to není jenom o té zodpovědnosti a o těch negativních věcech, ale o tom, že je to radostná věc“*.

Období těhotenství manželky vnímal jako klidnou a radostnou cestu, na jejímž konci přijde náročný okamžik – porod. Již na počátku těhotenství byl rozhodnutý, že bude u porodu přítomný. Jan považoval porod za nevyhnutelný boj: *„že to nebude jenom hezký to těhotenství, ale že ten porod bude nějakým způsobem nepřijemný“*. Jako významné okamžiky období těhotenství vnímá chvíle, kdy dítě kopalo nebo ho slyšel přes břišní stěnu: *„To je silná emoce, no. Člověk si uvědomí, že se děje něco mimo něho, ale že v tom má prsty“*. Prožívání zodpovědnosti u Jana přetrvává se silnou intenzitou.

Představy o roli otce se u Jana začaly objevovat již na počátku těhotenství. Předpokládal velkou časovou náročnost a ztrátu volného času. Při konstrukci vlastního otcovského modelu vycházel Jan především ze vztahu se svým otcem, kterého vnímá jako vzor: „*dal mi život, vzory a výbavu do života, za kterou jsem mu vděčnej*“, „*kladný princip zdravé autority*“. Jan je přesvědčen, na základě zkušenosti s vlastním otcem, že otec by měl být pro potomky autoritou, a zároveň jít příkladem v rozhodnosti a disciplíně. Zajímavé je, že Jan zmiňuje také vztah se svým mladším bratrem jako model budoucího vztahu otec – syn: „*takovej nějakej vztah bych chtěl mít se synem*“.

Zkušenosti čerpá také z učitelské profese. Skrže práci s dětmi si Jan uvědomil, že stejně jako ve vztahu k žákům, tak i ve vztahu k vlastnímu dítěti je důležitá autenticita, zásadovost a konzistentnost v tom, co říká a co dělá: „*Když je člověk před těma děckama opravdovej a na nic si nehraje v tom smyslu, že by říkal něco ... a dělal něco jinýho , a nebo že by byl takovej jakože falešnej ... když je člověk před těma děckama upřímnej, tak oni to poznají, vidí a ocení*“. Věří, že práce s dětmi ho dobře připravila na roli otce.

Jan na sebe a své jednání klade velké nároky, aby byl synovi dobrým vzorem: „*takže jsem přemýšlel, jak budu v jeho očích vypadat*“, „*a že některý věci už nepůjdou tak snadno opomenout právě proto, že si ze mě bude brát příklad*“, „*snažím se vychovávat i sám sebe*“, „*konkrétně jsem třeba přemýšlel nad tím, jak ho naučím řešit konflikty ... tak jsem si říkal, jak být konzistentní v těch vyhrocených situacích*“, „*brát se nějak s rezervou, aby se to naučil i ten syn*“. Ve výpovědích pozorujeme, že Janův postoj je výrazně ovlivněn zkušenostmi z učitelské role.

Porod pro Jana představoval významný okamžik a „*vyvrcholení napětí ... konečnou fázi*“. Jednalo se pro něj o psychicky náročný proces, což bylo způsobeno mimo jiné tím, že u porodu byl postaven do pasivní role: „*jediný, co tam ten chlap může dělat, je u té ženy být*“. Když spatřil svého syna, tak ho provázel pocit neuvěřitelnosti a novosti a popisuje i další silné emoce: „*To bylo děsivě krásný, že se člověk dívá na obraz sebe a na toho svého potomka. To byl takovej mišmaš všeho, všech pocitů. Připadalo mi to jako strašně cizí, ale vítaný element v mém životě. Asi se to nedá takhle pár větami shrnout. Než jsem se sžil, tak to bylo dost neuvěřitelný, ale ono to poměrně rychle vymizí*“. Narození dítěte vnímá jako přelomový okamžik, kdy začíná opravdový život: „*Je to fáze, kdy nemáš život před sebou,*

ale už jsi v tom životě. Je to jako takové stažení do reality“. Vnímá se jako mladý otec („není to úplně běžný“) a zároveň si uvědomuje, že skrze otcovství dosáhl větší zralosti: „*Když má člověk to dítě, tak je to takovej poslední stupeň dospělosti ... vidím spoustu lidí, kteří zamrzli na stadiu, jak se mu dneska říká ‚mladý dospělý‘ a skoro mi připadá, že se někdy vrací do pubertálních let ... já mám teď syna, a to mě nutí přemýšlet nad věcma, nad kterýma bych normálně nepřemýšlel“.*

Po porodu si Jan uvědomoval, že se již doopravdy stal otcem a že jeho syn bude potřebovat jeho ochranu a péči, což pro Jana bude znamenat mnoho povinností. V prvních dnech péče o dítě se Jan potřeboval zorientovat v nové roli: „*je to hrozně nový a je to jak zaučování se v práci. Ty první dny jsou prostě na nic ... v tom nováčkovství“.* U Jana opakovaně vidíme tendenci po sebezdokonalení a rodičovství mu do života přináší možnost znovu prožívat svět „novým“ způsobem: „*Je to prostě směr v životě ... to dítě se postará těm rodičům o program. Učí ho to nějaké disciplíně a trpělivosti. Člověk prožívá všechny ty věci jako cákání se ve vodě, Vánoce, stanování a dovolená u moře, chození na výlety ... tím, že to dítě to vidí poprvé, tak si podle mě člověk znovu uvědomí ty hezké a ... to si myslím, že je docela protilek proti nějaké depresi nebo skepsi“.*

Ze začátku se Jan musel sžívat s novou rolí a více o sobě přemýšlel, v průběhu času roli otce začal vnímat jako přirozenou. Významně mu v tom pomohly pozitivní reakce okolí a podpora zkušenějších otců: „*Když jsem to řekl chlapům starším, než jsem já, tak to byly takový reakce typu ‚Vítej v klubu‘. Bavil jsem se s jedním kolegou, s kterým jsem seděl v kabinetě a ten mě do té role uvedl třeba ve věcech, ve kterých jsem úplně nevěděl, jak se zeptat táty. To byl takovej člověk ... a ne jedinej ... kterej mě do toho pomohl uvést“.*

Silnými a radostnými momenty, kdy si uvědomuje, že je otcem, jsou okamžiky, kdy se vrací domů z práce a manželka ho se synem vítá: „*To na mě vyloženě řve, že jsem táta“.*

Po narození dítěte se Janova očekávání od otcovství víceméně naplnily. Ukázalo se, že péče o dítě je skutečně tak časově náročná, jak očekával. Zároveň se mu podařilo stát se zodpovědným otcem, jakým si přál: „*V podstatě jsem prorostl do toho, co jsem si nějak snažil vytyčit ... snažit se být zodpovědný člověk“.* Otcovská role na Jana klade nárok, aby si lépe zorganizoval svůj čas tak, aby ho mohl věnovat rodině, a současně mu ubylo volného času: „*Musím se víc účastnit v životě doma ... to taky zasahuje do toho, jak člověk*

má čas pro sebe. Ono mi připadá, že se to trochu učím dělat všechno za pochodu a za běhu ... umývám nádobí a do toho poslouchám videa na youtube a učím se jazyky. Snažím se využít čas, kde to jde“.

Z hlediska otcovské role je pro Jana klíčové věnovat synovi svůj čas. Ve chvílích, kdy spolu tráví čas, tak se cítí jako dobrý otec, naopak když před rodinou upřednostňuje vlastní zájmy a potřeby, tak má pocit, že v otcovské roli selhává: *„asi obecně, když dám přednost nějaké věci před vztahem ... třeba když si jdu raději na internet, než abych se bud' věnoval synovi, nebo ženě“.*

Do péče o syna se Jan zapojuje a pomáhá s různými povinnostmi. Mnoho aktivit se synem mu přináší radost a má k nim pozitivní vztah. Za svůj největší úspěch považuje situaci, kdy syna choval a podařilo se mu ho uspat, jednalo se o vzácný moment: *„to byl asi jeden ze tří případů ... to se mi jako moc nedaří“.* Velmi náročné jsou pro Jana situace, kdy syn pláče a on jej nedokáže utiřit, v takových chvílích prožívá pocity bezmoci a zoufalství. Přesto vnímá rodičovství jako smysluplné a radost převažuje nad starostmi.

7.4 Lukáš a jeho zkušenost

Pěťadvacetiletý Lukáš je nejmladším z účastníků výzkumu. S manželkou jsou ve vztahu 6,5 roku, z toho 2,5 roku v manželském svazku. Jejich synovi bylo v době rozhovoru 5 měsíců. Lukáš pracuje jako aplikační inženýr a jeho manželka je učitelka v mateřské škole. S Lukášem jsem se spojil přes sociální síť a následně jsme se domluvili na setkání. Rozhovor byl uskutečněn v lednu roku 2019 v kavárně v městě, ve kterém Lukáš bydlí se svou ženou. Ze začátku byly jeho odpovědi stručné, ale postupem času se rozpovídal. V následující části popíši, jak jeho přechod k otcovství vypadal.

Lukáš s manželkou se na rodičovství připravovali a snažili se zabezpečit zázemí pro budoucí rodinu. Při zjištění, že je manželka těhotná, pocíťoval Lukáš radost, nicméně si uvědomoval velkou zodpovědnost, a přemýšlel o svých schopnostech naplnit rodičovskou roli. Jeho pocity nejistoty byly zmírněny skutečností, že má 9 měsíců na přípravu. Nicméně v tomto období Lukáš dokončoval vysokou školu a měl mnoho dalších povinností, kvůli kterým vnímal subjektivně tento čas jako velmi krátký.

Pro Lukáše byly v období těhotenství významné momenty, které potvrzovaly existenci jeho syna. Sdíleli s manželkou informace o váze a velikosti, důležité pro něj byly vyšetření ultrazvukem nebo momenty, kdy dítě kopalo: „bylo trochu takový neskutečný. Neuměl jsem si moc představit, že tam žije v tom břiše dítě“. V těchto chvílích si Lukáš uvědomoval, že bude otcem.

Proces stávání se otcem vnímá Lukáš jako postupný a dlouhodobý. Je toho názoru, že v přijetí otcovské role hraje větší význam vědomé rozhodnutí a vyvíjení úsilí než v mateřství: „Ten otec to třeba nemá tak silný. Má to průběžný a asi o tom musí sám víc přemýšlet a jít tomu naproti“. Lukášovi pomohla v přijetí otcovské role skutečnost, že si utvořil k dítěti závazek a uznal ho za své: „Napadají mě momenty, kdy o tom třeba člověk nějak přemýšlí a přijme to dítě za vlastní ... .. si to tak předsevzá“. Aby otec mohl tento závazek utvořit, tak podle Lukáše musí přijmout vlastní dítě bezpodmínečně: „měl by přijmout to dítě bezpodmínečně ... že je prostě jeho, ať už je třeba jakýkoliv. Už od začátku jsme si říkali, že ho budeme mít rádi, i kdyby třeba nebyl zdravěj nebo měl nějakou vadu nebo něco“.

Během období těhotenství si Lukáš příliš nepředstavoval, jaké to bude stát se otcem, nicméně již v této době přemýšlel o tom, že by chtěl budovat vztah se synem od začátku a trávit s ním čas. Očekával, že s rodičovstvím nastane životní změna, jeho představy o otcovství se však týkaly především pozdějších období (předškolní věk a později).

Po porodu dítěte pociťoval radost a štěstí, současně s úlevou, že je dítě v pořádku. Zároveň uvažoval nad svými kompetencemi se o dítě postarat: „Trochu jsme se báli, protože člověk, když je v tý nemocnici, tak podvědomě má pocit, že jako se nemůže nic stát nebo kdyby se něco dělo, tak se tam o něj postaraj“. Lukáš vnímá, že s narozením dítěte mu přibyla velká zodpovědnost: musel zajistit rodinu po finanční stránce a současně se zapojit do výchovy dítěte. Současně si uvědomoval, že na něm a partnerce závisí osud dítěte: „mám takovej iracionální strach, že třeba jednomu z nás se něco stane nebo takhle“.

Do chvíle, než se mu narodilo dítě, tak si nedokázal představit, že bude otcem nepřetržitě a nebude si moci odpočinout, když bude potřebovat: „že ho prostě nemůže někam odložit ... člověk má dítě na celou dobu“. Lukášův režim byl po porodu ovlivněn

potřebami dítěte a Lukáš se musel adaptovat: „Hlavně to samozřejmě ovlivňoval malej ... kdy si zrovna chtěl hrát nebo potřeboval spát nebo mu bylo špatně, tak tomu jsme se museli nějak přizpůsobit“.

Lukáš vnímá, že od té doby má méně volného času a jeho možnosti jsou omezenější: „samozřejmě to člověka nějak omezí v tom, co dělá“. V otcovství je pro Lukáše věnování času dítěti klíčové: „to je alfa omega ... bez toho to nejde. Může vymýšlet sebelepší věci, kupovat sebelepší dárky, ale když mu nevěnuje čas, tak se ten vztah nemůže rozvíjet“. Otec by podle Lukáše měl podřídit své zájmy potřebám dítěte („věnovat, i když to není příjemný, i když musí něco obětovat nebo odřeknout“). Snaží se se synem trávit čas, ale ne vždy se mu to daří, tak jak by si přál: „samozřejmě to ne vždycky klapne“. Rád by, aby na něm bylo vidět, že je zodpovědný otec, nicméně vnímá, že i přestože se snaží, tak má prostor pro zlepšení: „Mohl bych se vzdát třeba nějakých věcí, který mám rád. Někdy to udělám, ale ne vždycky“.

V péči o dítě naráží na biologické i jiné limity: „zatím ho nenakrmím nebo jediné z příkrmu, ale on se stejně kojí docela často ...“, „třeba ho nedokážu uspat, protože většinou když ho chce žena uspat, tak ho jakoby kolíbá a já když ho chytanu do té polohy, tak se začne vzpříčovat a brečet z nějakýho důvodu“ a za významnějšího rodiče v počátečním období považuje matku: „Máma pro to děcko bude až do nějakýho roku ta nejdůležitější ... rostlo u ní devět měsíců a říká se, že i pozná její bušení srdce a zná její pach“. Manželka se dle jeho názoru angažuje v péči výrazně víc.

Náročné jsou pro Lukáše momenty, kdy se syn v noci budí nebo pláče. Když se mu nedaří dítě uspat nebo uklidnit, tak má pocit, že ve své roli selhává. Obzvláště náročné pro něj bylo období, kdy byl syn nemocný a Lukáš pociťoval bezmoc: „Viš, co dítěti chybí, ale nemůžeš mu nijak pomoci“. V tomto období u sebe Lukáš vypožíval nový druh obav. Měl strach, aby se jemu, manželce nebo dítěti něco nestalo. Naopak chvíle, kdy má syn dobrou náladu nebo když u syna vidí nějaké pokroky ve vývoji, jsou pro Lukáše velmi důležité a pomáhají mu v pozitivním prožívání otcovství: „Zase malej je ten den v pohodě a směje se, a to mi nahradí skoro všechno“, „Ty pokroky jsou neuvěřitelný ... v podstatě se to naučí ze dne na den“.

Lukášovy představy o tom, jaký by chtěl být otec, byly ovlivněny jeho zkušeností s vlastním otcem, kterému by se rád vyrovnal: „*Co se týče otcovství, tak táta nasadil poměrně vysokou laťku*“. Rád by svého otce následoval v přístupu k rodině a v tom, kolik času spolu trávili. Lukáš svého otce vnímá velmi pozitivně: „*plnil toho živitele rodiny, ochránce, ale zároveň byl schopnej si s náma hrát ... dával nám hračky, bral nás na výlety, bral mě na skály ... takovej skvělej táta*“.

8 IDENTIFIKOVANÉ FAKTORY PŘECHODU K OTCOVSTVÍ

Na základě analýzy rozhovorů byly určeny kategorie, které se ukázaly jako zvláště významné. Tyto kategorie tvoří větší celky skládající se z menších podkategorií. Některé z kategorií se překrývají, jelikož určitá témata se vztahují k více oblastem současně.

- **Otcovská identita**
  - Vynořující se otcovská identita
  - Vzory otcovství
  - Vlastní otcovský model
  - Nové vnímání sebe sama
  - Reakce okolí
- **Zodpovědnost a závazek**
  - Zodpovědný přístup
  - Přijetí zodpovědnosti
  - Trávení času s rodinou
- **Rodičovství a partnerství**
  - Partnerský vztah v novém světle
  - Opora a ochránce
- **Otcovství a mateřství**
  - Matka jako významnější rodič
  - Větší význam otce v pozdějších fázích vývoje dítěte
- **Zvládání otcovské role**
  - Radost i starost
  - Největší problém
  - Pomoc a podpora od druhých
  - Obavy

8.1 Otcovská identita

Jedním z rysů přechodu k rodičovství u mužů je zrod a budování otcovské identity. Je to proces, během kterého na sebe muži začnou nahlížet nově jako na otce. Otcovská

identita vzniká v průběhu těhotenství partnerky na základě zkušeností s různými otcovskými figurami a je rovněž ovlivňována reakcemi lidí z okolí. Tato obsáhlá kategorie se skládá z pěti podkategorií: *vynořující se otcovská identita*, *vzory otcovství*, *vlastní otcovský model*, *nové vnímání sebe sama a reakce okolí*.

8.1.1 Vynořující se otcovská identita

V rozhovorech se ukazuje, že proces stávání se otcem je dlouhodobý a otcovská identita se utváří průběžně: *„řekl bych, že je to nějaký období, který probíhá už nějakou dobu. A jasně ... už ten otec se na to během toho těhotenství nějak připravuje a propukne to teda tím porodem ... ale pořád je to nějaký proces“* (Marek), *„asi těch momentů, kdy jsem si uvědomil, že jsem otcem bylo víc“* (Lukáš). V tomto procesu jsou některé momenty obzvláště významné pro utvoření otcovské identity a přijetí otcovské role⁹. Tyto momenty níže popíši.

U zrodu otcovské identity stojí přijetí zodpovědnosti a závazku k dítěti. Toto téma je natolik významné, že je popsáno v samostatné kategorii. Představy a očekávání mužů o naplňování otcovské role se objevují již od okamžiku, kdy se dozvěděli, že je partnerka v jiném stavu. V průběhu těhotenství si muži představovali, jakými otci by si přáli se stát, přičemž vycházeli primárně ze zkušeností z vlastní rodiny.

Významné zážitky, které mužům pomáhaly v přijímání a osvojování si otcovské role, byly např. vyšetření ultrazvukem, nebo když cítili kopání dítěte: *„Vždycky takový silný uvědomění ... takový ujištění ... připomenutí ... že se něco chystá a že se na to musím nějak připravit“* (Lukáš), *„zajímavej hezkej pocit, že už cítíš, že tam něco žije“* (Matouš).

Zlomovým momentem byl pro muže porod, který představoval vyvrcholení těhotenství. Byl to okamžik, kdy se skutečně stali otci: *„ted' už je to jistý“* (Marek). Tuto chvíli doprovázely pocity radosti a neuvěřitelnosti. Marek zmínil, že s narozením dítěte se u něj vynořily pocity, které do té doby nezažil: nový druh lásky a pýchy.

---

⁹ Role je dle Hartla a Hartlové (2010, s. 504) definována jako *„chování, které je pro jedince v určitém postavení či situaci vhodné, očekávané a žádané, případně je pro ně dána konkrétní sociální norma ...“*. Na základě tohoto vymezení užívám označení *otcovská role*.

Muži si uvědomovali svou blížící se otcovskou roli v různých situacích: Pro Lukáše to bylo zjištění těhotenství partnerky, vyšetření ultrazvukem, kopání dítěte a porod. Ačkoliv Marek nedokázal konkrétní situace vyjmenovat, vnímá, že během porodu dítěte se zrodila také jeho otcovská identita. Pro Matouše byl porod rovněž zlomovým okamžikem. Jan uvedl, že si poprvé uvědomil, že je otcem chvíli po příchodu z porodnice, kdy mu syn usnul v náručí. Některé situace Janovi otcovskou roli zvědomují velmi silně, například když se vrací domů a vítá ho manželka se synem: *„to je jako poměrně silný a takový hlasitý ... že to na mě vyloženě řve, že jsem vlastně táta“*.

8.1.2 Vzory otcovství

Muži přistupovali k plnění otcovské role aktivně a už během období těhotenství partnerky přemýšleli o tom, jakým otcem by se chtěli stát. V období po narození dítěte, poté co nabrali s otcovskou rolí zkušenosti, někteří z nich své představy upravili, případně vytvořili nové.

Při konstruování vlastního pojetí otcovství nacházeli inspiraci ve zkušenostech s vlastním otcem a dalšími otcovskými postavami ze svého okolí, v zážitcích s jinými dětmi a vzpomínkách na sebe sama v období dětství a dospívání. Tyto zkušenosti měly vliv také na představy o tom, jakým by chtěli být otcem svému dítěti v budoucnosti.

V rozhovorech se ukázalo, že nejvýznamnějšími vzory pro nastávající otce byli vlastní otcové. Představovali pro ně pozitivní nebo negativní model otcovství a výrazně své syny ovlivnili v tom, jaké charakteristiky považují pro otcovskou roli za podstatné. Lukáš, který měl otce *„s rodinným založením“* a který trávil s rodinou mnoho času, považuje věnování času dítěti za nejdůležitější. Jan, jehož otec pro něj znamenal *„vzor zdravé autority“*, vyzdvihuje důležitost řádu, disciplíny a poslušnosti. Také Matouš, po vzoru otce, považuje disciplínu a poslušnost za podstatné ve výchově dítěte. Marek, jehož otec hodně pracoval a netrávil s ním příliš mnoho času, se snaží na rozdíl od svého otce zapojovat do péče o dítě a výchovy co nejvíce: *„táta se o mě v tomhle věku nestaral ... já se víc angažuji, já se víc snažím oproti tomu tátovi“*. Zároveň má Marek pochybnosti, zda jeho „nový“ přístup k výchově nebude mít na dítě negativní dopad: *„já se bojím, že chci*

dělat něco trochu jinak ... a to mě na tom trochu štve, že se pouštím do nějaký neprobádaný vody“.

Pojetí otcovství bylo formováno také dalšími muži, kteří představovali pro účastníky výzkumu významné vzory v otcovské roli. Marek a Matouš byli oba ovlivněni skutečností, že se jejich starší bratr již otcem stal. Matouš říká: *„já jsem se úplně těšil, až budu moct dělat to, co dělá brácha s jeho dcerama, ... vezmu si z jeho výchovy to, co se mi líbí a to, co se mi nelíbí tam nechám“.* Jan si stanovil, že by rád měl se synem takový vztah, jaký má sám se svým mladším bratrem. Marek jako jediný uvádí za vzor někoho, kdo nepatří do jeho primární rodiny – svého tchána, u kterého vyzdvihuje to, že je pro dítě vždy dostupný a respektuje jeho autonomii.

Zkušenosti s jinými dětmi se také ukázaly jako cenné. Jan hovoří o tom, jak přínosná pro něj byla učitelská praxe, na základě které si stanovil cíle, které by rád jako otec naplňoval: *„řikal jsem si, že když před tím synem budu opravdovej, konzistentní a zásadovej, v těch věcech, který si řekneme, a zároveň, aby cítil moji lásku, tak si myslím, že... nedovedu si zatím představit, jak by se to mohlo nějakým způsobem zvrtnout, nebo jak bych mu nebyl dobrým tátou...“.* Matouš měl možnost vyzkoušet si roli otce zprostředkovaně se svými neteřemi, což považuje za dobrou přípravu: *„taky jsem měl tak trochu přípravu, že jsem se tak jako učil vychovávat i ty jeho holky“.*

8.1.3 Vlastní otcovský model

Výše bylo popsáno, na základě kterých zkušeností muži vytvářeli vlastní pojetí otcovského modelu. Ten nyní popíší. S otcovstvím je nejvíce spojeno téma zodpovědnosti a přijetí závazku k dítěti a nově vznikající rodině. Otec by měl zastávat roli živitele rodiny (Lukáš, Matouš, Jan), ochránce dítěte (Matouš, Marek) a zodpovědně přistupovat k výchově. Otec by měl dítěti věnovat dostatek času – být mu nablízku, zprostředkovávat mu zkušenost s vnějším světem a předávat mu zkušenosti. Otec vnáší do života dítěte strukturu spojenou s nastavováním hranic a disciplínu. Muži považují určitou míru přísnosti za nezbytnou pro dobré vychování dítěte (Jan, Matouš, Marek).

8.1.4 Nové vnímání sebe sama

Otcové zaznamenali, že s příchodem dítěte u nich došlo ke změnám ve vnímání sebe sama a v proměně některých jejích charakteristik. Všichni muži popisují, že u nich došlo k posunu k větší zodpovědnosti, například Jan tvrdí, že se mu podařilo stát se zodpovědným člověkem tak, jak si to stanovil. Posun ve vnímání se ukazuje v tom, že nyní muži cítí zodpovědnost nejen za svůj život, ale také za život svého dítěte. Cítí závazek zajistit finančně rodinu, trávit čas s dítětem a dobře jej vychovat. Zodpovědnost se ukazuje v mnoha oblastech a více se jí věnuji v samostatné kategorii.

Matouš a Jan považují proces stávání se otcem za přelomové období, během kterého u nich došlo k osobnostním změnám. Matouš vnímá rozdíl ve stupni vývoje mezi svým minulým a současným já: „*už nejsem takovej, jak jsem byl dřív ... že už jsem trošku dospěl ... že už nejsem jenom nějaký kluk ... že teď už jsem táta*“. Jan chápe rodičovství jako poslední stupeň dospělosti a věří, že je vývojově dále oproti svým bezdětným vrstevníkům: „*vidím spoustu lidí, kteří zamrzli v tom stadiu, jak se dneska říká mladý dospělý a skoro mi připadá, že se někdy vrací do vyložené pubertálních let ... na druhou stranu tím, že mám teď toho syna, tak to člověka nutí přemýšlet nad věcmi, nad kterými by normálně nepřemýšlel*“. Lukáš a Jan o sobě mluví jako o „mladých otcích“, což hodnotí pozitivně.

Marek, Jan a Lukáš nazírají novým způsobem své osobnostní rysy a chování. Jan a Lukáš by rádi šli svým chováním dítěti příkladem, což je motivuje zlepšit své nedostatky. Marek se snaží zmírnit svou tendenci ke vznětlivosti, aby tím negativně neovlivňoval svou dceru: „*už jsem zmínil, že já jsem ten cholerický typ, vztekám se, jsem někdy netrpělivý, nadávám a křičím a nevím co ... a teď nechci, aby tohle ona vnímala, takže se snažím nemluvit sprostě, abych jí to neučil*“. Jan si nyní uvědomuje své silné i slabé stránky i z pohledu toho, co může dítěti nabídnout: „*přemýšlel jsem třeba, co mu mužů dát ... na druhou stranu si uvědomuju, že nějaký věci ... pravděpodobně synovi s nima nepomůžu, takže jsem si třeba byl vědom i svých slabostí*“.

8.1.5 Reakce okolí

Na sebepojetí mužů má také vliv, že jsou v roli otce jinak vnímáni okolím – jejich chování je nově posuzováno druhými lidmi vzhledem k jejich otcovské roli. Muži si uvědomují, že okolí na ně, jako na otce, klade větší nároky a muži jsou podrobováni hodnocení, jakým způsobem naplňují otcovskou roli a jaký vliv bude mít jejich chování na dítě: „*Snažím se s ní trávit čas. Ale samozřejmě ne úplně všechno, kterej mám. Takže nevím no, asi v pohodě. Zatím si nikdo nestěžoval, takže asi dobrý*“ (Matouš), „*Takže se to snažím brát nějak s klidem a určitě jsem začal víc vnímat, co mi ta Kát'a už dopředu připomínala, abych se klidnil a že nemůžu bejt takovej*“ (Marek), „*ale samozřejmě to člověka nějak omezí v tom, co dělá ... já toho dělám právě docela dost, ale naštěstí mám tolerantní ženu, ale samozřejmě to má svoje meze*“, „*často se mi stává, že jsem někde i sprostěj ... a většinou ženský mají takovou tendenci říkat: ,no to jsem zvědavá na Sára první slovo' ... to je jakoby negativní vnímání mě ... a nově jako otce ... byl jsem sprostěj a co? ... najednou jsem sprostěj otec a to je špatně ... a hrozně mě to rozčiluje. Ale říkám ... je to těžký, ale zvládnou to ... a ti lidi mě hodnotí nesprávně a podobně*“.

8.2 Zodpovědnost a závazek

Tato významná kategorie zachycuje téma zodpovědnosti a závazku k dítěti, které se objevuje od počátku celého procesu stávání se otcem. V procesu integrace otcovské role muži zaujali zodpovědný postoj a k dítěti si vědomě utvořili závazek. Tato kategorie se skládá ze tří podkategorií: *zodpovědný přístup, přijetí zodpovědnosti a trávení času s rodinou*.

8.2.1 Zodpovědný přístup

V této kategorii se odráží vysoká homogenita skupiny. U všech mužů se plánování rodičovství zrodilo z dlouhodobého vztahu s partnerkou (3/4 mužů v manželském svazku). Kvalita vztahu podpořila rozhodnutí založit rodinu: „*Vzhledem k tomu, jak moc nám ten vztah vyhovoval a byli jsme v něm spokojení ... věřím, že oba dva ... tak to dítě pro nás byl*

nějakej krok, o kterým jsme mluvili dlouho“ (Marek), „Tak jsme si řekli, že se známe ... že si prostě sedíme a že není důvod to nějak oddalovat“ (Matouš).

Zodpovědný přístup se projevil také v tom, že Marek a Lukáš chtěli mít zařízení bydlení a dostatek financí ještě před začátkem těhotenství. Během období těhotenství všichni muži sháněli vybavení a budovali pro dítě zázemí. Největší změnu otěhotnění partnerky znamenalo pro Matouše, který se za účelem vytvořit dobré zázemí pro dceru přestěhoval do jiného města a našel si novou práci. Svou zodpovědnost muži pocítovali také v tom, že mají být svým partnerkám oporou. Ve většině případů doprovázeli partnerku na vyšetření. Nejvíce se v tomto směru angažoval Marek, který byl rozhodnutý zúčastnit se všech vyšetření a chtěl doprovázet manželku i na běžné kontroly. Muži se rovněž aktivně zajímali o informace o průběhu těhotenství, porodu nebo výchově. Všichni otcové, kteří se zúčastnili výzkumu, chtěli být přítomní u porodu, a to ze dvou důvodů: zaprvé nechtěli chybět u okamžiku, kdy jejich dítě přijde na svět a zadruhé považovali za důležité být partnerce oporou v náročné situaci porodu. Panuje velká shoda mezi všemi účastníky výzkumu v tom, že považují za správné zapojit se do péče o dítě a pomáhat s domácími pracemi, nicméně se liší v názoru na to, v jaké míře.

Zodpovědný přístup lze také spatřovat v tom, jak muži uvažují o výchově. Jan s Markem přemýšleli nad tím, jaký dopad na dítě bude mít jejich vlastní chování a styl výchovy a snaží se na sobě pracovat. Marek i Jan přemýšleli nad tím, jaký styl výchovy zvolit – například zvažovali, jak nastavit dítěti hranice. Marek si není jistý, jestli jeho styl výchovy, kterým se odlišuje od svého otce, nebude mít na dítě negativní dopad. Lukáš i Jan by neradi dítě tlačili do vlastních představ, jaké by mělo být: *„Snažím se asi nemít očekávání v tom smyslu, abych si řekl třeba co z něj bude nebo jakým směrem ho chci ubírat, protože si myslím, že každý dítě je jiný a spíš ho nechat vyvíjet se jako svobodně ... nikam ho netlačit“ (Lukáš).*

8.2.2 Přijetí zodpovědnosti

Z vyprávění účastníků výzkumu se ukazuje, že přijetí zodpovědnosti za dítě je dlouhodobý proces, který započal již při zjištění, že s partnerkou očekávají dítě. V tomto

procesu se ukazují významné momenty, které níže popíší. Lukáš mluví o vědomém rozhodnutí uznat dítě za své: „*Napadají mě momenty, kdy o tom třeba člověk nějak přemýšlí a přijme to dítě za vlastní*“. Pro utvoření závazku je podle něj důležité přijmout vlastní dítě bezpodmínečně. Bezpodmínečné přijetí dítěte je důležité i pro Jana a Marka. Vědomé rozhodování se, jakým otcem se chtějí stát, je jednou z důležitých charakteristik na cestě stávání se otcem. Domnívám se, že tuto skutečnost velmi trefně reflektuje Jan, který popsal, jak se mu podařilo naplnit svou představu: „*V podstatě jsem prorostl do toho, co jsem si nějak snažil vytyčit ... snažit se být zodpovědný člověk*“.

Muži si uvědomovali odpovědnost, kterou založení rodiny obnáší a přemýšleli o ní: „*přemýšlel jsem, jestli to zvládnu ... je to velká zodpovědnost, tak jestli na to budu mít*“ (Lukáš), „*pocit šilené zodpovědnosti*“ (Jan). U Lukáše byly pocity nejistoty z blížící se nové role zmírněny skutečností, že má 9 měsíců na přípravu. Ukazuje se, že si ve většině případů muži již v období těhotenství či krátce po porodu vytvořili k dítěti určitou formu závazku – muži si v období těhotenství partnerky dali závazek, že se dítěti budou věnovat, například Marek si předsevzal, že bude mít dítě vždy na prvním místě. Marek i Lukáš se rozhodli v období těhotenství, že chtějí budovat vztah s dítětem od začátku.

Otcové jako součást svého závazku vnímají i to, že budou dítěti nablízku a nápomocní i v situacích, kdy podmínky nejsou ideální: když se necítí sami dobře, mají jiné povinnosti nebo je péče náročná z důvodu špatného rozpoložení dítěte. V takových chvílích mužům pomáhá mimo jiné např. *sebezapření a práce se sebou* (Marek), *vůle* (Jan) *nebo uvědomění, že pozitivní momenty s dítětem jim to mnohokrát vynahradí* (Lukáš). Navzdory velké touze naplnit toto předsevzetí se ukázalo, že mnohdy otcové nebyli schopni dostát svého závazku, např. *když se jim nedařilo uklidnit dítě*. V takových chvílích pociťovali často zoufalství a bezmoc.

Ukazuje se, že k přijetí zodpovědnosti a závazku k dítěti pomohly silné momenty po porodu, kdy otcové docházeli k uvědomění, že nyní nejsou zodpovědní jen sami za sebe, ale i za své dítě, respektive za celou rodinu. Matouš i Lukáš si uvědomovali, že od této chvíle na nich závisí osud nově vzniklé rodiny a musí na sebe dávat větší pozor: „*že už musím být i opatrnější na sebe ... kdyby se mi něco stalo, tak budou trpět i ostatní*“ (Matouš). Marek a Matouš uvádějí podobný příklad: „*Tenhle ten pocit tohohle strachu je*

jakoby novej. Tohle se trochu změnilo. Je tam nějak ta zodpovědnost“ (Marek). Jan popisuje intenzivní pocity spojené s uvědoměním synovy bezmocnosti a důležitosti vlastní role: „bylo to děsivý v tom smyslu, že to je křehkej tvor a už bude potřebovat tu ochranu a bude závislý“. K podobnému poznání došel i Lukáš: „že tu nejsem jenom pro sebe nebo pro manželku ... ale teď mám i tu daleko větší zodpovědnost ... o někoho, kdo se sám o sebe nepostará“.

8.2.3 Trávení času s rodinou

S narozením dítěte se před otci objevil nový úkol, s kterým si museli poradit: zorganizovat si čas, tak aby se dostatečně věnovali rodině.

Muži si skutečnost, že budou muset ve svém harmonogramu provést změny, uvědomovali již během období těhotenství: *„Spíš jsem si uvědomoval, co se bude očekávat ode mě ... že budu muset svůj čas nějak upravit, abych se věnoval víc dětem i přítelkyni“ (Matouš). Všichni muži vnímají, že věnovat čas dítěti je pro otcovskou roli stěžejní: „to je alfa omega ... bez toho to nejde ... když mu nevěnuje čas, tak se ten vztah nemůže rozvíjet“ (Lukáš). Marek a Lukáš považují čas strávený s dítětem za nejdůležitější: „Hlavně mám stanovený, že ona u mě musí být vždycky na prvním místě ... nikdy ji nechci odsouvat do pozadí. Teď je čas, kdy to asi neví, ale snažím se zatím být u všech doktorů a bez ohledu na časovou náročnost tady vždycky být“ (Marek), „Jsem si říkal, že bych chtěl být co nejvíc s malým, aby mě znal ... abychom si vybudovali ten vztah už od začátku“ (Lukáš). Marek, Lukáš a Jan považují za správné upřednostnit dítě před vlastními zájmy a potřebami: „Měl by se tomu dítěti věnovat, i když se musí něco obětovat nebo něco odřeknout“ (Lukáš). Ne vždy se to ovšem mužům daří: „Mohl bych se vzdát třeba nějakých věcí, který mám rád. Někdy to udělám, ale ne vždycky“ (Lukáš), „asi obecně mám pocit, že v otcovské roli selhávám, když dám přednost nějaké věci před vztahem“ (Jan). Marek, který se ze všech účastníků výzkumu snaží do péče zapojit nejvíce, by byl nejradši schopen pečovat o dítě neustále: „Chtěl bych za ní přijet, i když bude v 11 dopoledne v práci, tak skončím a jedu domů, to je ta věc, kam bych to chtěl dotáhnout“. Když však nastane situace, kdy to není možné, tak prožívá vnitřní konflikt: „Fakt jsem se nedokázal v tu chvíli zvednout a hrozně*

se to ve mně rvalo a nevěděl jsem, jestli se na to vykašlat nebo nemůžu, ale věděl jsem, že mám něco rozdělanýho a potřebuju to odeslat“.

Ukazuje se, že účastníci vnímají jako významné zvládnout péči o dítě i v náročných situacích, kdy jsou unavení, mají špatnou náladu nebo je dítě ve špatném rozpoložení. Když se jim to nedaří, tak se u nich mohou objevovat pocity selhání. Množství času a schopnost upřednostnit zájmy dítěte před svými se odráží v tom, jak muži hodnotí sebe sama jako otce.

8.3 Partnerství a rodičovství

V partnerském vztahu během období těhotenství a po narození dítěte dochází k následujícím změnám: proměně v kvalitě, povaze i možnostech naplňování vztahu. Podkategorie, které tyto změny popisují, jsou: *partnerský vztah v novém světle a opora a ochránce*.

8.3.1 Partnerský vztah v novém světle

Partneři se narozením dítěte změní v rodiče, což se odrazí v povaze i kvalitě vztahu. Muži účastníci se výzkumu uvažovali poprvé o vztahu s partnerkou jako o rodičovském, když začali společně plánovat dítě. V rozhovorech se ukázalo, že délka a kvalita partnerského vztahu byla důležitým faktorem při rozhodování, zda založit rodinu (Matouš, Marek). Partneři cestu k rodičovství společně sdíleli: prožívali spolu intenzivní momenty (např. první kopání dítěte), sdíleli své pocity a představy, bavili se o budoucí výchově dítěte a společně plánovali praktické kroky.

V tomto období muži zažili větší sblížení s partnerkou (Jan, Lukáš), případně vztah pokračoval na stejně dobré úrovni jako předtím (Matouš, Marek): *„V podstatě to sblížení pokračovalo dál ... rozvíjelo se a pořád se rozvíjí (Jan), „myslím si, že jako jsme byli na takový úrovni, která byla úplně supr pro oba“ (Matouš), „Myslím si, že ho prohloubilo (Lukáš). Lukáš vnímá, že skrze dítě mezi ním a manželkou vzniká nepřerušitelné pouto: „Je to něco, co nás víc spojuje a ... už se to neodpáře“.* Někteří muži zmínili také změny

v sexuální oblasti, především nižší frekvenci nebo absenci pohlavního styku v pokročilejší fázi těhotenství.

Po narození dítěte došlo v partnerském vztahu k výraznějším změnám. Marek a Jan uznávají, že na sebe s partnerkou mají méně času, což se odrazilo na kvalitě vztahu: *„Určitě na sebe máme méně času ... jako je asi hnusný to ... je to možná těžký to říct nebo si to přiznat, ale je fakt, že se třeba víc hádáme. Asi je to těžší“* (Marek). Marek reflektoval, že množství času, které pro sebe mají, je ovlivněno především potřebami dítěte: *„Není možnost se sebrat a jít do kina, a ještě nějakou dobu nebude ... všechno je to samozřejmě těžší a je to ovlivněný Sárrou ... a ona to vlastně určuje, jestli se to podaří nebo nepodaří ... v podstatě to mnohdy ani nemůžeme plánovat“*. Jan zmínil, že úbytek času, spojený s péčí o dítě, má negativní vliv na partnerskou komunikaci a musí se jí věnovat vědoměji: *„Tím, jak je spousta věcí na práci, tak člověk nějak opomene kontakt ... tu komunikaci a tak dál, takže to je věc, která se musí skoro až pedantně dodržovat, protože to jako poměrně rychle proklouzne ... a neprojeví se to hned. Projeví se to třeba až za nějakou dobu, kdy jsme na sebe naštvaní za něco“*. Pro Lukáše je náročné, že s narozením dítěte u manželky ztratil výluční postavení: *„Určitě to ten vztah ovlivnilo ... minimálně v tom, že teďka je syn pro manželku na prvním místě, což je třeba pro mě někdy náročný“*.

Lukáš i Jan vnímají svůj partnerský vztah v novém světle – ve vztahu k dítěti. Uvědomují si, že kvalita vztahu rodičů je pro dítě důležitá, a tak se o něj snaží starat: *„Určitě jsme se snažili na to nějak společně připravit, aby malej přišel do nějakýho dobrýho prostředí pro něj ... aby ten náš vztah byl jako v pohodě ... abychom na něj nepřenášeli svoje problémy“*. Jan vnímá péči o manželský vztah součástí otcovské role, a když se mu to nedaří, tak má pocit, že v ní selhává.

8.3.2 Opora a ochránce

Otcové účastníci se výzkumu se snažili být partnerce oporou v průběhu celé cesty k rodičovství.

V období těhotenství, kdy je partnerka zranitelnější, se jí snažili chránit před negativními vlivy, které by mohly ohrozit dítě. V rozhovorech se ukázalo, že muži byli

v průběhu těhotenství k partnerce ohleduplnější, více se jí věnovali, doprovázeli ji na vyšetření a snažili se ji chránit před psychickou nebo fyzickou zátěží: „*Snažil jsem se jí pomáhat, aby nikdy nic nenosila, aby s tím psem ven nechodila, protože mnohdy je to jakoby stres nebo nějaká fyzická činnost, který jsme se snažili vyvarovat*“ (Marek).

Domnívám se, že tendence být partnerce oporou byla motivována mimo jiné obavami o její zdraví a život dítěte: „*docela jsem měl strach z takové lidské neurvalosti, když třeba někdo proletěl rychle na kole kolem mě a já jsem třeba šel do práce a ... nebo třeba o mě někdo i zavadil, tak jsem si říkal, že kdyby to byla moje žena, tak bych asi nebyl úplně spokojený*“ (Jan). Nejvíce obav z komplikací během těhotenství pozorujeme u Marka, což bylo mimo jiné způsobeno negativními příběhy, které se dozvídal od známých: „*kolem sebe mám relativně málo lidí, kteří to měli bez problémů ... kteří fakt otěhotněli, když chtěli ... pak porodili v pohodě a tak dále ... tak těch lidí kolem sebe nemám zas tak dost, jak bych chtěl*“.

Ukazuje se, že pro všechny muže účastníci se výzkumu bylo rovněž velmi důležité být partnerce oporou při porodu: „*snažil jsem se jí nějak podpořit, aby viděla, že tam není sama. Jsem se snažil v tom být s ní*“ (Lukáš). Matouš se domluvil se zaměstnavatelem dopředu, aby mohl u porodu být. Před porodem a během něj přítelkyni uklidňoval a pomáhal jí: „*tak jsem jí přivezl nějaký věci ... zůstal jsem tam s ní, nakoupil jsem jí nějaký dobroty ... chvíli jsem tam s ní pobyl, uklidnil jsem jí, protože se trochu bála ... počítal, jak častý má kontrakce a uklidňoval jsem ji ... tak jsem se o ní staral*“.

Jan chtěl být své ženě při porodu oporou, nicméně pro něj bylo náročné, že byl postaven (z jeho pohledu) do pasivní role: „*náročný v tom, že jediný, co tam ten chlap může dělat, je u té ženy být ... i když ženy říkají, že to je strašně moc ... takže jsem si to jako říkal*“.

Marek měl obavy, aby roli opory při porodu zvládl. Když se nakonec k porodu nedokázal včas dostavit, tak to pro něj bylo psychicky velmi náročné: „*Bylo to pro mě hrozně zlé, že tam nemůžu být s ní. No ... a byl jsem z toho nervózní a štválo mě to, že tam musí být sama. Přišlo mi to hrozně blbý*“.

Muži následně chodili za partnerkami do porodnice na návštěvu a snažili se je podpořit. Jan si uvědomoval, že i jeho manželka se musí na novou rodičovskou roli adaptovat a považoval za důležité jí pomoci tuto fázi zvládnout: „*pak jsem tam skoro*

každý den jezdil, abych byl oporou i v těch dalších dnech, protože ta žena si klade spoustu otázek ... jestli bude dobrá máma a tak dál ... a je to šíleně vypjatý a má spoustu obav“.

Z rozhovorů s otci se ukazuje, že primárním pečovatelem v kojeneckém období je matka a otcové se jí snažili pomáhat, jak bylo v jejich silách. Muži se shodují, že jejich možnosti v péči o dítě jsou v tomto období omezené: *„Teď vidím hlavní roli v tom být nápomocnej ... tím, co chce ta matka ... takže vyloženě jí pomáhat s tím, o co si řekne a když prostě vidím, že s něčím potřebuje pomoci, tak s tím pomůžu. Teď toho tolik dělat nemůžu, potom toho můžu dělat víc“* (Matouš).

Po narození dítěte se všichni otcové snažili pomáhat i s domácími pracemi: *„jsou věci, s kterejma chci pomoci nebo můžu pomoci, tak se snažím jí to nějak ulehčit“* (Lukáš). Muži se také snaží pomáhat s hlídáním dítěte, aby partnerka získala čas pro sebe nebo si mohla vyřídit jiné povinnosti: *„Když žena potřebuje něco udělat nebo ho třeba jen nevidět, tak se s ním snažím být co nejdýl je to možný“* (Jan).

8.4 Otcovství a mateřství

Otcové se při hledání a vymezování vlastního přístupu k otcovství vycházejí mimo jiné z rozdílů mezi matkou a otcem. Muži mají tendenci se s matkami porovnávat a vymezují vůči nim vlastní rodičovskou pozici. V této kategorii se vynořila jako nosná dvě témata: *matka jako významnější rodič a větší význam otce v pozdějších fázích vývoje dítěte.*

8.4.1 Matka jako významnější rodič

V rozhovorech se objevuje, že muži vnímají matku v raném období vývoje dítěte jako významnějšího rodiče.

Hlavním důvodem je podle otců kojení, které výrazně ovlivňuje rozdělení péče mezi partnery a blízkost vztahu mezi matkou a dítětem. Kojení muži nedokáží nahradit. Ačkoliv si někteří z nich představovali, že budou moci dítě krmit jinými způsoby, tak po narození dítěte zjistili, že to není možné: *„Myslel jsem si, že možná budu samostatnější v tom, že malá bude pít z flašky a my budeme mít nějakou možnost ji krmit i mimo to kojení“*

nebo i mimo mámu ... prostě že zvládneme spolu nějaký čas strávit“ (Marek), „Ale zatím ho nenakrmím ... jedině z toho příkrmu, ale on se stejně kojí docela často“ (Lukáš).

Kojení zvýrazňuje důležitost matky také v některých pečovatelských aktivitách, např. vstávání k dítěti v noci: *„Možná jsem si třeba myslel, že já budu ten táta, kterej v noci bude k tomu dítěti vstávat a teď jsem zjistil, že ona vlastně usíná po nějakým kojení a já tohle nedokážu nahradit“ (Marek), „Nějak se mi nikdy nepodařilo syna uspat, takže ta styčná osoba je pořád manželka ... k tomu, aby uspala syna. A tím, že se v noci budí a musí ho kojít ...“ (Jan).*

Z výpovědí otců se jeví, že dítě na matku reaguje lépe než na ně a matky mají větší schopnost dítě uklidnit nebo uspat. Všichni účastníci výzkumu popisují tyto situace jako obzvláště náročné: *„a to jsem začal být celkem zoufalej“ (Jan), „úplně mě zlomila“ (Marek). V takových momentech muži prožívají pocity selhání, mají pochybnosti o svých kompetencích a obracejí se na partnerku, aby jim pomohla: „to jsem netušil, že ona se umí tak rozkřičet, že jsem nedávno volal Kátě, která tady byla s kamarádkama na chvíli na kafi na dvě hodiny ... já jsem jí po hodině volal, ať přijde ... že já ji neuklidním, že to je hrozný“ (Marek). Matouš si snaží vysvětlit, čím je způsobeno, že dítě upřednostňuje matku: „trošku mi vadí, že se na mámu víc směje ... ale to je tím, že s ní tráví víc času, no. Asi to s ní mamka umí trošku víc než já, no ...“. Tuto skutečnost si muži vysvětlují i z biologického hlediska: „samozřejmě to dítě tak nějak cítí, že je u té mámy ... rostlo u ní devět měsíců a říká se, že i pozná jako její bušení srdce, jak jsou na to zvyklý třeba ... a ta chemie tam taky funguje, že oni znají její pach a prostě jsou u ní jako v pohodě“, „ona je ta matka, která je ovlivněná i hormonama a má na to lepší povahu“ (Marek), „je to matka, no“ (Matouš).*

Muži vnímají, že partnerka se angažuje v péči o dítě více a váží si jí za to. Ukazuje se, že matku dítěte vnímají v tomto období jako kompetentnějšího rodiče: *„nedělám všechno tak skvěle jako manželka“ (Marek). Marek i Lukáš mají pochybnosti, zda by zvládli pečovat o dítě v takovém rozsahu jako jejich partnerka: „určitě jsem s ním rád, ale nevím, jestli bych to jako zvládnul“ (Lukáš).*

8.4.2 Větší význam otce v pozdějších fázích vývoje dítěte

Jan, Matouš a Lukáš si představovali sebe sama v roli otce až v pozdějších obdobích vývoje dítěte – batolecím období, období předškolního věku a pozdějších vývojových etapách: „*když jsem si to představoval, tak jsem si představoval takový ty pozdější období, kdy už je mu třeba 4 nebo 5 let, kdy už mu může člověk něco vysvětlit. Ale samozřejmě do tohohle stadia se člověk musí dostat a nejde to přeskóčit*“ (Lukáš).

Tuto skutečnost si lze vysvětlit tím, že v počátečním období vývoje dítěte vnímají jako důležitějšího rodiče matku: „*do těch dvou let je to takový primárně v roli matky*“ (Matouš), „*máma pro to děcko bude až do nějakýho roku ta nejdůležitější*“ (Lukáš). Matouš s Lukášem si připouští, že v tomto období jsou jejich možnosti vykonávat rodičovskou roli omezené a představují si, že v budoucnu jejich význam vzroste: „*chci přebírat víc toho a trávit s tím dítětem víc času. Ted' toho tolik dělat nemůžu, potom toho můžu dělat víc*“ (Matouš). Matouš se v reakci na tuto skutečnost ujal role opory partnerky: „*Ted' vidím hlavní roli v tom bejt nápomocnej ... tím, co chce ta matka ... takže vyloženě jí pomáhat s tím, o co si řekne a když prostě vidím, že s něčím potřebuje pomoci, tak s tím pomůžu*“.

Ostatním otcům se v tomto směru vymykal Marek, který si představoval sám sebe v otcovské roli již v období rané péče. Marek se chtěl stát velmi angažovaným otcem, což bylo mimo jiné ovlivněno jeho touhou vyrovnat se v důležitosti pro dítě matce: „*hrozně jsem doufal, že se mi podaří, abych byl pro to dítě stejně důležitý jako ta máma a říkal jsem si, že to musí začít od začátku ... že prostě budu chodit k těm doktorům a budu vždycky pro ni*“. Po narození Marek zjistil, že jeho představy naráží na omezení, s kterými původně nepočítal (např. biologické limity, únavu po příchodu z práce atd.). Z jeho výpovědi je patrná nespokojenost se skutečností, že matka je pro dítě významnějším rodičem: „*takže jsem zjistil, že je na tý mámě závislá víc, než jsem chtěl*“.

Všichni otcové zmínili, že by chtěli v budoucnosti trávit s potomkem více času a těšit se na nové možnosti, které se s vývojovými pokroky dítěte vynoří.

8.5 Zvládání otcovské role

Muži se s příchodem dítěte museli vypořádat s novými úkoly a změnami souvisejícími s rodičovskou péčí. Otcovství mužům přináší radostné i náročné okamžiky, při kterých hraje roli také pomoc a podpora od okolí. Níže popíši podkategorie zvládání otcovské role: *radost i starost, největší problém, pomoc a podpora od okolí a obavy*.

8.5.1 Radost i starost

Rodičovství představuje pro účastníky dva odlišné aspekty. Prvním z nich je radostné prožívání otcovství, druhý představuje zodpovědnost, povinnosti, starosti a náročné situace, které rodičovství obnáší. Tyto dva póly rodičovství se objevily jak v prožívání mužů po zjištění, že je partnerka těhotná, tak i v samotné péči po narození dítěte.

V okamžik, kdy muži zjistili, že se stanou otci, můžeme v jejich prožívání spatřit jistou ambivalenci mezi povznášejícím pocitem radosti a tíhou zodpovědnosti. V jejich prožívání se jeden či druhý pól dostával do popředí: *„Jako samozřejmě si člověk uvědomuje, že to je povinnost a starost a tak ... ale to jsou věci, který jako ustupujou do pozadí a říkáš si, že to miminko je prostě něco úžasného“* (Marek), *„a jo ... začal jsme být víc rád, víc jsme si to uvědomoval. Ale začal jsem si uvědomovat, co všechno musím zařídit“* (Matouš), *„Je to velká zodpovědnost, tak jsem přemýšlel, jestli na to budu mít. Ale člověk má devět měsíců na to se připravit, takže nebyl jsem z toho asi nějak úplně vykolejenej. Měl jsem prostě radost“* (Lukáš), *„nevěděl jsem, jestli jsem z toho víc zneklidněnej, čemu musím dostát ... nebo jestli z toho mám větší radost“* (Jan).

Po narození dítěte pocit ambivalence přetrvává, střídají se období, kdy převládá radost a období, která jsou náročnější: *„Ta pohoda se dostavila za nějakou dobu a ta nepohoda se zase cyklicky vrací. Takže zase se nějak střídá ta náročnost s tou radostí* (Jan), *„právě když se to jako zintenzivní ... ve chvíli, kdy jsme třeba nemocní nebo když se něco děje ... takže v tu chvíli má člověk jako pochyby ... nebo je to i nepříjemný ... nebo je depresivní trošku. Ale pak zase ... je to taková houpačka ... zase malej je ten den v pohodě a směje se a to ... to mi nahradí skoro všechno“* (Lukáš).

Marek popisuje, že určujícím faktorem, který ovlivňuje, jaký pól převáží, je nálada dítěte: *“když ji převlíkám a ona je v dobrým rozmaru a usmívá se, tak je to skvělý ... a někdy je to náročný, otravný ... je to prostě náročný a je to skvělý, ale jako jak říkám ... baví mě vždycky všechno, když jí to baví a když jí to nebaví, tak je to náročný”*.

Lukáš vnímá, že v následujících letech rodičovství nebude snadné, nicméně pozitivní momenty s dítětem mu to vynahradí: *“Určitě to bude hodně náročný, ale myslím si, že to rozhodně přebijou nějaký pokroky nebo že to ty děti vrátí tisícikrát”*.

8.5.2 Největší problém

Všichni muži účastníci se výzkumu se shodují v tom, že největší potíže mají s uklidněním nebo uspaním dítěte. Otcové v situacích, kdy nejsou schopni dítě uklidnit, prožívají intenzivní negativní emoce a pochybují o vlastních kompetencích: *„tak si říkám ... tady je asi u mě něco špatně“* (Matouš), *„jak jsem tady s ní byl sám, tak mě úplně zlomila a já tady v největším vzteku, kdy jsem byl bezmocnej a naštvanej a nevím co ...“* (Marek), *„to jsem začal být celkem takovej zoufalej. Tak to byl poměrně takovej dost negativní zážitek“* (Jan), *„když potom po hodině třeba nespál nebo plakal trochu nebo takhle, tak jsem byl takovej trochu naštvanej a asi jsem se cítil jako špatnej táta. Zaprvé, že mi to jakoby nejde s ním, a i to, že jsem na něj třeba naštvanej, tak to štválo mě* (Lukáš).

Marek i Jan byli zaskočení a zneklidnění intenzitou pláče dítěte a pociťovali v této situaci zoufalství a bezmoc: *„a to jsem netušil, že ona se umí tak rozkřičet, že já ji neuklidním, že to je hrozný“* (Marek), *“syn strašně začal plakat, ale fakt to byl takovej rozměr toho pláče, že jsem si říkal ... tak to už opravdu ale něco je, protože se úplně zajíkal, úplně řval ... úplně rudej z toho, jak se mu hnala ta krev do hlavy“* (Jan).

Ukazuje se, že muži vnímají matku dítěte v tomto směru jako kompetentnějšího rodiče. Marek se opakovaně dostal do situací, kdy mu bylo zřejmé, že dceru nedokáže uklidnit. Věděl však, že manželka si se situací poradí: *„já jsem jí po hodině volal, ať přijde ... že já ji neuklidním, že to je hrozný“*, *„tak je skvělý, když ji můžeš někomu přendat, ona ji pochová a ona brečet přestane“*. V následující citaci můžeme vidět rozdílné vnímání situace v reakci Janovy manželky: *„Pak si ho teda žena vzala a něco s ním udělala a já*

jsem říkal: ‚on jako hrozně plakal‘ a žena říkala: ‚no, tak ale to je normální, že jo‘ ... ale mně nějak připadalo, že jsem jí nebyl schopnej vysvětlit intenzitu toho, jak hrozný to bylo“.

Dalším velmi náročným úkolem pro otce je uspat dítě. Do této situace se však otcové dostávají jen zřídka, jelikož děti většinou usínají poté, co je matka nakojí: *„sice já nemusím nic dělat, že jo, protože nemám, co bych dělal. Většinou má prostě hlad“* (Matouš), *„Já se na tom uspávání moc nepodílím, protože nevím ... asi jsem ten vlak zmeškal. Nějak se mi nikdy nepodařilo syna uspat, takže ta styčná osoba je pořád manželka ... k tomu, aby uspala syna.“* (Jan).

Ukázalo se, že uklidnit nebo uspat dítě představuje pro otce skutečně náročný úkol: *„že jsem tady s ní byl sám, tak mě úplně zlomila a já tady v největším vzteku, kdy jsem byl bezmocnej a naštvanej a nevím co ...“* (Marek). Ovšem když si s těmito úkoly muži dokázali poradit, byl to pro ně velmi významný okamžik: *„Můj největší úspěch nebo zadostiučinění bylo, když jsem choval a on mi usnul ... takže to bylo takový jako hezký“* (Jan).

8.5.3 Pomoc a podpora od druhých

Přípravu na otcovskou roli i její následné zvládnání účastníkům výzkumu usnadnila pomoc a podpora od lidí z okolí, nejčastěji rodiny a známých. Jednalo se jak o podporu praktickou v podobě zajištění vybavení pro dítě, poskytování rad nebo pomoci při hlídání, tak i o podporu emocionální. Všichni otcové se setkali s pozitivní reakcí rodiny, kamarádů a známých při sdělení, že s partnerkou očekávají dítě. Reagovali nadšením, radostí a gratulacemi: *„ze strany Terčinych rodičů byla reakce extrémně nadšená, protože je to jedináček“* (Matouš), *„ted' se podívala ... úplně nadšená a říkala: ‚Jako vážně? Vážně? Je to ultrazvuk?‘ ... a naši z toho byli třeba úplně odpálený a brečeli ... táta třeba mrkal, aby zahnal slzy a objímali jsme se ... tak to bylo taky hrozně intenzivní a bylo to supr“* (Marek).

Reakce lidí z okolí na narození dítěte byly taktéž velmi pozitivní. Převažovala radost, dojetí, nadšení i zájem trávit s dítětem čas: *„brácha byl nadšenej, ale takovej dojatej“* (Jan), *„vesměs jako jenom pozitivní ... máme štěstí, že máme milující a skvělý*

rodiny“ (Lukáš), „všichni jsou rádi, když vidí nověj život a byli by nejradši, kdyby byli pořád s ní“ (Matouš). Lukáše potěšila reakce kolegy z práce, který hodnotil kladně skutečnost, že je mladým otcem. Marek několikrát sklidil obdiv za to, jak zvládá péči o dítě: „já jsem potom byl někde s malou, měl jsem kočárek a nějaký cizí ženský tam říkaly: ,ta je krásná ... a ten tatínek to zvládá sám. To je skvělý“, „Taky jsem zažil takovej ten obdiv ... jsme byli u švagrový a ona dělá: ,Jé, to je hezký, že ji Marek přebaluje‘ ... a nevím, jestli můj brácha přebaluje nebo ne, ale nějaký pochvaly jsem zažil ... a to je samozřejmě příjemný“.

Domnívám se, že Janovi pomohly pozitivní reakce okolí v přijetí otcovské role nejvíce: „tím, že ty reakce byly tak pozitivní, tak mi to pomohlo si tu roli tak jako zdravě užít“. Jako důležité vnímal přijetí a podporu od starších mužů: „když jsem to třeba řekl chlapům starším, než jsem já, tak byla reakce taková jako ,Vítej v klubu‘ nebo něco v tom smyslu“. Obzvláště významný pro něj byl starší kolega, který mu poskytl rady a podporu, což mu usnadnilo si otcovskou roli osvojit: „ten mě do té role uvedl třeba ve věcech, ve kterých jsem úplně nevěděl, jak se třeba zeptat táty, ale u něho jsem věděl, že když to jenom nadhodím, tak vychrlí spoustu věcí k zamýšlení ... takže to byl takovej člověk, kterej mě do toho ... a ne jedinej ... pomohl uvést. To taky pomohlo k tomu, že jsem se v tom začal cítit a že se v tom cítím dobře“.

8.5.4 Obavy

Na cestě k otcovství muži pociťovali různé obavy. Především se obávali o zdraví partnerky a dítěte, což vedlo k větší ohleduplnosti a opatrnosti v jednání: „Snažil jsem se jí pomáhat, aby nikdy nic nenosila, aby s tím psem ven nechodila, protože mnohdy je to jakoby stres nebo nějaká fyzická činnost, který jsme se snažili vyvarovat. A právě vzhledem k tomu i chatrnému stavu, kdy jsme se báli, že potratíme ...“ (Marek). Velké obavy vyvolávaly představy komplikací při porodu. Strach z předčasného ukončení těhotenství nejvíce sledujeme u Marka, což si on sám vysvětluje svou povahou a negativními zkušenostmi z okolí: „kolem sebe mám relativně málo lidí, kteří to měli bez problémů“. Muži pociťovali strach o zdraví dítěte rovněž v období po narození ve chvílích, kdy dítě

intenzivně plakalo (Jan) nebo bylo nemocné (Lukáš). Jan a Lukáš zažívali strach také při představách nehod (např. *uklouznutí ženy ve vaně*), které by mohly nastat.

V průběhu porodu muži prožívali směs pocitů nervozity, nejistoty, strachu, ale také překvapení, že porod neprobíhal tak, jak si představovali/plánovali: *„no a taky přítelkyni, co píchli, ačkoliv jsme nechtěli ... tak prostě v ten moment je člověk trošku vystrašený, tak prostě dává větší ruku ... tomu personálu“* (Matouš), *„Když to člověk nečeká nebo si představí, že vyjede čistý miminko, tak to tak není, takže tam mě trochu ... ne šokovalo, ale vlastně mě to trochu překvapilo. Takže člověk neví, jestli je to děcko v pohodě“* (Lukáš). Jan a Lukáš přemýšleli o tom, jaké důsledky by pro ně mělo, kdyby se dítě nenarodilo zdravé. Marek pociťoval obavy ze selhání v roli opory během porodu.

Muži zmiňovali také strach ze zvládnutí otcovské role. Obávali se, zda dokáží rodinu hmotně zajistit, zvládnou se dítěti dostatečně věnovat a dobře ho vychovat nebo si poradí s péčí o dítě: *„abych byl schopnej mu věnovat čas, energii“* (Lukáš), *„Takže samozřejmě tohle všechno, co jsem řekl ... že třeba nezvládnou nějakým způsobem“* (Jan).

Zajímavé je, že ačkoliv nebyl dítěti ani rok, tak Jan i Marek zmínili obavy z negativního vlivu vrstevníků na dítě v období dospívání a jeho narůstající autonomie: *„mám největší strach z toho, co jsem viděl u těch spolužáků, že se třeba i chytrý děti se zkazí ... jestli to můžu takhle říct ... a třeba nestudují, protože ti rodiče na ně nemají takovej vliv, aby je dokázali jakoby donutit“* (Marek), *„Poměrně jsem měl obavy ... a asi pořád mám ... třeba z vlivu kolektivu na toho budoucího syna, protože ten může být fakt jako šíleně silný“* (Jan).

DISKUZE

Tématem diplomové práce je zkušenost mužů s procesem stávání se otcem. V teoretické části jsem vycházel ze zahraničních výzkumů a literatury, která se tímto tématem zabývá, z českých publikací jsem se opíral o autory pojednávající o vývojové psychologii. V empirické části bylo zjištěno, jakou mají muži zkušenost s přechodem k otcovství analýzou přístupu IPA, která pomohla objasnit, jaká významná témata se v tomto přechodovém období vynořují.

Před realizací výzkumu jsem si kladl otázku: „*Jaká je zkušenost mužů s procesem stávání se otcem v období těhotenství partnerky a počátečních měsících života jejich prvního dítěte?*“

Zkušenost každého z účastníků je jedinečná, nicméně se ukazuje, že některé fenomény se na cestě k otcovství vyskytují u všech. Nejvýrazněji u mužů vystupovalo téma přijetí zodpovědnosti a vědomé utváření závazku k dítěti. V tomto období se průběžně buduje otcovská identita, která vzniká na základě zkušeností mužů s různými otcovskými postavami, zkušeností s dětmi a vzpomínek na vlastní dětství a dospívání. K uvědomění si této nadcházející nové identity napomáhají významné momenty v průběhu těhotenství partnerky, např. *vyšetření ultrazvukem*. S narozením dítěte je otcovská identita potvrzena a dále upevňována především skrze emočně intenzivní momenty v interakci s dítětem, např. *zvládnutí náročné situace při péči o dítě*. Muži si vlastní rodičovskou pozici vymezují vůči matce dítěte, která je v novorozeneckém a kojeneckém období vnímána jako významnější a kompetentnější rodič v péči o dítě. Z toho důvodu otcové hledají uplatnění svých rodičovských kompetencí v jiných oblastech: *finančním zajištěním rodiny, trávení času s dítětem a rodinou, pomáhání v péči o dítě a v roli opory matky dítěte*. Přestože v tomto období vidí svůj přínos především v podpoře rodiny a svou roli v péči o dítě vnímají jako vedlejší, doufají, že jejich význam v pozdějších vývojových fázích dítěte vzroste.

Druhá výzkumná otázka, kterou jsem si položil, zněla: „*Jakým způsobem je utvářena otcovská identita při přechodu k otcovství?*“

Výsledky nasvědčují, že otcovská identita se buduje při přechodu k otcovství průběžně a jedná se o dlouhodobý proces, během něž na sebe muži začínají nově nahlížet jako na

otce. Otcové vnímají rozdíl mezi svým minulým a současným já a přechod k otcovství pro ně představuje přelomové období. Jako důležité okamžiky pro utváření otcovské identity během přechodu k otcovství se ukázalo *zjištění těhotenství, vyšetření ultrazvukem, kopání dítěte, porod a emočně silné zážitky během péče o dítě.*

Pro utvoření otcovské identity je stěžejní, aby muži přijali zodpovědnost, která se s otcovskou rolí pojí, a vědomě si utvořili k dítěti závazek. Forma závazku se může projevit např. v rozhodnutí *mít dítě vždy na prvním místě, trávit s dítětem dostatek času nebo bezpodmínečně přijmout dítě za vlastní.* Otcovská identita vzniká také na základě zkušenosti s otcovskými postavami, zážitky s jinými dětmi a vzpomínkami na sebe sama v období dětství a dospívání. Účastníci výzkumu si na základě těchto zkušeností vytvářeli představu otce, jakým by se rádi stali. Otcovská identita je zkušenostmi s dítětem po porodu dále formována, někteří muži museli po narození dítěte své představy přehodnotit. Zpětná vazba od okolí, které na muže reaguje nově jako na otce, má rovněž vliv na podobu otcovské identity a její prožívání. Pro upevňování otcovské identity jsou významné momenty, při kterých muži intenzivně prožívají pozitivní nebo negativní emoce. Hodnocení zvládnutí otcovské role se odvíjí od zvládnutí náročných situací v péči o dítě – např. *uklidnění plačícího dítěte.* Jsou-li náročné momenty dobře zvládnuty, je pozitivní vnímání sebe v roli otce posíleno.

Nyní, v závěrečné části práce, se dostávám ke komparaci a zhodnocení získaných poznatků výzkumného procesu s teoretickými východisky a empiricky podloženými poznatky odborné literatury.

Otcovská identita

Výsledky naznačují, že se otcovská identita utváří průběžně v rámci dlouhodobého procesu. Náš výzkum si kladl za cíl prozkoumat proces stávání se otcem v období těhotenství a prvních měsíců po porodu, nicméně Diamond (2007) pojímá proces stávání se otcem v širší perspektivě a ve svém psychoanalyticky orientovaném pojetí zasazuje počátek tohoto procesu už do raného dětství. Ačkoliv se ve vyprávění účastníků objevovaly vzpomínky i na období dětství a muži vycházeli z těchto zkušeností při

konstrukci vlastní otcovské identity, není možné posoudit, zda se zárodky jejich otcovské identity objevovaly již v dětství.

Nacházíme také některé paralely s pohledem Draperové (2003), která se na proces stávání se otcem dívá jako na přechodový rituál. Muži skutečně zažili velkou životní změnu a odloučení od minulého způsobu života, kterou Draperová nazývá jako *separace*. Nicméně k této fázi docházelo spíše až po narození dítěte, a ne na začátku těhotenství, jak ve své teorii Draperová prezentuje. Pouze u jednoho z účastníků nastaly výrazné životní změny již krátce po zjištění, že je partnerka těhotná. Výzkum neukázal, že by v období těhotenství muži vnímali ztrátu kontaktu se svým dosavadním způsobem života *v přechodové fázi*, spíše se domnívám, že k této fázi docházelo až v průběhu nutné adaptace po narození dítěte současně s fází *inkorporace* – přizpůsobení se otcovské roli.

Bylo zjištěno, že muži si již v období těhotenství představovali, jakým otcem by se chtěli stát. Při konstruování vlastního pojetí otcovství vycházeli ze zkušenosti s vlastním otcem a dalšími otcovskými postavami, ze zážitků s jinými dětmi a vzpomínek na sebe sama v období dětství a dospívání. Tato zjištění se shodují s Wulf (2015), která píše, že muži vychází ze stejných zkušeností jako účastníci našeho výzkumu. Jmenuje také příběhy přátel a vliv filmů, což jsou zkušenosti, které byly v našem výzkumu muži zmíněny, nicméně při utváření otcovské identity hrály spíše vedlejší roli.

Mnozí autoři hovoří o výrazném vlivu zkušenosti s vlastním otcem při utváření vlastního přístupu k otcovství (Deave & Johnson, 2008; Habib, 2012; Höfner, Schadler & Richer, 2011; Kowlessar, 2012). V těchto výzkumech se objevuje především téma vymezení se vůči vlastnímu otci a přání stát se jiným otcem než on, především v angažovanosti v péči o dítě. Náš výzkum potvrzuje toto zjištění jen z části. Pro některé muže účastníci se našeho výzkumu vlastní otcové představovali i vzor pozitivní. Ačkoliv všichni muži některé aspekty výchovy nebo přístup k rodině vlastního otce odmítali, tak ve všech případech na něm našli i něco pozitivního, v čem by svého otce rádi následovali. V angažovanosti se vliv zkušenosti s vlastním otcem ukázal jako významně určující. Tato zjištění jsou v souladu s hypotézou Habibové (2012), která říká, že míra angažovanosti v péči je ovlivněna zkušeností s vlastním otcem, ať už v tomto směru představoval pozitivní nebo negativní vzor.

Významné momenty, které se podílely na utváření otcovské identity, představovalo vyšetření ultrazvukem nebo okamžiky, kdy muži cítili pohyby dítěte přes břišní stěnu partnerky. Různí autoři na tyto okamžiky poukazují jako na významné pro navázání vztahu s nenarozeným dítětem a přijetí otcovské role (Diamond, 1986; Draper, 2002; Gurwitt, 1976; Kowlessar, 2012; Vágnerová, 2007; Walsh & kol., 2014; Wulf, 2015). Draperová (2002) tvrdí, že to jsou jediné chvíle, kdy se mohou muži v období těhotenství dostat do kontaktu se svým dítětem, na rozdíl od matky, která je s dítětem v kontaktu prakticky neustále. Tyto okamžiky nazývá jako *momenty zprostředkované tělem*. V našem výzkumu se ve shodě se zmíněnými autory ukazovalo, že tyto zážitky mužům zprostředkovaly kontakt s dítětem a muži si tak mohli lépe uvědomit, že se stanou otci. V metaanalýze výzkumů Kowlessar (2012) uvádí, že pro některé muže představuje nejvýznamnější moment v průběhu těhotenství chvíle, kdy cítili dítě kopat. V našem výzkumu byl s tímto zjištěním v souladu pouze jeden z účastníků.

Přelomovým okamžikem, který se podílel na utváření otcovské identity, byl porod. Náročnost porodu si muži uvědomovali již v období těhotenství a pociťovali z něj obavy. Mnohé emoce, které se během porodu mohou objevovat, jako je *např. vztek, strach nebo nejistota* zmiňuje Thorová (2015). V našem výzkumu muži tyto pocity zažívali v různé míře, pocity nejistoty byly u některých mužů umocněny skutečností, že nedostávali dostatečné informace od zdravotnického personálu a nevěděli, co se děje. O podobných situacích při porodu pojednává především výzkum Fägerskiöld (2008), ve kterém bylo pro muže obzvláště náročné, když byli během porodu bez informací ponecháni o samotě. Na samotu si stěžoval i jeden z účastníků našeho výzkumu. Pro jiného z účastníků bylo náročné, že byl během porodu v pasivní roli, což při popisu prožívání mužů během porodu zmiňuje více autorů (Deave & Johnson, 2008; Fägerskiöld, 2008; Wulf, 2015).

Po narození dítěte muži zažívali silné pocity neuvěřitelnosti, radosti i úžasu. Tuto zkušenost pro ně bylo těžké převést do slov. Tyto zážitky se nejvíce podobají prožívání, které u mužů popisuje Diamond (2007): *pocit, jako kdyby byli právě svědky zázraku, něco nepopsatelného a neuvěřitelného*. Pocity radosti a úžasu jmenují muži rovněž ve výzkumech Deave & Johnson (2008) a Fägerskiöld (2008). Nadšení a silné pozitivní

emoce, které otcové účastníci se našeho výzkumu směrem k dítěti prožívali, jsou nápadně podobné tomu, co Greenberg & Morris (1974) nazývají jako *pohlčení dítětem*.

Zodpovědnost a závazek k dítěti

Zásadním zjištěním tohoto výzkumu bylo odhalení významu přijetí zodpovědnosti a vědomého utvoření závazku k dítěti. Domnívám se, že toto zjištění je v souladu s koncepcí Zoji (2017), který zdůrazňuje důležitost vědomého rozhodnutí otců přijmout dítě za vlastní. V Zojově pojetí se muž nestává otcem automaticky po narození dítěte, ale stane se jím, až se tak vědomě rozhodne. Na základě výsledků vlastního výzkumu se domnívám, že tento závazek musí být neustále připomínán a upevňován, aby neztrácel svou původní sílu.

Otcové vnímají, že u nich došlo s narozením dítěte k osobnostním změnám a posunu k větší osobní zralosti. Zaznamenali, že se stali zodpovědnějšími, což se projevovalo v mnoha oblastech. Toto zjištění potvrzují různé teoretické i empirické zdroje. Z českých autorů hovoří o rodičovství jako o příležitosti k rozvinutí nových kompetencí a osobnostnímu vývoji Langmeier a Krejčířová (2006) a Vágnerová (2007). Podobně se na tuto problematiku dívá Thorová (2015, s. 442), která rodičovství považuje za zásadní zkušenost v procesu zrání a „nejtěžší typ zodpovědnosti“. Konkrétně o otcovství mluví v tomto kontextu někteří zahraniční autoři (Jessner, Weigert & Foy in Anthony & Benedek, 1970; Lamb & Lewis in Lamb, 2004), kteří jej ve shodě se zmíněnými českými autory vnímají jako příležitost k rozvinutí vlastní potenciality a dosažení větší zralosti osobnosti. Z empirických prací bych rád jmenoval výzkum Premberg, Hellström & Berg (2008), ve kterém muži reflektovali, že u nich došlo po narození dítěte k větší zodpovědnosti a současně vnímali, že přechod k otcovství znamená stát se „zralou osobou“, jejíž hlavní charakteristikou byla schopnost upozadit své vlastní potřeby a zájmy ve prospěch dítěte.

Zodpovědnost se u otců v našem výzkumu projevovala také rozhodnutím dát dítěti přednost před sebou samým a jako svou povinnost vnímali trávit s dítětem dostatek času. Muži účastníci se výzkumu Premberg, Hellström & Berg (2008) po narození dítěte rovněž omezili své volnočasové aktivity, protože vnímali péči o dítě jako důležitější. U mužů však

vznikal vnitrní konflikt a nejasnosti v tom, jak rozdělit čas mezi zodpovědnou péčí o dítě a vlastní volnočasové aktivity. V našem výzkumu se objevil stejný typ konfliktu. Tento konflikt v mužích vyvolával velké napětí, jelikož považovali za důležité se dítěti věnovat a zároveň se nechtěli vzdávat některých svých zájmů a volnočasových aktivit. Tento konflikt je dle mého názoru umocněn, jestliže hodnocení sebe sama jako otce vychází primárně z množství času stráveného s rodinou. Každý z mužů řešil toto dilema jiným způsobem – někteří muži podřídili veškeré své aktivity dítěti, jiní se snažili o určitý kompromis.

Naše výsledky ve shodě s výzkumem Höfner, Schadler & Richter (2011) dosvědčují, že již v období těhotenství muži učinili rozhodnutí, že se dítěti budou dostatečně věnovat. Výzkum Höfner, Schadler a Richter (2011) poukázal také na skutečnost, že může vzniknout rozpor mezi představami o míře zapojení do péče v období těhotenství a realitou, která nastane po narození dítěte. Toto zjištění náš výzkum potvrdil pouze částečně, u jednoho z účastníků tato diskrepance vystupovala výrazně do popředí, což sám zhodnotil jako velmi náročné.

Téma zodpovědnosti se ve výzkumu objevovalo již v samotném počátku přechodu k otcovství – v moment, kdy muži zjistili, že je partnerka těhotná. Muži si uvědomovali velkou zodpovědnost spjatou s otcovstvím a současně z ní pociťovali obavy; toto prožívání se objevovalo i ve výzkumech zahraničních autorů (Fägerskiöld, 2008; Wulf, 2015). Shodně s výzkumem Deave & Johnson (2008) a metaanalýzou Kowlessara (2012) měli muži na počátku těhotenství pochybnosti, zda této zodpovědnosti dokáží dostát a prožívali ambivalentní pocity. Otcům pomohly k přijetí zodpovědnosti a závazku k dítěti okamžiky po porodu, kdy si uvědomili, že již nejsou zodpovědní jen sami za sebe, ale i za své dítě, což u některých z nich doprovázel pocit, že se musí začít chovat opatrněji. Toto zjištění se nejvíce shoduje s výsledky výzkumu Premberg, Hellström & Berg (2008), kde u otců po narození dítěte došlo ke zvýšení opatrnosti a snížení tendence riskovat současně s posunem k větší zodpovědnosti. Zodpovědnost se u mužů v našem výzkumu objevila rovněž v přístupu k budování zázemí pro dítě, shánění informací nebo účasti při porodu. Aktivní přístup mužů ve vyhledávání informací a zajišťování vybavení pro dítě potvrzuje Kowlessar (2012).

Změny v partnerském vztahu

Narození dítěte s sebou přináší změny také v partnerském vztahu. Většina mužů v našem výzkumu uvedla, že kvalita vztahu se snížila a zvýšil se počet konfliktních situací z důvodu péče o dítě a nedostatku příležitostí se vztahu věnovat. Zároveň vnímali, že došlo k prohloubení vztahu. Partnery nově spojovalo dítě, což posunulo jejich vztah na novou úroveň a cítili větší blízkost, muži byli současně vnímavější k potřebám žen. K podobným změnám došlo i ve vztazích mužů účastnících se výzkumu Premberg, Hellström & Berg (2008). O zhoršení kvality vztahu a zvýšení množství konfliktů pojednává více autorů (Doss & kol., 2009; Habib, 2012; Kluwer & Johnson, 2007; Langmeier a Krejčířová, 2006; Twenge, Campbell & Craig, 2003). Většina z nich se shoduje, že se jedná o dočasné zhoršení kvality vztahu. Jeden z účastníků našeho výzkumu zhoršení vztahu nezaznamenal, což by bylo naopak ve shodě s výzkumy Belsky & Rovine (1990) a Shapiro, Gottman & Carrère (2000), které došly k závěru, že u některých párů se kvalita vztahu zvýší nebo zůstane stabilní.

Někteří muži v našem výzkumu zmiňovali také změny v sexuální oblasti, především úbytek frekvence či absenci sexuálních aktivit v pokročilejší fázi těhotenství a po porodu, což odpovídá poznatkům autorů Jessner, Weigert, & Foy (in Anthony & Benedek, 1970) a Vágnerové (2007).

Muži se v průběhu těhotenství i po narození dítěte snažili být partnerce oporou. V těhotenství se ji snažili chránit před fyzickou i psychickou zátěží a doprovázeli ji na vyšetření. K podobným závěrům dochází Kowlessar (2012). Diamond (2007) rovněž vidí hlavní roli mužů v zajišťování ochrany a podpory partnerce. Muži by měli zajistit klidné a bezpečné prostředí a poskytnout tak partnerce prostor soustředit se na těhotenství. Postupně muži převezmou různé povinnosti a práce, které původně měla na starost partnerka a pomáhají ji zvládat a zpracovat úzkosti a jiné silné emoce. Někteří z otců v našem výzkumu se rovněž snažili partnerce pomáhat v domácnosti a být oporou, když partnerky pociťovaly nejistotu nebo obavy. Všichni muži byli rovněž partnerkám oporou při porodu, což je v souladu s trendem poslední doby (Deave & Johnson, 2008; Wulf, 2015).

Kowlessar (2012) přichází se zjištěním, že někteří muži v období těhotenství partnerky vnímali nedostatek podpory od okolí pro ně samotné. Podpora od rodiny, známých a okolí mužů se v našem výzkumu naopak ukázala jako dostatečná a tvořila významný faktor, který napomáhal přechodu k otcovství. Podpora z okolí mužům usnadnila přípravu na otcovskou roli i její následné zvládnání.

Otcovství a mateřství

Výzkum zjistil, že muži při hledání vlastní otcovské identity vycházejí také z rozdílů mezi matkou a otcem. Mají tendenci se s matkami porovnávat a hledají vlastní přístup k otcovství. Za hlavní zjištění lze považovat, že matku vnímali v novorozeneckém a kojeneckém období dítěte za významnějšího a kompetentnějšího rodiče. Muži si tuto skutečnost vysvětlovali na základě biologických faktorů, především kojení, nebo větším množstvím času, který spolu matka s dítětem stráví. Podobné výsledky prezentují Carneiro (2014) a Kowlessar, Fox & Wittkowski (2015). Muži v těchto výzkumech vnímali matku jako schopnějšího rodiče a snažili se od ní učit péči o dítě, svou roli vnímali pouze jako doplňkovou. Výzkum Carneiro (2014) se soustředil pouze na prvních 48 hodin péče, nicméně přesto se shoduje s našimi výsledky, což by mohlo ukazovat na skutečnost, že muži matku vnímali jako významnější již po narození dítěte. Kowlessar, Fox & Wittkowski (2015) hledali vysvětlení většího významu matky v biologických příčinách či množství stráveného času shodně jako muži v našem výzkumu. Skutečnost, že kojení zvyšuje význam matky, se objevila i v zahraničních výzkumech (Fägerskiöld, 2008; Höfner, Schadler a Richter, 2011). Höfner, Schadler a Richter (2011) uvádí, že kojení způsobuje nerovnoměrné rozdělení péče o dítě mezi partnery, jelikož vstupuje i do dalších situací – např. *uspávání dítěte*. Tato skutečnost se v našem výzkumu projevovala nejvíce v tom, že muži v noci nevstávali k dítěti z důvodu, že dítě usínalo po kojení.

Uklidnit nebo uspat dítě představoval pro muže v našem výzkumu největší problém. Muži v takových chvílích prožívali negativní emoce, měli pochybnosti o vlastních rodičovských kompetencích a obraceli se na partnerku o pomoc. V případě, že si v podobné situaci dokázali poradit bez její pomoci, prožívali to jako obrovský úspěch. Ve

výzkumu Premberg, Hellström & Berg (2008) se podobně ukazovalo, že je pro otce velmi důležité zvládnout takové situace bez pomoci matky dítěte.

Přestože muži v našem výzkumu vnímali matku dítěte jako kompetentnějšího rodiče v péči o dítě, doufali, že v následujících vývojových fázích dítěte se matce ve významnosti začnou vyrovnávat. Tyto představy se shodují s teorií Diamonda (2007), který tvrdí, že význam otce vzroste až v batolecím období, kdy bude dítěti zprostředkovávat zkušenost s širším světem mimo dyádu *matka – dítě* a pomůže mu v separaci od matky.

Následuje část věnovaná limitům výzkumu a doporučením pro další bádání. Tento výzkum prezentuje výsledky, které jsou výrazně ovlivněny homogenitou výzkumného souboru, což by mohlo představovat jeden z limitů výzkumu. Všichni muži byli dospělí, tělesně i duševně zdraví jedinci české národnosti, kteří nenáleželi k žádné národnostní menšině. Všichni vystudovali vysokou školu, byli zaměstnaní a finančně zabezpečeni. Pocházeli z úplných rodin a s partnerkou byli v dlouhodobém vztahu, ve kterém o dítěti uvažovali. Muži byli od začátku motivováni podílet se na péči o dítě. Nyní se otevírá velký prostor pro další bádání na poli výzkumu otcovství. Vystává otázka, jaké výsledky by přinesly výzkumy přechodu k otcovství u skupin mužů s jinými charakteristikami. Výsledky nelze zobecňovat i vzhledem k povaze přístupu IPA, jehož cílem je prozkoumat jedinečnou zkušenost s určitým fenoménem.

Vliv výzkumníka na výsledná data lze chápat jako běžnou součást kvalitativních výzkumů a snížení tohoto vlivu se dá docílit důkladnou sebereflexí výzkumníka. S tímto vědomím jsem přistupoval k celému výzkumu od samého začátku, při tvorbě rozhovoru, při realizaci pilotního rozhovoru a následné korekci otázek. V průběhu analýzy dat jsem reflektoval vlastní předpoklady a očekávání, které s daným tématem souvisí. Jako přínosnou vnímám absenci vlastní zkušenosti s otcovstvím. Domnívám se, že takto jsem mohl získat od zkoumaného tématu větší odstup.

Přestože zahraniční výzkumy nasvědčují tomu, že v přechodu k otcovství existují společné prvky napříč národy a kulturami, lze předpokládat určité kulturní a společenské rozdíly. Tento výzkum si nekladal za cíl těmto rozdílům porozumět.

Prostor pro zlepšení výzkumu vidím ve způsobu sběru dat. Možným krokem pro rozšíření výzkumu a získání více informací by představovalo realizování více rozhovorů v delších časových odstupech, např. *v průběhu těhotenství, po porodu a po několika měsících po narození dítěte*, díky čemuž by bylo možné lépe sledovat kontinuálnost procesu stávání se otcem a informace by nebyly získávány retrospektivně jako v tomto výzkumu.

ZÁVĚR

Cesta k otcovství je jedinečná a transformativní zkušenost v životním příběhu muže. Tato diplomová práce si kladla za cíl prozkoumat první zkušenost s rodičovstvím a samotné zrození fenoménu otcovství u muže. V teoretické části byla popsána významná časová období na cestě k otcovství a podstatné změny, které tento proces provázejí. Empirická část představila výzkum realizovaný se čtyřmi otci prostřednictvím hloubkových rozhovorů. Zkušenost otců byla analyzována v rámci přístupu interpretativní fenomenologické analýzy a výsledky byly porovnány s teoretickými a empirickými poznatky odborné literatury.

Přínos uvedené práce představují výsledky analýzy dat, které přináší ucelený pohled na zkušenost mužů s procesem stávání se otcem a lepší porozumění tomu, jak byla utvářena jejich otcovská identita. Výrazně do popředí vystoupilo téma zodpovědnosti a vědomého závazku k dítěti, který si muži v průběhu času utvářejí. Bylo zjištěno, že otcovská identita je budována v průběhu dlouhodobého a komplexního procesu, při kterém muži nevycházejí pouze z vlastních zkušeností a otcovských vzorů, ale také ze srovnávání se s matkou dítěte. Zvládání otcovské role a změny v partnerském vztahu se ukázaly jako další významná témata. Výsledky této práce mohou posloužit jako podklad pro další bádání na poli výzkumu přechodu k otcovství, které zůstává nadále málo prozkoumanou oblastí výzkumu.

Seznam použitých informačních zdrojů

- Bader, A. P. (1995). Engrossment revisited: Fathers are still falling in love with their newborn babies. In Shapiro, J.L.D., Diamond, M.J., & Greenberg, M. *Becoming a father: Contemporary, social, developmental and clinical perspectives*. New York, NY: Springer.
- Ballard, C. G., Davis, R., Cullen, P.C., Mohan, R. N., & Dean, C. (1994). Prevalence of postnatal psychiatric morbidity in mothers and fathers. *The British Journal of Psychiatry*, 164(6), 782-788.
- Barclay, L., Donovan, J., & Genovese, A. (1996). Men's experiences during their partner's first pregnancy: A grounded theory analysis. *Australian journal of Advanced Nursing*, 13(3), 12-24.
- Belsky, J., Rovine, M. (1990). Patterns of Marital Change across the Transition to Parenthood: Pregnancy to Three Years Postpartum. *Journal of Marriage and Family*, 52(1), 5-19.
- Blatný, M. (2016). *Psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Nakladatelství Karolinum.
- Bokulić, E., Mikulec, S. (2017). How a new father's brain changes. *Gyrus*, 4(1), 107-111.
- Booth, A., Dabbs, J.M. (1993). Testosterone and Men's Marriages. *Social Forces*, 72(2), 463-477.
- Buist, A., Morse, C.A., & Durkin, A. (2003). Men's adjustment to fatherhood: Implications for obstetric health. *Journal of Obstetric, Gynecological and Neonatal Nursing*, 32(2), 172-180.
- Carneiro, M. (2014). Adaptation to parenthood: the birth of the first child. *Revista de Enfermagem Referência*, 4(3), 17-25.
- Colarusso, C.A., Nemiroff, R.A. (1982). The father in midlife: crisis and growth of paternal identity. In Cath, S.H., Gurwitt, A.R., & Ross, J.M. *Father and child. Clinical and Developmental Perspectives*. Boston, Little Brown.
- Condon, J., & kol. (2013). A longitudinal study of father-to-infant attachment: antecedents and correlates. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 31(1), 15-30.

- Čermák, I., Hytych, R., Řiháček T., & kol. (2013). *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova Univerzita.
- Deave, T., Johnson, D. (2008). The transition to parenthood: what does it mean for fathers? *Journal of Advanced Nursing*, 63(6), 626-633.
- Devi, L.D. (2016). Stressors, level of stress and coping mechanism adopted by the first-time expectant fathers. *Nursing and Midwifery Research Journal*, 12(4), 189-195.
- Diamond, M.J. (1986). Becoming a Father: A psychoanalytic perspective on the forgotten parent. *The Psychoanalytic Review*, 73(4), 445-468.
- Diamond, M.J. (2007). *My father before me: How fathers and sons influence each other throughout their lives*. New York: W.W. Norton & Company, Inc.
- Dickie, J.R. (1987). Interrelationships within mother – father – infant triad. In P.W. Berman, P.W. & F. A. Pedersen. *Men's transitions to parenthood: Longitudinal studies of early family experience*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Doss B.D., Rhoades G.K., Stanley S.M. and Markman H.J. (2009). The Effect of the Transition to Parenthood on Relationship Quality: An Eight-Year Prospective Study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 96(3), 601–619.
- Dragona, T. (2012). Becoming a father: Psychosocial challenges for Greek men. *Sociologia, problemas e práticas*, 68, 33-50.
- Draper, J. (2002). It's the first scientific evidence: men's experience of pregnancy confirmation. *Journal of Advanced Nursing*, 39(6), 563-570.
- Draper, J. (2003). Men's passage to fatherhood: An analysis of the contemporary relevance of transition theory. *Nursing Inquiry*, 10(1), 66-78.
- Erikson, E. (2007). *Životní cyklus rozšířený a dokončený*. Brno: Nakladatelství Lidové noviny.
- Fägerskiöld, A. (2008). A change in life as experienced by first-time fathers. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*. 22(1), 64-71.

- Feldman, R. (2012). Oxytocin and social affiliation in humans. *Hormones and Behavior*, 61(3), 380-391.
- Feldman, R. (2015). The adaptive human parental brain: Implications for children's social development. *Trends in Neurosciences*, 38(6), 387-399.
- Feldman, S.S., Nash, S.C., & Aschenbrenner, B. G. (1983). Antecedents of fathering. *Child Development*, 54(6), 1628-1636.
- Ferjenčík, J. (2000). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál.
- Fleming, A. (2003). Testosterone and prolactin are associated with emotional responses to infant cries in new fathers. *Hormones and Behavior*, 42(4), 399-413.
- Gallie, D., Russell, H. (2009). Work-Family Conflict and Working Conditions in Western Europe. *Social Indicators Research*, 93(3), 445-467.
- Gettler, L. & kol. (2011). Longitudinal evidence that fatherhood decreases testosterone in human males. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 108(39), 16194-16199.
- Goldberg, W.A., Michaels, G.Y., & Lamb, M.E. (1985). Husbands' and wives adjustment to pregnancy and first parenthood. *Journal of Family Issues*, 6(4), 483-503.
- Goodman, J.H. (2005). Becoming an involved father of an infant. *Journal of Obsteric, Gynecologic, and Neonatal Nursing*, 34(2), 190-200.
- Gordon, I. & kol. (2010). Prolactin, Oxytocin, and the development of paternal behavior across the first six months of fatherhood. *Hormones and Behavior*, 58(3), 513-518.
- Gray, P.B., Yang, Ch. J., Pope, H.G., Jr. (2006). Fathers have lower salivary testosterone levels than unmarried men and married non-fathers in Beijing, China. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*, 273(1584), 333-339.
- Greenberg, M., Morris, N. (1974). Engrossment: The newborn's impact upon the father. *American Journal of Orthopsychiatry*, 44(4), 520-531.
- Gurwitt, A.R. (1976). Aspects of Prospective Fatherhood: A Case Report. *Psychoanalytical Study of the Child*, 31(1), 237-271.

- Habib, C. (2012). The transition to fatherhood: a literature review exploring paternal involvement with identity theory. *Journal of Family Studies*, 18(2-3), 103-120.
- Habib, C., Lancaster, S. (2006). The Transition to Fatherhood: Identity and Bonding in Early Pregnancy. *Fathering: A Journal of Theory, Research, and Practice about Men as Fathers*, 4(3), 235-243.
- Hartl, P., Hartlová, H. (2010). *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Henderson, A.D., Brouse, A.J. (1991). The experiences of new fathers during the first 3 weeks of life. *Journal of Advanced Nursing*, 16(3), 293-298.
- Herzog, J.M. (1982). Patterns of Expectant Fatherhood: A Study of the Fathers of a Group of Premature Infants. In S.H. Cath, A.R. Gurwitt, & J.M. Ross. *Father and child: Developmental and Clinical Perspectives*. Analytic Press.
- Höfner, C., Schadler, C. & Richter, R. (2011). When Men Become Fathers: Men's Identity at the Transition to Parenthood. *Journal of Comparative Family Studies*. 42(5), 669-686.
- Jessner, L., Weigert, E. & Foy, J.L. (1970). The Development of Parental Attitudes during Pregnancy. In Anthony, E.J., & Benedek, T. *Parenthood: Its Psychology and Psychopathology*. Boston: Little Brown.
- Jordan, P. (2007). Enhancing Understanding of the Transition to Fatherhood. *International Journal of Childbirth Education*, 22(2), 4-6.
- Kao, C.H., Long, A. (2004). First-time Taiwanese expectant father's life experiences during the third trimester of pregnancy. *Journal of Nursing Research*, 12(1), 60-71.
- Kluwer, E.S, Johnson, M.D. (2007). Conflict Frequency and Relationship Quality Across the Transition to Parenthood. *Journal of Marriage and Family*, 65(5), 1089-1106.
- Kotre, J.N. (1984). *Outliving the self: Generativity and the interpretation of lives*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Kowlessar, O. (2012). *A Qualitative Exploration of Men's Transition to Fatherhood and Experiences of Early Parenting*. Faculty of Human and Medical Sciences, School of Psychological Sciences.

Kowlessar, O., Fox, J.R., & Wittkowski, A. (2015). First time fathers' experiences of parenting during the first year. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 33(1), 4-14.

Krejčířová, D., Langmeier, J. (2006). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada.

Lamb, M.E., Lewis, Ch. (2004). The Development and Significance of Father-Child Relationships in Two-Parent Families. In Lamb, M.E. (2004). *The Role of the Father in Child Development*. Wiley, Hoboken, N.J., 272-307.

Lamb, M.E., Pleck, J.H., Charnov, E.L., & Levine, J.A. (1987). A biosocial perspective on paternal behavior and involvement. In Lancaster, J.B., Altman, J., Rossi, A., & Sherrod, L.R. *Parenting across the lifespan: Biosocial perspectives*. New York, NY: Academic Press.

Lee, A.W., Brown, R.E. (2007). Comparison of medial preoptic, amygdala, and nucleus accumbens lesions on parental behavior in California mice (*Peromyscus californicus*). *Physiology & Behavior*. 92(4), 617-628.

Levy-Shiff, R., Israelashvili, R. (1988). Antecedents of fathering: Some further exploration. *Developmental psychology*, 24(3), 434-440.

Mahler, M. (1968). *On Human Symbiosis and the Vicissitudes of individuation*. New York: International Universities Press.

Matthey, S., Barnett, B., Ungerer, J., & Waters, B. (2000). Paternal and maternal depressed mood during the transition to parenthood. *Journal of Affective Disorders*, 60(2), 75-85.

Mazur, A.; Michalek, J. (1998). Marriage, divorce and male testosterone. *Social Forces*, 77(1), 315-330.

McAdams, D. P., de St. Aubin, E. (1992), A theory of generativity and its assessment through self-report, behavioral acts, and narrative themes in autobiography. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62(6), 1003-1015.

Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.

- Osborn, M.; Smith, J.A. (2003). Interpretative phenomenological analysis. In Smith, J.A. (Ed.), *Qualitative psychology: A practical guide to research methods*. London: Sage.
- Parfitt, Y. (2014). Transition to parenthood and mental health in first-time parents. *Infant Mental Health Journal*, 35(3), 263-273.
- Pilyoung, K. & kol. (2014). Neural plasticity in Fathers of Human Infants. *Social Neuroscience*. 9(5), 522-535.
- Premberg, A., Hellström, A.L., & Berg, M. (2008). Experiences of the first year as father. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 22(1), 56-63.
- Reichel, J. (2009). *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada.
- Rilling, J.K. (2012). The neural and hormonal bases of human parental care. *Neuropsychologia*. 51(4), 731-747.
- Řičan, P. (2006). *Cesta životem*. Praha: Portál.
- Scott-Heyes, G. (1982). The subjective anticipation and evaluation of childbirth and anxiety. *British Journal of Medical Psychology*, 55(1), 53-55.
- Shapiro, A.F., Gottman, J.M & Carrère, S. (2000). The baby and the marriage: identifying factors that buffer against decline in marital satisfaction after the first baby arrives. *Journal of Family Psychology*. 14(1), 59-70.
- Shapiro, J.L. (1985). The Lost Cord: Becoming a Father in the Age of Feminism. In Diamond, M.J. *Becoming a Father. A psychoanalytic perspective on the forgotten parent*. *The Psychoanalytic Review*. 73(4), 445-468.
- Smith, J. A., Flowers, P., Larkin, M. (2009). *Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research*. London: Sage.
- Storey A.E., & kol. (2000). Hormonal correlates of paternal responsiveness in new and expectant fathers. *Evolution and Human Behavior*. 21(2), 79-95.
- Swain, J.E., & kol. (2014). Approaching the biology of human parental attachment: Brain imaging, oxytocin and coordinated assessments of mothers and fathers. *Brain research*, 1580, 78-101.

- Šmarda, J. & kol. (2007). *Biologie pro psychology a pedagogy*. Praha: Portál.
- Thoits, P.A., & Virshup, L.K. (1997). Me's and we's: Forms and functions of social identities. In Ashmore, R.D. & Jussim, L. *Self and identity: Fundamental issues*. New York, NY: Oxford University Press.
- Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie*. Praha: Portál.
- Twenge J.M., Campbell W.K. & Craig, A. (2003), Parenthood and Marital Satisfaction: A Metaanalytic Review, *Journal of Marriage and Family*, 65(3), 574-583.
- Vágnerová, M. (2007). *Vývojová psychologie II*. Praha: Karolinum.
- Walsh, T.B., & kol. (2014). Moving up the ‚magic moment‘: Fathers' experience of prenatal ultrasound. *Fathering: A Journal of Theory, Research and Practice about Men as Fathers*, 12(1), 18-37.
- Wicki, W. (1999). The impact of family resources and satisfaction with division of labour on coping and worries after the birth of the first child. *International Journal of Behavioral Development*. 23(2), 431-456.
- Wulf, C. (2015). The Birth as a Rite of Passage from Man to Father. *Journal of gender and power*, 3(1), 11-23.
- Zoja, L. (2017). *Soumrak otců*. Praha: Prostor.

Seznam příloh

Ukázka informovaného souhlasu

Informovaný souhlas

Byl jste zkontaktován k rozhovoru za účelem získání dat a informací pro kvalitativní výzkum k diplomové práci Bc. Václava Škvařila. Výzkum probíhá v rámci magisterského studia Psychologie na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Diplomová práce se zaměřuje na empirický výzkum týkající se procesu stávání se otcem. Teoretická část bude shrnovat dosavadní literaturu na toto téma, empirická část bude vedena kvalitativními metodami, zaměřenými na porozumění a perspektivu účastníků v souladu s etickými zásadami kvalitativního výzkumu.

Vaše spolupráce na projektu je dobrovolná. Účast na projektu spočívá v nahrávaném rozhovoru, který potrvá zhruba 2 -2,5 hodiny. Vaše identita zůstane v plné anonymitě a Vaše odpovědi jsou důvěrné, určené pouze pro potřeby tohoto výzkumného projektu.

Rozhovor bude nahráván na digitální diktafon. Nahrávka a poznámky z rozhovoru budou uloženy na PedF UK a do jednoho roka od ukončení projektu budou zničeny. Na kteroukoliv otázku můžete odmítnout odpovědět a kdykoliv v průběhu rozhovoru můžete interview ukončit. Ukončení rozhovoru a vystoupení z projektu pro Vás nebude mít žádné negativní důsledky. Vaše účast na projektu pro Vás nenese žádná rizika.

V případě dotazů týkajících se tohoto projektu se můžete obrátit na jeho hlavního řešitele, Bc. Václava Škvařila (vasekskvaril@seznam.cz). V případě otázek týkajících se Vašich práv jako účastníka v projektu se můžete obrátit na PhDr. Pavlu Presslerovou, Ph.D. (pavla.presslerova@pedf.cuni.cz).

Svým podpisem zde souhlasíte se svou účastí na tomto projektu. Jedna kopie tohoto formuláře náleží Vám.

Jméno účastníka výzkumu:
Škvařil

Jméno řešitele projektu: Bc. Václav

Podpis:

Podpis:

Ukázka rozhovoru s Matoušem

Tak kdybychom se teďka do toho pustili ... a kdyby ses přesunul v čase do momentu nebo chvíle, kdy ses dozvěděl, že je partnerka těhotná ... tak jaký to pro tebe bylo?

Noo [pauza] ... tak to jsem bydlel na Moravě, takže to byla taková situace, že jsem se přestěhoval na dva roky na Moravu. V tu dobu jsem bydlel asi tam ... já nevím ... rok ... to bylo tak rok ... noo a partnerka ta původně pracovala v Praze, a tak se za mnou přestěhovala. My jsme se znali už dlouho ... jako já nevím ... se známe už asi sedm let.

Jsme vlastně žili ve stejném městě a ... [nadechnutí] ... pak mi to říkala ... že je těhotná ... a to jsem byl zrovna v práci. Jsem tam byl vlastně v kanceláři jenom s jedním dalším kolegou a dozvěděl jsem se to přes Facebook, přes Messenger, takže mi to neřekla přímo, jo.

A [pauza] ... tak jako samozřejmě jakože chvilkovéj zásek, nevěděl jsem, co ... co mám dělat, jestli to mám říct kolegovi nebo nemám říct kolegovi ... co mám prostě dělat ... tak jsem si říkal: „Tyjo. Tak to je dobrá zpráva.“ ... nebo dobrá zpráva [zamyšlení] ... to byla jakože silná zpráva. V ten moment jsem nevěděl, jestli je to dobrá nebo špatná zpráva. Ale jako my jsme neřešili tak moment, jestli budeme oddalovat ... jakože jsme s tou ochranou zas nebyli tak opatrný, takže jsme to neřešili ... ale nevěděl jsem, co si mám myslet, tak jsem šel ven.

Tou dobou jsem ještě celkem kouřil. Tak jsem byl venku na cigaretě, tam jsem tak jako přemejšlel, na čerstvým vzduchu jsem si tak jako uvědomoval: „aha, aha, tak jo ... jsme na Moravě, naši rodiče jsou v Čechách ... a jo ... začal jsme být víc rád, víc jsme si to uvědomoval. Ale začal jsem si uvědomovat, co všechno musím zařídit. Jakože jsem si začal uvědomovat, co všechno je potřeba, aby to bylo co nejlíp zvládnutelný no ... takže asi tak.

Vybavíš si, co tě všechno napadalo, co všechno je potřeba, co sis představoval?

Tak jako jedna věc ... já jsem si samozřejmě představoval, jak zaopatřit nějakým bydlením, což teda jsme měli, jenže jsem furt ... to jsem nezmiňoval, to byla Morava ... a jelikož bydlíme tady v Čechách, tak jsem chtěl být blíž u rodičů, protože ti naši rodiče nás

vlastně vychovávali mě s bratrem daleko od babičky a dědečka, tak jsem si uvědomoval, že to není úplně nejjednodušší ... uvědomoval jsem si, že bychom se měli asi přestěhovat blíž k rodičům, protože to dítě potřebuje nějaký názor staršího. Ale zase na druhou stranu si rodiče potřebují víc odpočinout. Takže jsem si začal uvědomovat, že bysme se měli asi přestěhovat ... přemýšlel jsem nad tím, jak to mám vyřešit v práci a s hledáním bytu... a postupně jsem si uvědomoval, jak to budu mít dál s partnerkou, protože my nejsme svoji, tak jestli ji požádám o ruku a tak.

Jak reagovala partnerka na to zjištění?

No ... tak ... tyjo ... asi jako šťastně [smích] ... si to úplně nevybavím. Co si jako pamatuju ... říkala, že byla trošičku si nejistá na začátku, i když jsme oba věděli, že to nebudeme řešit ... jestli se to stane, tak se to stane. Přítelkyně si v ten moment nebyla úplně jistá, jestli to tak chce. Pak se jí to za chvíli rozleželo v hlavě.

Ona jak se stěhovala ke mně na tu Moravu, tak měla problém se pak uchytit v práci, protože všichni ti zaměstnavatelé od ní očekávali, že je to ženská, která má jako ... 29 ... nebo 28 v té době, tak bude asi pomalíčku mířit na nějakou mateřskou a ačkoliv by se na to nemělo brát moc velkej ohled, hlavně by se to nemělo zaměstnavatelem řešit, tak jí tak trošku diskriminovali, co se týká hledání nové práce. Takže byla sama doma v ten moment, a tak se to dozvěděla, takže tak ... no ... s tím zjištěním byla sama, neměla se moc komu svěřit, takže tak.

Takže to zjistila, když byla sama doma.

Zjistila to, když byla sama doma.

A pak ti to napsala přes Messenger.

Mhmm [souhlas] ... ona si udělala těhotenskej test, to bylo ráno, fakt ráno ... ona se vzbudila, nasnídala.

A když jste se potkali, když jste se viděli a poprvé jste se o tom bavili naživo, tak co jste spolu probírali?

Tak jsme si svěřovali svoje pocity, jak jsme to každěj vstřebávali tu situaci. A pak jsme se shodli na nějakých dalších krocích, co budeme dělat. Jsme se shodli na tom, že na Moravě

nemůžeme zůstat, že to by byla náročná výchova a že chce být blíž rodičům. Byli jsme rádi, já jsem si otevřel láhev vína ... přítelkyně smutně koukala, že už si nemůže dát se mnou [smích]. A já nevím, co jsme ještě probírali. Takže jsme tak plánovali a připravovali jsme se, co dál a hlavně kdy a jak to řekneme rodičům a ostatním, jako nejenom rodičům, ale i kamarádům ... kdo by to měl vědět dřív.

A když ses dozvěděl tu zprávu přes messenger, tak tys popisoval, co se v tobě odehrávalo, nad čím vším jsi přemýšlel ... a dokážeš si vybavit, jak ses cítil?

Mmm ... tak cejtíl jsem se hodně napumpovaně ... říkal jsem si, že je tady další etapa života ... potom když člověk chodí do práce ... z práce do práce ... to už jsem se pak na tu změnu těšil, že bude něco novýho. Budu mít další věc, pro co žít. Tak jsem si říkal „To je super.“ ... Takže já jsem byl strašně šťastněj, a taky jsem se trochu bál.

Ty jsi nějak už nakouzl, že jste řešili, jak to řeknete rodičům a pak dalším lidem. Tak s jakýma reakcema ses potkával od těch ostatních, třeba od těch rodičů, když jsi jim to sdělil?

No my jsme jim to sdělovali ... [zamyšlení] my jsme se shodli, že počkáme alespoň nějakou chvílku ... minimálně alespoň měsíc ... každopádně Terka to říkala rodičům asi dva týdny před Vánocema. Já jsem to říkal asi týden před Vánocema ... a [pauza] ... reakce byla taková ... víceméně jako pozitivní. Ze strany Terčiných rodičů byla reakce extrémně nadšená, protože je to jedináček a ... eh ... vlastně to bylo jejich první vnouče, kdežto u nás jako ... jo ... byli šťastní, ale zase jako samozřejmě už něco takovýho prožili, protože brácha je starší a už v tu dobu měl dvě děti. Takže jako byli taky rádi, ale její rodiče, ti byli prostě úplně ... strašně nadšení.

Co se týče kamarádů ... tyjo... tam jsme trošičku jako s tím chtěli vydržet, aby se to prostě nerozkřiklo ... malý město ... takže tak ... ale nakonec se to rozkřiklo, protože moje mamka a Terky mamka se svěřily kolegyním v práci, pak se to rozrostlo, a nakonec to věděli všichni. Kdo to nevěděl, tak to už jsme neřešili a přiznali jsme se, no.

Jaký to bylo pro tebe, že se to takhle rozneslo?

No úplně jsme nebyli rádi, že jo ... jsme to chtěli oznámit sami a chtěli jsme to oznámit jen tomu, komu jsme chtěli ... ale prostě tak to je no. Chtěli jsme to říct jen těm, kterým jsme chtěli, no. Ale je to taková novinka, tak se to šíří, hlavně v menším městě, no.

To chápu. A říkals to třeba i kolegům v práci?

No vlastně jo. Jak jsem se to dozvěděl hned na začátku, tak jsem říkal, že jsem šel na tu cigaretu, abych si to tak jako rozmyslel, ale furt jsem měl v hlavě toho červíka, kterej říkal "Tyjo, musíš se někomu svěřit." ... no ... tak jsem se svěřil, hned jak jsem přišel zpátky, abych si tak trochu ulevil a ... to byl první člověk ... kolega z práce ... a vlastně druhý člověk byl brácha, kterej už měl dvě děti. Ale samozřejmě u něj jsem si byl jistej, že se to nerozšíří dál, takže tak.

A jak na to reagoval ten kolega?

Noo... ten kolega ... jako kdyby tam byl někdo jinej, tak to řeknu asi někomu jinýmu, protože ten kolega není úplně můj oblíbenec. On je takovej větší introvert, takže on na to tak nějak reagoval "aha, hmm, no tak to budeš asi muset změnit svůj život." ... nějak takhle mi to řekl ... ne úplně něco, co bych chtěl slyšet. No u něj to bylo vždycky tak, takže ten jeho názor jsem si jako nějak nebral k srdci a prostě jsem si řekl "on je takovej trošku vůl.", takže tak.

No a pochopil jsem to dobře, že jste si mezi sebou s přítelkyní řekli, že už nebudete tolik opatrní, ale nebylo to úplně tak, že byste to spolu plánovali?

Už jsme si mezi sebou řekli, že už si nebudeme dávat pozor. Jsme si řekli, že se známe dlouho. Sice jsme v té době spolu byli jako partneři zhruba rok a půl, jo ... ale znali jsme se strašně dlouho ... osm let asi. A tak jsme si řekli, že se známe ... že si prostě sedíme a že není důvod to nějak oddalovat, ale říkali jsme si, že se nebudeme tak nějak extra snažit, prostě. A vyšlo to napoprvý, no [smích].

Ted'ka bychom se přesunuli už do období těhotenství. Tak jaký pro tebe bylo tohle období?

To by skoro chtělo rozkouskovat na menší části.

Tak zkus říct, jak jsi vnímal tohle období?

No ... tak jako první období, kdy byla těhotná, tak nějak do těch Vánoc, teda do Nového roku ... já počítám, že mohla otěhotnět někdy v listopadu, to tak snad i vychází ... No jako první měsíc, dva ... jsem tak jako byl nadšený, ale jako opatrný ... nevěděl jsem, co si buď mám myslet, protože ono se většinou říká, že do třetího měsíce se může stát cokoliv, takže tak. Ale jako byl jsem rád. Jako neomezovali jsme se v ničem ... jako samozřejmě alkohol a tyhle věci, to přítelkyně neměl. Ale jako já jsme nepocíťoval víceméně žádnou velkou změnu, co se týče toho, jak jsem žil, co jsem dělal ... akorát jsme trochu plánovali dopředu. Po Novém roce už jsme se dohadovali o tom stěhování a postupně už jsme začali shánět nějaký věci, protože ... známej ... bývalej kolega z práce ... ten už měl odrostlejší dítě, tak se snažil zbavit věcí. Tak jsme si dělali ty zásobičky, no ... plánovali jsme nějakou poslední dovolenou, protože pak se člověk moc daleko moc dlouho nikam nedostane, ale nakonec jedeme ... letos pojedeme do Chorvatska.

Potom, když už Terce začalo růst břicho, tak to začalo být fakt vidět a byl jsem jako na většině ultrazvuků a vždycky jsem byl z toho hrozně šťastnej ... a když už začalo růst břicho, tak už se začala objevovat ta myšlenka "bude to kluk nebo holka?". Tak jsem se strašně těšil, až se to zjistí, protože vždycky: "no, tady to nejde vidět ... to může být kluk nebo holčička", tak jsme se na to těšili dál a dál. A ... nevím, no ... tyjo ... pak když už teda Terka byla v pokročilejším stadiu toho těhotenství, tak jsme už tolik nikam nechodili. Jako ona neměla třeba žádný nevolnosti nebo něco takovýho, ale snažili jsme se být opatrnější. No ... nevím, no. Co bych ještě mohl zmínit ... co se týče ... co se týče intimního života, tak jako ... za začátku to bylo jako v pohodě. Potom druhý měsíc zhruba, tak to bylo o to víc v pohodě, protože jak je těhotná, tak se jí samozřejmě začnou nalívat prsa, jo, takže člověk si to užívá. A pak postupně jí roste to břicho, tak to postupně už není tak ono, no. Hlavně to úplně nejde vždycky tak, jak člověk chce. Později už snad jedině, že by byla partnerka nahoře, no.

A připravovali jste se nějak na to rodičovství společně?

Tak jako připravovali. Byli jsme na jednom rodičovském kurzu ... nebo to byl vlastně kurz porodní. Bratrova partnerka, teď už manželka, ona první dítě porodila v nemocnici a byla z toho taková strašně jakože: "nemocnice jsou takový jakože špatný." ... a druhý dítě porodila doma. Tak nám chtěla doporučit nějaký ten přirozený porod. Tak nám koupili k

Vánocům poukaz na dvoudenní kurz tohohle porodu. Tak jsme tam šli a ... jako byli jsme vůči tomu celkem skeptický, ale já jsem se tam třeba dozvěděl věci, o kterých jsem absolutně nevěděl, že jsou ... takže [nádech] ... pro mě to byl přínos.

Terka si tam taky něco odnesla od toho, ale jako náš názor to nezměnilo prostě. Chtěli jsme být v nemocnici, no. A já nevím, no ... připravovali ... [zamýšlí se] ... já jsem se snažil akorát Terce dopřávat všechno, co potřebuje, protože víc nevím, co bych mohl dělat. Sehnal jsem jí míč na cvičení, sehnal jsem jí takový ty lněný semínka, jak se doporučuje, že to mají jíst, aby to prostě pak líp šlo a tyhle ty věci. Ale cvičila sama, no.

Tohle byla hodně příprava na ten porod, což je pochopitelný. Připravovali jste se ale i nějak na to období po porodu?

No tak ... to já vůbec nevím jako, jak bychom se měli připravovat. Připravovali jsme byt na to, aby tam mělo prostě dobrý zázemí to dítě. A jinak jsme prostě neřešili nic extra, no. Já si myslím, že jsme měli všechno připravený a nemyslím si, že jsme se museli na něco vyloženě zaměřovat.

Takže jste byli na tom kurzu a řešili jste hlavně byt a ...

No, jako neučili jsme se ... nedívali jsme se, jak se přebaluje dítě, ani nic takovýho. To já jsem třeba vůbec nevěděl, ale oni to učí v tý porodnici, takže to jsme se naučili až pak [smích].

No ... a jakej byl v tomhle období nějaký významnej okamžik?

[nadechl se] Tyjo... no tak jako pamatuju si jako takový ty okamžiky, kdy dítě třeba začalo kopat ... když se už začalo ozývat ... jakože to není jenom velký břicho, ale že už tam něco dělá. A ... já nevím tyjo ... jako asi tam byly významný okamžiky, ale že bych si konkrétně vybavil něco ... kromě třeba toho kopání, tak ne. Pak akorát ty ultrazvuky, jak jsme tam chodili, tak to jsem si vyloženě užíval a to zjištění, že to je nakonec holčička. Tak jsem byl taky rád. Ale jinak si nevybavím nic konkrétního než to, co jsem řekl, no.

No a třeba ten moment, když jsi cítil, že to dítě kope ... tak, jaký to pro tebe bylo?

No ... [smích] ... to bylo taky vtipný. My jsme jeli autem a ... Terka akorát říkala ... "ono to začalo kopat." ... nebo „ona“ ... to už jsme možná v tý době věděli, že to je holka. A

ukázala mi břicho, a tak jsem si říkal: „tyjo, to vypadá hrozně vtipně.“ ... no ale jinak jsem si říkal, no to je paráda, ale teďka si nemůžu sáhnout, protože řídím [smích]. Ale pak samozřejmě, když jsem si šáhnul, tak to byl takovej zajímavěj hezkej pocit, že už cítíš, že tam něco žije. Byl to prostě hezkej pocit.

A jaký byly ty momenty, kdy jsi byl na těch ultrazvucích?

No ... tak při prvním ultrazvuku, kdy tam byl vidět jenom takovej ten hrášek, to jsem tam ještě nebyl ... to jsem jenom viděl fotky. To mi ukazovala, tak to bylo fajn, ale říkal jsem si, že to je jenom takovej hrášek. A pak když jsem byl na nějakým větším ... to vůbec nevím, v kolika týdnech nebo měsících ... tak to jsem byl vyloženě šťastnej. Ale nejvíc si vybavím ultrazvuk, kdy pan doktor s tím rejdl, tak tam na chvílku zastavil a pustil nám nahlas srdíčko. V ten moment jsem byl i trošku naměkko. Jsem si říkal "tyjo, to je hezký." Tak jsme se na sebe s Terkou podívali a já jsem se radši díval jinam, abych nevypadal jako fňukna [smích]. Takže tak, no. Obecně tyhle věci, kdy člověk začíná pozorovat nějaký ty známky života ... že to není fakt jenom fazolka, ale že už kope, už slyšíš tlukot nebo na tom ultrazvuku vidíš, jak se hýbe ... ony teď už jsou ty 3D ultrazvuky, který orientačně vymodelujou, jak to dítě momentálně vypadá ... tak to jsou taky všechno věci ... a prostě každá známka změny toho, jak se to dítě vyvíjí a je ... když to tak řeknu ... živější ... tak je hezká, no.

Ty jsi zmínil, že mezi těma momentama i moment, kdy jsi zjistil, že to bude holčička. Vybavíš si, jaký to pro tebe bylo?

To jsme byli na ultrazvuku a oba jsme se zeptali, jestli je pan doktor schopn zjistit pohlaví, a tak on tam s tím nějak rejdl a říkal ... "No... furt si to tam zakrývá nožičkou, ručičkou.“ ... ale pak to tam nějak jako našel a říkal: „nejspíš to bude holka, vypadá to, že to bude holčička.“ Ale jako byl jsem rád, ale osobně jsem chtěl kluka, ale to mi vůbec nevadilo. Tak to bude holt holčička. Byl jsem rád. Aspoň jsem měl jasno. Jsem věděl, jaký věci shánět [smích]. Ačkoliv to nebylo úplně stoprocentní. Ale už jsme s tím počítali.

Bylo něco, co tě v období těhotenství překvapilo?

Tybrd'ó. Já fakt nevím, co bych na to odpověděl. Asi jo ... ale nic si nevybavím. Nějakej příklad třeba?

Když si nic nevybavíš, tak je to v pohodě.

Co by mě překvapilo? [přemýšlí]

Klidně to může být i tak, že tě třeba nic nepřekvapilo nebo si nic nevybavíš.

To si asi fakt nic nevybavím, no. [smích]

Co třeba pro tebe bylo v tomhle období náročný?

No ... jakoby co se týče soužití s partnerkou, tak to bylo naprosto v pořádku. To jsme si vyloženě užívali. Byly tam dva momenty, tři momenty, který jsem řešil. Tři věci, který byly extrémně náročný pro mě i pro Terku, hlavně teda pro ni.

Ehh ... ten první byl teda pro mě, to bylo to stěhování, protože my jsme jako postupně jezdívali a vždycky když jsme jeli domů, tak jsme nacpali úplně celý auto, přijeli a vyložili ... to bylo náročný. Nejenom ta cesta, ale i to balení, ta organizace a hledání bytu. Co se týče změny práce, tak to jsem měl naprosto v pořádku, protože vlastně firma ve který pracuju, tak měla pobočku právě na tý Moravě a já jsem byl původně tady v tý pobočce. Šel jsem na tu Moravu z jistýho důvodu ... a ... pak jsme se po těch dvou letech vrátili ... a šéf ... ten to vůbec neřešil, pogrataloval mi a prostě ... neměl problém se stěhováním.

Ale co byl největší problém, co nás nejvíc tížilo ... nebo tížilo ... to byl takovej jakože ... taková rána hrozná ... akorát se to stalo ... v červnu ... [smutek] to znamená dva měsíce před porodem. Přítelkyni zemřel táta, což teda byla jako strašná rána. Dozvěděl jsem se to vlastně přes telefon od její maminky ... že zemřel [těžko se mu mluví] ... z ničeho nic. On byl zdravej, takže jsme to nečekali vůbec. A ... pověřila mě, abych to Terce sdělil, protože se bála, že bude nějakej blbeček ve městě ... je to malý, žejo ... že nějakej blbeček si řekne "hele, tak já jí řeknu upřímnou soustrast." ... a třeba ona to ještě neví, že jo ... tak jsem jí to musel říct, no. Tak jsem se sbalil v práci a musel jsem jí to říct, no. No .. pro Terku to bylo samozřejmě těžký ... ona byla v sedmým měsíci, už měla břicho ... už neměla vůbec takovýhle těžký starosti, ale nakonec to přišlo, no. Museli jsme se s tím nějak poprat, no. To byla asi nejnáročnější část.

To rozumím, že to musela být velká rána.

No, to jo no. Když se naši rodiče a její rodiče seznamovali, tak jsme byli oba dva strašně rádi, protože mamky si sedly, tátové si sedli a ... nakonec to takhle skončilo, no.

No a tys vlastně mluvil o tom, že ... s partnerkou to bylo v tom období ... že jste si to užívali, že to bylo hodně dobrý ... teď myslím v tom období těhotenství. Tak dokázal bys říct, jak to zjištění, že partnerka je těhotná, jak to ovlivnilo ten váš vztah?

Hmm [přemýšlí] ... že by ho to nějak vyloženě ovlivnilo ... začali jsme jako víc plánovat společnou budoucnost a ... co se týká nějakýho většího sblížení ... myslím si, že jako jsme byli na takový úrovni, která byla úplně supr pro oba a ... [přemýšlí] ... víc jsem se věnoval přítelkyni, víc jsem se o ní staral, to je tak asi všechno.

A jak tohle období prožívala partnerka?

No ... vzhledem k tomu, že se o tom dozvěděla na tý Moravě ... tak jak jsem říkal, tak nemohla najít práci, protože všichni samozřejmě jako celkem diskriminovali. Pak našla jednu práci, kde nebyla úplně moc šťastná. Pak odtamtud odešla. Ty začátky byly trochu nepřijemný, protože nemohla dělat to, co chtěla ... neměla práci ... pak zůstávala celej den doma ... a já jsem samozřejmě přicházel domů pozdě odpoledne. Tak se musela naučit dělat jiný věci. Začala si zjišťovat samozřejmě věci a ... pak ke konci si našla nakonec nějaký koníčky, což jsem byl strašně rád ... to bylo nějaký to těhotenský cvičení.

Nevím, co víc říct ... co jsme byli na Moravě, tak to byla pravda, že byla trochu ve stresu, pak si našla to hobby, a to je asi fakt důležitý, aby ta ženská měla co dělat, pokud není v práci, tak to prostě je špatný. Co bude dělat doma, že? Osm hodin sama, pak přijdu domů, chvíli se jí věnuju, ale ne vždycky to úplně jde, že bych s ní trávil celej večer nebo celej den, protože člověk má plnou hlavu práce a chce prostě vypnout ... takže tak. Pak když jsme byli v novým městě, tak samozřejmě ty kurzy nenavštěvovala, protože jiný město ... tak tam nebyly ... nebo pak už byly, ale víceméně se pak už připravovala na ten porod.

A už jsi v tomhle období přemýšlel, jaký to bude být táta?

No ... já jsem se na to těšil už ještě předtím, protože jak jsem mladší, než je brácha ... a on už má dvě děti ... tak já jsem se úplně těšil, až budu moct dělat to, co dělá brácha s jeho dcerama. Takže jsem si říkal ... no vezmu si z jeho výchovy to, co se mi líbí a to, co se mi nelíbí, tak to tam nechám a prostě ... už jsem si říkal, jak se budu chovat a co budu dělat.

Taky jsem měl tak trochu přípravu, že jsem se tak jako učil vychovávat i ty jeho holky [smích].

A jak sis představoval, že bys chtěl být táta v té době?

No ... jako ... já jsem to měl tak, že jsem prostě z okolí, ve kterým jsem vyrůstal, tak jsem si vzal nějaký ideály a ... to, co se mi nelíbilo, tak jsem si řekl, že takovej nebudu ... takže třeba jako vím, jak mě vychovával můj táta, jak brácha vychovává svoje děti, tak si říkám: "Nechci být jako táta." ... teda ne úplně ... ale nechci být jako brácha ... taky ne úplně ... jo? Takže jsem si říkal, že si budu vyloženě vybírat věci ... to nejlepší od každého ... no a takovej chci bejt, no.

A dokázal bys říct, co byly ty věci, který se ti líbily, že si je chceš vzít a který se ti nelíbily?

No tak třeba táta ... ten s náma jako moc času netrávil, protože on hodně pracoval a ... pak prostě se to občas snažil kompenzovat finančně, což je sice fajn ... zvlášť když jsme pak třeba starší ... třeba v šestnácti, sedmnácti už prostě nechceš trávit tolik času s tátou nebo s mámou. Prostě, už radši budu venku s kámošema. Ale prostě to, no ... třeba trávit víc času ... to se mi právě líbilo na bráchově výchově. On s nima hodně trávil čas, chodil s nima ven, ale ... byl na ně někdy až zbytečně přísněj, což zase nechci bejt. No ... a nevím ještě, co bych měl zmínit.

A měl jsi z té otcovské role nějaké obavy?

[oddechnutí] Obavy z otcovský role? Já si myslím, že asi ani ne. Není moc čeho se bát no. Zvládli to naši rodiče, zvládli to její rodiče, tak proč bysme to nezvládli my?

A měl jsi od toho nějaký očekávání?

Očekávání? Ehh ... no, jak to říct, no ... spíš jsem si uvědomoval, co se bude očekávat ode mě, no ... že budu muset být takovej ... že budu muset svůj čas nějak upravit, abych se věnoval víc těm dětem i přítelkyni a ... prostě jsem předpokládal, že se změní čas, kterej budu trávit tam a tam ... s přáteli a tak. Naštěstí máme dost společný přátele, jak jsme vyrůstali ve stejným městě, takže dobrý. Ale nevím jinak, co bych k tomu ... [pauza]

Tak postoupíme dál. Ted' se zaměříme na samotný porod. Jaké to pro tebe bylo?

Já jsem měl štěstí, že mám v práci vstřícnýho šéfa, tak jsem se s ním dohodl, že budu doma na home officu v období týden před, až týden po termínu porodu. No .. tak jsem byl doma ... přítelkyně přenášela, nakonec jí museli ten porod vyvolat, což jsem se už trochu bál, že jo. A ... pak si pamatuju, že ona šla na nějaký vyšetření ... ona pak už chodila snad každéj druhej den. Přenášela týden, ale chodila pak každéj druhej den na vyšetření, jak tam na tom je, jestli se otevírá nebo ne a pak už řekli, že by měla jít ven a že prostě hrozí nějaký špatný průtoky čehosi, já nevim. Tak jí řekli, že jí to vyvolaj, že už tam dneska zůstane. Tak volala ... tak jsem jí přivezl nějaký ty věci, protože já jsem jako musel být v práci, já jsem k ní nemohl chodit každéj den, to prostě nejde. Stačilo, že mi zaměstnavatel dovolil práci z domova, že jo.

Tak jsem pak jí přivezl nějaký věci, zůstal jsem tam s ní, nakoupil jsem jí nějaký dobroty, aby tam měla nějakou sváču, protože nemocniční strava je prostě nemocniční strava. Dohodli jsme se, že ... aby měla komfort ... oni tam měli ty dvoulůžkový nebo snad i třílůžkový pokoje ... ale pak tam byl samozřejmě nějakej ten komfort, kde byla prostě sama, měla tam malou kuchyňku, tak jsme to tam sehnali pro ni. No ... a chvílku jsem tam s ní pobyl, uklidnil jsem jí, protože se trochu bála, protože není úplně jako ... tak jako, že ... "bu, bu." ... když jí řekli, že může nějak špatně protýkat a že může být to miminko v ohrožení ... tak jsem jí uklidňoval, no ... a když se uklidnila, tak mě pak Terka poslala domů a já jsem šel domů.

Dal jsem si cestou dvě piva na uklidnění a šel jsem tak nějak zabít čas. A druhej den ráno vlastně mi Terka volala: "Ahoj!" ... to bylo vyloženě asi v 8 ráno ... "prý se mi asi už rozjíždí porod, tak v klidu doraž, prej to nebude za dýl než za hodinku a půl ... v klidu se nasnídej a pak přijď." Tak jsem se nasnídal, přišel jsem a ... to už byla na tom porodním sále ... každou půl hodinu za ní chodila sestřička, kontrovala tam každých 15 minut ... kontrovala jaký má stahy a tak. No a chodili jsme, chodili ... dokolečka, dokola ... já jsem počítal, jak častý má kontrakce a uklidňoval jsem jí a chodila do sprchy, aby se tam ochladila, protože to bylo v srpnu a tam nebyla úplně jako nejlepší teplota. Tak jsem se o ní staral, co to šlo ... pak přišel ten porod, no.

Trošku nás zklamal přístup v nemocnici, no. Když jsme byli předtím na takový tý prohlídce tý nemocnice, kde ti řeknou ... "noo, máme tady tydlecty tři porodní sály, máme

tyhlety komfort pokoje na dva dny odpočinku po porodu." ... popisují, jaký polohy jsou všechny možný ... nakonec poloha, kterou jsme chtěli, tak to jako ... jak to slušně říct ... zahráli do autu, že prostě to nejde. Ačkoliv ... prostě to šlo. Ale aby prostě ten doktor nebo respektive ta zdravotní sestra to měla jednodušší ... tak to byl ten klasickej na zádech, kterej se moc nepodporuje poslední dobou a ... co dál ... no a taky přítelkyni, co píchli, ačkoliv jsme nechtěli ... tak prostě v ten moment je člověk trošku vystrašený, tak prostě dává větší ruku ... tomu personálu.

A ty jsi byl teda u toho přítomnej?

Jojojojojo. Já jsem byl přítomnej a vlastně jsem tam byl od té doby, co začala chodit, až po narození, zvažení a pak chvíli nechali to dítě na ten bonding. Chvilinku jsme tam s ní byli a pak už jsme se odebrali na pokoje ... nebo já už si to ani nepamatuju. To potom po porodu už moc nevnímám, ten porod byl prostě silnej zážitek, no.

V čem to vlastně bylo silný?

Silný to bylo, protože víš, že ... já bych to přirovnal k něčemu jako maturita. Jako se na to připravuješ ... sice nejenom zkouškový období nebo dva týdny toho svatáku nebo něco takovýho ... připravuješ se na to devět měsíců společně s tou přítelkyní a pak je to velká zkouška. Já jsem se bál samozřejmě o ní, o dítě, jo ... aby všechno bylo tak, jak má bejt a potom když prostě už vidíš třeba tu hlavičku ... já jsem byl jakoby vedle ní, neviděl jsem samozřejmě přímo na tu velkou show ... ale když jsem pak viděl hlavičku, tak to bylo něco, no ... to bylo pěkný ... a pak když vylezla ven celá, tak to byla paráda ... tak to je prostě nezapomenutelný zážitek.

No a ty jsi říkal, že to, co se dělo potom, tak už si moc nepamatuješ. Ale dokážeš si vybavit, co se dělo potom, s kým jsi třeba byl?

Jako, co jsem opustil porodnici?

Myslím od té chvíle, co se narodila.

Narodila se mi Natálka. Když doktoři odešli, tak já jsem měl s sebou velkej foťák ... tak jsem jí hezky vyfotil, protože všichni samozřejmě chtěli vědět, jak vypadá ... no ... nikomu jsme zatím neříkali, že Terka rodí. My jsme chtěli počkat, až to bude, aby babička a všichni nebyli prostě vystresovaný, že jo. Pak jsem to teda všem řekl, jsem jel do města,

stavil jsem se u našich, u jejich ... vlastně u její mamky, babičky její. Ukázal jsem jim fotky ... no a pak jsem jel to oslavit s bráchou ... ale jinak ještě v té nemocnici jsme si to užívali. Byli jsme tam spolu, povídali jsme si ... ona Terka byla hrozně unavená, že jo ... prostě ležela. Já jsem jí udělal nějaký pití a chvíli jsem se o ní staral a pak když jsem odjel teda, tak to byl takovej zážitek, když jsem jel tím autem z porodnice domů ... tak to bylo takový jako, když má člověk poprvé řidičák. Teď je prostě úplně natěšený v tom autě, jede a ... říká si: "Tyjo, všechno je super!" ... ale uvědomuje si: „tyjo nesmím jen tak rychle, protože už vím, že na mně někdo závisí“. No a pak jsem to šel s bráchou zapít. A tak nějak ten večer skončil, no.

A když jsi poprvé tu Natálku viděl, tak jaký to pro tebe bylo? Co se ti honilo hlavou?

[pauza] Hmm ... no když jsem jí viděl poprvý, tak jsem byl rád, že to nejtěžší je za náma, že pak už přijde akorát ... [přemýšlí] ... no, že to nejtěžší je za náma ... prostě úleva, to byla úleva. Pak taková perlička, že se přestřihává ta pupeční šňůra, že to můžou udělat rodiče. Tak to jsem taky stráhnul a byl to taky pěkný zážitek. Nejvíc bych bral asi tu úlevu, no. Prostě, že to nejtěžší je za náma. Že to obě dvě zvládly, že jsou zdravý.

A potom když už jsi byl doma ... tak jaký bylo, když se poprvý vrátila domů Terka s Natálkou?

No ... [povzdechnutí] tak ... to Terka byla ještě hodně slabá ... hodně unavená, že jo ... tak vlastně ... tam jsem byl v takový roli opatrovatele Terky a Terka byla zase opatrovatelkou Natálky, že jo. Ale jako ani nevím, tyjo ... jak jsme se cejtili ... prostě to bylo fajn ... byli jsme doma ... já jsem to pak nějak už víc neprožíval, věděl jsem, že všechno je v pořádku. Terka byla si hodně ráda, že už hlavně odešla z té nemocnice. No ... trošku možná měla i strach z toho, že teďka už jí neporadí žádná sestřička ... že to, co jí řekli, na tom pokoji, když ji učili kojít, tak to jí muselo stačit a teď už musí sama.

A to že se ti Natálka narodila ... změnilo to nějak, jak vnímáš sám sebe?

Mhmm ... no ... asi tak jako že už nejsem takovej, jak jsem byl dřív ... že už jsem trošku dospěl ... že už nejsem jenom nějaký kluk ... že teď už jsem táta, no ... začal jsem ... jak jsem říkal ... když jsem jel v tom autě poprvý za tím bráchou, tak jednak ta euforie ... a nejdůležitější, a to bylo, jak jsem začal jinak vnímat sám sebe, že jsem si uvědomoval, že

už na mě někdo závisí ... že už musím být víc opatrnější na sebe ... kdyby se mi něco stalo, tak budou trpět i ti ostatní.

Tak se posuneme zase dál. Jaký pro tebe bylo období od porodu do teď?

Tak ... člověk se učil nové věci ... člověk pozoroval nové věci, co umí Natálka ... bylo to furt něco nového. Přijímal jsem rady od dalších lidí, a hlavně jsem se hodně věcí naučil, protože ... tak to je, no.

Co ses třeba musel učit?

Tak třeba přebalovat ... jak správně držet, jo ... a ... já nevím ... jak ji uklidnit, když je třeba neklidná ... tyhle věci ... jak zacházet s dítětem vesměs, no. Ale jinak už jsem si to užíval.

Co se tím pro tebe v životě změnilo?

[zamýšlí se] Tyjo... co se tím změnilo? No ... udělal jsem si režim ... snažil jsem se si rozdělovat čas tak, abych trávil nějaký čas s nima, začal jsem si rozměřovat čas, abych to měl rovnoměrně nebo ... ne rovnoměrně, ale podle nějakého měřítka ... prostě nějaký čas s rodinou, nějaký čas s kamarádama a nějaký čas vyloženě pro sebe, že chci být třeba na počítači nebo vyloženě sám ... jezdili jsme potom domů častěji, no ... za babičkou, za mamkou a tak.

A s čím doma pomáháš?

Když přijdu domů, tak vlastně se umeju, umyju si ruce ... vezmu si jí ... Terka mezitím udělá nějaký jídlo ... tak si jí vezmu, chvíli si s ní pohraju ... co se týče koupání, tak to je vyloženě v mé roli. Natálku vždycky koupu já. Občas stříhám nehtíky a ... přebaluju samozřejmě. No ... a pak hlídám, když Terka potřebuje se vysprchovat nebo když potřebuje něco jiného udělat.

Když třeba potřebuje jít k zubaři nebo něco takového, tak si vezmu home office a zůstanu doma. A jinak nevím, no. To není, že bych pomáhal ... my to máme tak, že kromě úklidu děláme všechno tak napůl, no. Až na kojení, no [smích]. To asi ne, no.

A co z toho děláš rád a co nerad?

No, ze začátku, když mi řekla Terka, že chce, abych koupal jenom já, tak jsem si říkal, že to bude super. Jenomže ono se jí to ze začátku vůbec nelíbilo. Hrozně řvala. Tak jsem si

říkal: " [ironie] tos mi dala jako skvělej úkol, že ji mám koupat. To na mě bude mít hezký vzpomínky." ... ale pak už se jí to začalo líbit, takže jako rád koupu. No a rád si s ní obecně hraju. Přebalování mi nevadí ... to je taky sranda. Ze začátku to bylo náročný, teď už je to prostě sranda. Takže není nic, co by mi z těch prací vyloženě vadilo. Ale to koupání mám asi nejradši, no.

A co tě v těch čtyřech měsících z hlediska otcovství bavilo?

No tak jako ... mě baví hlavně pozorovat to, jak se Natálka vyvíjí, no. Ze začátku to jenom ležela, což víceméně dělá ještě i teď [smích], ale se mi strašně líbí ten její vývoj, jak teď už začíná dělat různé pazvuky, snaží se tak jako mluvit, ale víceméně je to jenom takový to její žvatlání ... ale, je to tak, no. Nejvíc se mi líbí jí pozorovat, jak se vyvíjí a učí se určitý věci ... a to mě asi nejvíc baví.

A jaký to pro tebe je vidět ty její pokroky?

Jako ... je to takový ... je to hezký, že jo. Prostě člověka to pak dojme. Já jsem to třeba viděl i na těch bráchových dětech ... když jsme byli poprvé v bazénu, tak ta jeho dcera přeplavala celej bazén ... sice jenom v rukávkách. Já jsem byl celou dobu u ní, tak jsem jí říkal: "pojd', pojd', to zvládneš!" ... a když to prostě přeplavala, tak byla úplně nadšená a říkala: " [imituje nadšení] Tatí, strejdo, já jsem to celý přeplavala ... úplně sama." ... sice v rukávkách ... a já jsem viděl to nadšení v jejích očích a to si vybavuju vždycky, když Natálka něco novýho ukáže a umí ... říkám si, že to bude pořád nějaká nová hezká novinka, takže se na to furt těším.

Je něco, co ti naopak bylo nepříjemný z hlediska otcovství?

Hmm [přemýšlí] ... možná trošku mi vadí, že se na mámu víc směje než na mě, no ... ale to je tím, že s ní tráví víc času, no. Takže tak, no. Ale já nevím, no. Asi to s ní mamka umí trošku víc než já, no [smutně]... protože přece jen jsou spolu celej den a tak, no ... ze začátku to bylo tak, že jsem byl ten pán, kterej chodí večer domů [smích] ... noo teď je to dobrý, ale říkám ... jí má prostě radši ... což jako je normální ... je to matka, no. To mi trošku vadí, ale to přejde ... to přejde, až bude větší, tak ... to bude úplně o něčem jiným.

Pak možná ... samozřejmě při spánku ... my sice máme postýlku, spí ve vlastní postýlce ... ale to člověka občas vzbudí, když brečí ... sice já nemusím nic dělat, že jo, protože nemám,

co bych dělal. Většinou má prostě hlad. Takže akorát mě to vzbudí. Ale to mi zas tolik nevadí, no.

A jak jsi tohle období zvládal?

Jako bez problémů. Já jsem neměl žádný problém. Začátky byly možná takový, že jsem se musel víc zaměřit na ten režim ... a že jsem musel trošičku bejt na začátku ... jak to říct ... mít víc energie ... ale ... jinak nic, no. To souviselo hodně i s tím stěhováním, protože my jsme se přestěhovali, když Terka byla zhruba v tom osmém měsíci, takže já jsem si zvykal na nový režim, na dojíždění, takže tak, no.

Jaký máš vlastně zkušenosti s reakcema rodiny?

No, mám pocit, že babičky by byly nejradši, kdyby byly furt u ní, což je trošku na obtíž už [smích], ale ... jako obecně jako rodina reaguje na ní extrémně pozitivně ... všichni jsou rádi, když vidí nový život a byli by nejradši, kdyby byli pořád s ní. Naši ... její mamka, no ... její mamka to má asi hodně, protože teď už je sama, že jo ... takže by byla nejradši s ní nejčastěji.

Jak to berou kamarádi?

Ehhh ... tak holky ... kamarádky ... naše ... její i moje ... to berou jako: "jéé, ta je hezká, ta je fajn." ... tohleto ... a kluci ... ti jako to nějak moc neřešej. Ti se zeptaj, co Natálka, jak roste ... no, jako moc mejh kamarádů nemá děti ještě, takže ... ti to berou tak jakože jo ... sedíme na pivu, zeptaj se, jak Natálka roste, no ... tak jim něco řeknu ... a řeknou: "hmm, dobrý." ... takže tak, no. Spíš ty ženský to zajímá, no.

A setkal ses třeba s nějakejma reakcema z okolí, který jsi nečekal?

Já ani nevím ... asi ani ne ... všechno bylo tak nějak očekávaný ... no ... tak jsem jako čekal, že se všichni budou snažit nám pomáhat ... nic neočekávanýho tam asi nebylo.

A v čem ti nejbližší třeba pomáhaj?

No tak jako sem tam nějaká dobrá rada, že jo. Sem tam mi nějak pomůžou ... i když já vyloženě nepotřebuju s ničím pomoci, že jo ... my zvládáme všechno jakž takž jako dobře a ... jako nemusíme tolik vařit, protože když přijedeme do města, tak jdeme na oběd k jedné mamce, jdeme na oběd k druhé mamce a pak prostě dostaneme ještě mega výslužku, takže

máme jídla dost. Takže skoro nevaříme ... takže to je asi největší pomoc, co se týče jako potravy ... dostáváme jako nějaký dárečky ... Natálka dostane botičky ... tamto, tamto, tamto, tamto ... eh ... občas hlídá mamka, ale to bylo asi jednou, dvakrát, když jsme šli s Terkou třeba posedět chvilku s kamarádama ... tak dvě hodinky zůstala Natálka s babičkou a ... nebo když Terka jela na třídní sraz ... tak, asi tak.

Ty jsi mluvil o tom, že ti dávali nějaký rady a že to bylo přínosný ... tak čeho se třeba ty rady týkaly?

No ... tak jako ... to já si vyloženě nevzpomenu teď na nic konkrétního ... to bylo obecně prostě jako jak se o ní máme starat, jak ji máme držet, jak s tím dítětem zacházet a tak. Nic vyloženě konkrétního mě nenapadá.

Jak jsem se tě předtím ptal na nějaký ty očekávání nebo představy o tom, že budeš táta nebo jakej bys chtěl být táta ... tak když už se Natálka narodila, teď už s tím máš 4 měsíce zkušenost, tak ... v čem se ty očekávání lišily nebo v čem to bylo tak, jak sis to představoval?

No ... tak jako zatím nemůžu moc říct, protože ... vesměs jako to co jsem očekával, jak jsem si to představoval, tak to byly všechno věci, který se týkaj Natálky, až jí bude třeba dva roky, takže ... ještě vůbec nemůžu nic říct. Ono to období prvního roku ... možná do těch dvou let je to takový primárně v roli matky. Co se týče vztahů matka a otec, tak ... jako ... představoval jsem si to asi tak, jak to je ... že prostě nebude žádný problém a budeme spolu vycházet.

Takže ty tvoje představy se týkaly hlavně toho období až jí bude víc než dva roky?

Mhm [souhlasně].

A tam si představuješ co?

Obecně ... já jsem to zmiňoval, že jsem prostě chtěl bejt trochu inspirovanej tím, co dělal brácha a taky být inspirovanej tím, co nedělal brácha ... takže to jsou vlastně ty představy, že jo ... prostě chci s těma dětma dělat ... třeba chodit kempovat a takový věci, no ... nebo učit plavat, jak jsem říkal, že jo ... na to se hrozně těším ... no a tak, no. Chci s nima trávit volnej čas a třeba je pak i učit na školu, a tak.

Ted' bychom se přesunuli do další oblasti. Ted' už to nebude období, ale chtěl bych se s tebou bavit o tom, jak vnímáš otcovství. Co tě vlastně napadne, když se řekne otec?

Ehh ... když se řekne otec? Když se řekne otec, tak si vybavím mého tátu [smích] ... tak jako já nevím, no ... z mého pohledu prostě živitel rodiny a ... vlastně zaopatřovatel, no. Když se řekne matka, tak to je jakože taková ta utěšovatelka, taková ta něha tý rodiny ... a co se týče otce, tak to je jednak ta tvrdá ruka, ale i ta zaopatřovatelská. Ten, co učí ... ten, co se stará, aby bylo řekněme, co do huby a aby ... prostě ... děti byly chytrý a tak. Matka by měla ... nebo jak to říct ... být opečovatelka doma toho blaha ... takovýho toho jinýho ... ne toho materiálního, ale takovýho toho ... jak to říct ... takovýho toho duševního asi nebo jak bych to nazval.

A jakej by podle tebe měl být ideální otec?

No ... tak asi by měl být trochu přísněj ... ne samozřejmě úplně moc ... měl by asi bejt schopnej zodpovědět dotazy toho dítěte. Měl by vést nebo mu ukázat nějaký směr a ... měl by se umět o to dítě postarat, zastat se ho ... a hlavně ... co se mi třeba nelíbí ... a to i u matky ... měl by umět přiznat chybu. Třeba dítěti něco vytkne a není to třeba úplně tak, jo ... takže prostě přiznat chybu. Rozbije se nějaká věc ... a třeba potrestáš dítě neprávem ... pak se dozvíš, že to tak nebylo ... tak prostě uvědomit si to. Takže dokázat přiznat chybu, dokázat ho učít ... a tak no.

A jakej seš podle tebe otec ty?

Tak jako asi bych neřekl, že špatnej, ale průměrnej, no. Snažím se s ní trávit čas. Ale samozřejmě ne úplně všechn, kterej mám. Takže nevím no, asi v pohodě. Zatím si nikdo nestěžoval, takže asi dobrý [smích].

A v čem vidíš tu svoji hlavní roli ted' a v čem případně do budoucna?

Ted' vidím hlavní roli v tom bejt nápomocnej ... tím, co chce ta matka ... takže vyloženě jí pomáhat s tím, o co si řekne a když prostě vidím, že s něčím potřebuje pomoct, tak s tím pomůžu. A do budoucna ... si myslím, že ... chci přebírat víc toho a trávit s tím dítětem víc času. Ted' toho tolik dělat nemůžu, potom toho můžu dělat víc.

A nastal nějakej moment, kdy sis uvědomil, že jsi tátou?

To nastalo asi při tom porodu. Takže asi tak. Tam to bylo jasný, teď už je to tady [smích].

V jakých momentech se cítíš jako dobřej táta?

Když ji koupu a nebrečí ... když ji přebaluju a nebrečí [smích] ... a když si s ní hraju a usmívá se, no. V takových momentech se cítím, že dělám svoji roli dobře.

A kdy naopak máš pocit, že v něčem selháváš jako otec?

Hmm ... no ... když ji mám třeba hlídat a prostě to nezvládám ... nebo nezvládám [zamyslí se] ... no, vlastně jo ... jeden příklad byl, když měla Terka ten třídní sraz. Já jsem hlídal a byl jsem u její mamky ... a vlastně jsem se měl o Natálku starat, ona brečela ... neměl jsem, jak ji utišit. Tak si ji vzala její mamka a ta ji utišila za chvíli ... tak si říkám ... tady je asi u mě něco špatně. Takže tak, no. Takže když vidím, že utišit jde, ale mně to nejde.

Teď bych se zaměřil ještě na tvou vlastní zkušenost s tvým tátou. Vyrůstal jsi s tátou?

Jo.

A jak jsi vnímal tu jeho roli?

Já jsem ho vnímal ... to jsem zmiňoval ... že on jako se zaměřoval spíš na to, abychom byli finančně zaopatření, takže takhle jsem ho vnímal, že on se nás prostě snaží zaopatřit ... občas i za cenu toho, že s náma tolik není, no. On má právě takovou práci, že hodně často jezdí, že třeba je týden pryč ... a pak třeba na víkend přijede ... což třeba když jsme byli mladší, tak úplně není ono, no. Hlavně, když už je člověk starší, tak už to tolik neřeší, protože je třeba celý týden na intru ... takže tak, no. Takže asi vyloženě jsem ho vnímal jako nějakýho zaopatřovatele. Ale trošku učitele. Občas jsem i dostal nějaký sekýrování ... musí bejt.

A jakej podle tebe byl táta?

Jako dobřej ... ale mohl s náma trávit víc času ... to je tak všechno.

Pomáhal s něčím v domácnosti?

Jenom když byla mamka nemocná ... tak pak vyloženě přebíral za ní veškerou roli, ale jinak co se týče domácích prací, tak to moc nedělal, no. Když jsme bydleli v bytě, tak vůbec nic ... teď když bydlí naši v domě, tak když je doma, tak samozřejmě třeba připraví

dřevo a takový ty náročný manuální práce ... ale jako, co se týče udržování domácnosti, to nedělá.

A jak to třeba bylo o víkendech?

On občas o víkendech dodělával práci, kterou nestihl přes týden ... ale jo, jako občas se věnoval ... víc se to rozjelo, když měl brácha děti, tak se těm dětem hrozně věnoval, no. A když jsme byli my mladší, tak občas jo, občas ne. Ale hodně pracoval, no.

A jakej si myslíš, že jsi otec v porovnání se svým?

Těžko říct. Ještě to nemůžu pořádně říct, protože Natálka je na světě teprve 4 měsíce, ale myslím si, že momentálně možná budu asi jako stejně, protože on v době, když mě mohly být třeba 4 měsíce, tak byl doma asi úplně stejně jako já, no. Jako já jsem doma celkem často teďka, takže on možná taky takhle byl. Ale on pak byl víc v práci. Takže zatím asi stejně, ale věřím, že čím bude Natálka starší, tím se jí budu věnovat víc.

Zkusím se zeptat ještě trochu jinak. Jakej bys chtěl být v porovnání s ním? Do budoucna?

No ... chtěl bych s Natálkou trávit samozřejmě víc času ... brát ji třeba na nějaký výlety ... v porovnání s ním ... on nás třeba učil. Ven jsme třeba moc nechodili, takže to byl chtěl ji brát na výlety a ... nevím no, třeba podporovat nějaký koníček ... snažit se ji vést nějakým reálným směrem.

Poslední oblast, na kterou se chci zaměřit, je budoucnost. Jaký si myslíš, že bude být tátou v následujících letech?

Tak já počítám s tím, že za rok ... za dva ... bude druhý dítě, takže ... se třeba jí budu víc věnovat, protože Terka se bude muset věnovat malý ... nebo malýmu ... nevím, co to bude ... a představuju si to tak, že se třeba přestěhujeme z bytu do nějakýho jinýho místa ... do nějakýho baráku, dejme tomu. Tam prostě budu s tím dítětem trávit víc času ... možná si to plánuju trochu jako Hurvínek válku, ale jako ... to tak je, no. Co k tomu ještě říct?

A máš z toho otcovství v budoucnu nějaký obavy?

Asi ani ne. Není čeho se bát.

A co od toho otcovství v budoucnosti očekáváš?

Tak pokud budu dělat dobrou práci, tak bych byl rád, kdybych byl za to nějak respektovanej a samozřejmě i nějakou zpětnou vazbu od budoucí manželky teda ... se budeme brát, že jo ... a samozřejmě od toho dítěte ... protože jedna věc je samozřejmě dělat správně výchovu nebo se o to alespoň z vlastního pohledu snažit a druhá věc je potom, jak to bude ten potomek a ta manželka vnímat, no. Takže to třeba budu dělat z mého pohledu dobře a z jejich pohledu to bude ... [přemýšlí] taky dobře ... tak abych to věděl a šlo to vidět ... nebo naopak ... pokud prostě to budu dělat z mého pohledu dobře a oni na to budou mít špatnej názor, tak by se to prostě pak nějak pořešilo a dalo se to nějakou jinou cestou ... třeba.